

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA`LIM
VAZIRLIGI
URGANCH DAVLAT UNIVERSITETI

J.B.XUDAYBERGANOV

G`AZNACHILIK

(ma`ruzalar matni)

Urganch 2016

**J.B.Xudayberganov óG`aznachilikô fani
(maörüzalar matni). UrDU, 2016**

Ushbu **maörüzalar matnida** b_{tt}z_{tt} iqtis_{tt}diyoti shar_{tt}itida g`aznachilik bilan b<sub>tt</sub>g`liq nazariy va amaliy masalalar yoritilgan. Davlat budjeti g`azna ijrosini tashkil qilish, g`aznachilik hisobraqamlarini yuritish, xarajatlar smetalarini tuzish, ko`rib chiqish, tasdiqlash va ro`yxatdan o`tkazish tartibi, g`aznachilikda moliyaviy majburiyatlarni va to`lovlarni amalga oshirish, g`aznachilikda yuridik majburiyatlar va narxlar monitoringi olib borish yo`nalishlari _{tt}chib b_{tt}rilgan.

**Taqrizchilar: pr_{tt}f. Ruzm_{tt}ttv B.R.
d_{tt}ts.A.S.Sadullay_{tt}v**

Mundarija

Kirish	3
1-bob. "G`aznachilik" fanining mazmuni, predmeti va vazifalari	
1.1. "G`aznachilik" fanining shakllanishi va rivojlanishi	5
1.2. G`aznachilik" fanining predmeli, maqsad va vazifalari	6
1.3. "G`aznachilik" fanining iqtisodiy fanlar tizimida tutgan o`rni va ahamiyati	7
2-bob. Davlat budjetl g`aznajrosining mohiyati va ahamiyati	
2.1. Davlat budjeti ijrosini tashkil etish	10
2.2. Davlat budjeti g`azna ijrosining mohiyati va o`ziga xos xususiyatlari	12
2.3. G`aznachilik faoliyatining tashkiliy elementlari	17
3-bob. g`aznachilik faoliyatining tashkiliy-huquqiy asoslari	
3.1. G`aznachilik faoliyatining qonuniy-huquqiy asoslari	19
3.2. Davlat budjeti g`azna ijrosini tashkili qilishda g`aznachilikning o`rni va ahamiyati	26
4-bob. G`aznachilik yagona g`azna hisob raqamini yuritish	
4.1. G`aznachilikning yagona hisobraqami to`g`orisida tushuncha	36
4.2. Respublika va hududiy g`aznachilik hisob raqamlarining yuritilishi	39
4.3. Yagona g`azna hisobraqamida budjet daromadiari ijrosini hisobga olish	44
4.4. G`aznachilik hisobraqamlaridan budjet xarajatlarini to`lash	49

5-bob. G`aznachilikda budjet tashkilotlari xarajatlar smetalarini va ularga kiritiladigan o`zgarishlarni ro`yhatga olish

5.1. Budjet tashkilotlarining xarajatlar smetasi to`g`risida umumiy tushuncha ..53

5.2. Xarajatlar smetalarini tuzish, ko`rib chiqish, tasdiqlash va ro`yxatdan o`tkazish tartibi ..62

5.3. G`aznachilikda xarajatlar smetalarini va ularga kiritiladigan o`zgarishlarni ro`yxatga olish ..72

6-bob. G`aznachilikda yuridik majburiyatlar va narxlar monitoringi

6.1. Xo`jalik shartnomalari va ularning xususiyatlari ...79

6.2. G`aznachilikda yuridik majburiyat tushunchasi, uning yuzaga kelishi ..83

6.3. G`aznachilikda yuridik majburiyatlarni ro`yhatga olish tartibi ...86

7-bob. G`aznachilikda moliyaviy majburiyatlarni va to`lovlarni amalga oshirish

7.1. Moliyaviy majburiyatlar, ularni qabul qilishning umumiy qoidalari ...105

7.2. Budjet tashkilotlarining budjetdan tashqari mablag`lari haqida tushuncha, ularning guruhlanishi.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasida davlat moliyasini boshqarish tizimida olib borilayotgan islohotlar, qator vazifalar bilan birgalikda, davlat budjetining g'azna ijrosiga bosqichma-bosqich o'tishni va uning faoliyat mexanizmlarini takomil lashtirishni nazarda tutadi. Bunda zamonaviy axborot texnologiyalari yordamida davlat mablag'larining harakati to'g'risidagi ma'lumotlarni jamlash, qayta ishlash, uzatish usullarini o'zlashtirish asosida davlat moliyasini boshqarishning samarali usul va vositalarini shakllantirish va muvofiq holda ishlashini ta'minlash zarur bo'ladi.

Mamlakatimizda davlat budjetining g'azna ijrosini samarali tatbiq etishga faqatgina barqaror rivojlanish ko'rsatkichlariga erishganimizdan keyingina muvaffaq bo'lindi. O'zbekiston hukumati davlat moliyasini boshqarish tizimida ham keng qamrovli islohotlarni muvaffaqiyatli amalga oshirib kelmoqda. Bu islohotlarning ijobiy natijalarini davlat budjeti g'azna ijrosining muvaffaqiyatli joriy etilishida ko'rishimiz mumkin.

Davlat budjetining g'azna ijrosi davlat budjeti va davlat maqsadli jamg'armalarining barcha daromadlarini, shuningdek, budjet tashkilotlarining budjetdan tashqari mablag'lar bo'yicha tushumlarini yagona g'azna hisobraqamiga jamlash va ularning barcha xarajatlarini shu hisobraqamdan amalga oshirishni nazarda tutadi. Bu esa davlat budjeti, budjetdan tashqari fondlar, budjet tashkilotlarining budjetdan tashqari mablag'lari, davlat qarzlari va ularga xizmat ko'rsatish jarayonlarining tezkor nazorati va monitoringini olib borish, davlati mablag'larining samarali ishlatilishini ta'minlash, davlat moliyaviy resurslarining harakati n to'g'risida operativ tarzda ma'lumotlarni jamlash imkonini beradi.

Taraqqiyotimizning bugungi sharoitida mamlakatimiz iqtisodiyotida sodir bo'layotgan tarkibiy o'zgarishlar butun moliya tizimida, uning markaziy bo'g'ini bo'lgan davlat moliyasida amalga oshirilayotgan islohotlar davlat moliyasini

boshqarish masalalarida muayyan bilim va ko`nikmalarga ega bo`lish zarurligini talab qilmoqda. Bunday sharoitda nafaqat davlat moliyasi haqidagi ma'lum nazariy bilimlarga ega bo`lgan, balki davlat budjeti g`azna ijrosi jarayonlarida vujudga keladigan holatlarni tushuna oladigan, budjet ijrosi ishtirokchilari bo`lgan moliya organlari, g`aznachilik bo`linmalari, budjet tashkilotlari va budjetdan mablag` oluvchilar amaliy faoliyatini samarali tashkil qila oladigan, davlat mablag`larini samarali boshqarishga qaratilgan boshqarav qarorlarini qabul qila oladigan zamonaviy mutaxassislar tayyorlash birinchi darajali ahamiyatga egadir. Shu sababli davlatmoliyasi uchun tashabbuskor, ijodiy fikrlaydigan mutaxassis kadrlarni tayyoriashda budjet-moliya va budjetning g`azna ijrosi nazariyasi va amaliyotini o`rganishga muhim o`rin beriladi.

Jamiyatning bu talabini anglagan holda, shuningdek, Kadrlar tayyorlash Milliy dasturining ta`lim tizimiga yangi avlod darsliklarini yaratish bo`yicha dasturiy vazifasini bajarish maqsadida mualliflar tomonidan oliy talimning tegishii yo`nalishlaridagi talabalar uchun "g`aznachilik" nomli ma`ruzalar matni yaratildi. Ushbu ma`ruzalar matnining maqsadi talabalarda davlat budjeti g`azna ijrosini tashkil etish va g`aznachilik faoliyati haqidagi yaxlit bilimlar tizimini shakllantirish, g`aznachilik mexanizmlarining amal qilish xususiyatlarini ochib berishdan iborat.

1-BOB. "G`AZNACHILIK" FANINING MAZMUNI, PREDMETI VA VAZIFALARI

ÓGãznachilikô fanining maqsadi Oãzbekiston Respublikasi byudjet tizimi byudjetlarining gãznachilik ijrosi amaliyoti va Gãznachilikni tashkil qilish asoslari soxasi boãyicha talabalarga bilim berishdan iborat.

óGãznachilikô fanining tuzilishi va tarkibi.

óGãznachilikô fanining boshqa iqtisodiy fanlar bilan bogãliqligi.

Qoãllaniladigan taãlim texnologiyalari: *kirish maãruzasi, insert jadvali, klaster*

1.1. "G`aznachilik" fanining shakllanishi va rivojlanishi

O`zbekiston Respublikasida iqtisodiyotni erkinlashtirish va modernizatsiyalash sharoitida davlat moliyasi tizimida chuqur iqtisodiy islohotlar amalga oshirilmoqda. Bu islohotlar, qator vazifalar bilan birgalikda, davlat moliyasini boshqarish samaradorligini oshirishni nazarda tutadi. Bunda davlatmoliyasini boshqarish shakllari va usullarini takomillashtirish, fan-texnika taraqqiyoti yutuqlari, elektron hisoblash mashinalari va boshqa texnik vositalar yordamida axborotni jamlash, qayta ishlash, uzatish qoidalari va usullarini o`zlashtirish asosida axborotlashtirishni yanada rivojlantirish talab etiladi.

Davlat moliyasini boshqarishdagi islohotlar sharoitida umum-davlatmoliya tizimining bosh bo`g`ini o` davlat budjetini boshqarish, budjet jarayonini tashkil etish tizimidagi islohotlar, xususan budjet ijrosida kassali tizimdan jahon amaliyotida sinalgan va o`zining ijobiy natijalarini bergan *davlat budjetining g`azna ijrosiga* o`tish amalga oshirilmoqda.

Shu narsa malumki, O`zbekiston iqtisodiyotiga xorijiy mamlakatlar bozor mexanizmlarini ko`r-ko`rona, sun'iylik bilan tatbiq etib bo`lmaydi, chunki jamiyat a'zolari o`rtasida shunday an'anaviy iyerarxik munosabatlar tizimi shakilanganki, ulami

mensimaslik, keskin qarorlar qabul qilish chog`ida ularni o`tiborga olmaslik turli noxush holatlarga olib kelishi mumkin. Shu bilan birga, iqtisodiyotni boshqarishning jahon amaliyotida tan olingan bir qator mexanizmlarini iqtisodiy-ijtimoiy rivojlanish sharoitlarimizga tegishli tarzda moslashtirgan holda qo`llash va ijobiy foydalanish maqsadga muvofiqdir. Budget mablag`laridan oqilona va samarali foydalanishni ta'minlovchi shunday mexanizmlardan biri - davlat budgetining g`azna ijrosidir.

Rivojlangan mamlakatlar amaliyotidagi davlat budgetiniog g`azna ijrosi tajribasini o`zbekistonda joriy etish va rivojlantirish, davlat moliyaviy resurslarini boshqarishning axborotlashtirilgan tizimini joriy etish davlat moliyasining holati to`g`risida tezkor va ishonchli axborotlar olish imkonini beradi, bu esa davlat moliyasini samarali boshqarishni ta'minlaydi. Ana shu holatlarning mavjudligi, shuningdek, davlat moliyasini boshqarishning mohiyat jihatdan yangi - *budgetning g`azna ijrosi mexanizmini* joriy etish shart-sharoitlari, imkoniyatlari, afzalliklarini, g`aznachilikning ishlash mexanizmlarini o`rganishning zarurligi mazkur fanning kehb chiqishiga sabab bo`ldi.

Davlat moliyasini boshqarishni isloh qilishning asosiy yo`nahshlaridan biri mamlakatda davlat budjeti g`azna ijrosi mexanizmini joriy qilishdan iborat. "Davlat budgetining g`azna ijrosi to`g`risida"gi O`zbekiston Respublikasi Qonunining ishlab chiqilishi va qabul qilinishi davlat mablag`larini taqsimlash va ulardan foydalanishni tartibga solishda navbatdagi muhim qadam bo`ldi. G`aznachilikni joriy etish budgetning daromadlar qismida tushumlarning to`liq va o`z vaqtida tushishini va xarajatlar qismida budget mablag`larining maqsadli sarflanishining nazoratini kuchaytirish va pul oqimlarini samarali boshqarish imkonini berdi.

1.2. G`aznachilik" fanining predmeli, maqsad va vazifalari

"G`aznachilik" fanini o`qitishdan *maqsad* - talabalarga davlat budjetining g`azna ijrosi haqida nazariy bilmalar berish, ularda mamlakatda amalda oshinlayotgan institutsional islohotlarning bugungi bosqichida davlat moliya tizimida amalga oshirilayotgan o`zgarishlarning asosiy yo`nalishlari va g`aznachilikning samarali faoliyatini ta'inlash bo`yicha asosiy ko`nikmalar hosil qilish, g`aznachilikning tashkiliy tuzilmasi va uning ishlash mexanizmlarini o`rganish, ulami nazariy. amaliy va metodologik jihatdan takomillashtirishdan iborat.

Ushbu maqsaddan kelib chiqqan holda mazkur fan o`z predmetini o`rganish uchun quyidagi *vazifalarni* qo`yadi:

- G`aznachilik faoliyatining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati va ahamiyatini o`rganish;

- davlat budjeti g`azna ijrosining amal qilish asoslarini o`rganish;

- g`aznachilik faoliyatini boshqarishning tashkiliy asoslarini o`rganish;

- davlat budjeti daromadlarni g`aznachilik orqali shakllantirish mexanizmini o`rganish;

- davlat budjeti xarajatlarini g`aznachilik orqali ijro etish va tarkibini o`rganish;

- g`aznachilik organlari tomonidan amalga oshiriladigan nazorat tizimi asoslarini o`rganish;

- g`aznachilik faoliyatini samarali yuritish yuzasidan xorij tajribalarini o`rganish;

- davlat budjeti g`azna ijrosini tatbiq etishning shart-sharoitlari, uning afzalliklari va o`ziga xos xususiyatlarini o`rganish;

- davlat budjeti g`azna ijrosining amal qilish mexanizmlarini takomillashtirish va h.k.

1.3. "G`aznachilik" fanining iqtisodiy fanlar tizimida tutgan o`rni va ahamiyati

Davlat budjetining g`azna ijrosini joriy etish - keng qamrovli masala bo'lib, o`zaro bog'liq bo'lgan qator masalalarni hal qilishni talab etadi, xususan:

huquqiy jihatdan - davlat budjeti g`azna ijrosiga o`tish va amal qilishining qonuniy-huquqiy asosini yaratish va takomillashtirish;

tashkiliy jihatdan - Moliya vazirligi tarkibida maxsus ixtisoslashgan g`aznachilik boshqarmasini, shuningdek, uning hududiy va mahalliy bo`linmalarini tashkil etish;

uslubiy jihatdan - g`aznachilik faoliyatining uslubiy asoslarini shakllantirish, hisob va hisobot tizimini qayta tuzish, Yagona g`azna hisobvarag`ini ochish va yuritish;

texnik va texnologik jihatdan - davlat moliyasi bo'yicha katta hajmdagi axborotni to`plash va qayta ishlashga imkon beradigan samarali faoliyat qiluvchi integratsiyalashgan avtomatlashtirilgan tizimni yaratish va joriy qilish;

kadrlar ta'limi jihatidan - Moliya vazirligi tizimidagi moliya organlarining hamda budjet tashkilotlarining xodimlari va buxgalterlarini g`aznachilik sharoitida ishlash bo'yicha qayta o`qitish va malakasini oshirish.

Nazariy jihatdan ham, amaliy jihatdan ham, metodologik hamda tashkiliy jihatdan davlat budjetining g`azna ijrosini tushunish harada bevosita ijro etish ancha murakkab jarayondir. Ana shu jihatlarda "g`aznachilik" fanining ham murakkabligini belgilab beradi. Fan sifatida mavjud bo`lishi uning boshqa maxsus fanlar bilan nazariy jihatdan bog'liqlikda bo'lishini talab etadi. Davlat budjetining g`azna ijrosi ishtirokchilari: moliya organlari, budjet tashkilotlari, banklar, g`aznachilik bo`linmalari, mol yetkazib beruvchilar va boshqalar faoliyatining xususiyatlari uning boshqa iqtisodiy fanlar: Davlat budjeti, Mahalliy budjetlar, Davlat maqsadli jamg`armalari,

Moliyaviy nazorat, Buxgalteriya hisobi, Moliyaviy tahlil, Audil kabi fanlar bilan mantiqan uzviylikda bo'lishi va bog'iqligini belgilab beradi.

Shu bilan birga, "g'aznachilik" fani qator maxsus fanlar, jumladan, "G'aznachilik tizimida nazorat", "Davlat budjeti ijrosining g'aznachilik tizimi", "G'aznachilik faoliyati mexanizmi" kabi fanlarni o'zlashtirish uchun nazariy-uslubiy asos bo'lib xizmat qiladi.

Takrorlash uchun savollar

1. "G'aznachilik" fanining shakllanishi, rivojlanish shart-sharoitlari va zamrligini qanday holatlar bilan izohlash mumkin?
2. Davlat moliyasini boshqarish deganda nimani tushunasiz?
3. "Davlat moliyasini boshqarish tizimini isloh qilish" loyihasining strategik yo'nalishlari nimalardan iborat?
4. "G'aznachilik" fanining boshqa fanlar bilan uzviy bog'iqligi qanday omillar bilan bog'liq?
5. Fanning maqsad va vazifalari nimalardan iborat?

2-BOB. DAVLAT BUDJETI G'AZNA IJROSINING MOHIYATI VA AHAMIYATI

G'aznachilik n moliyaviy organ. G'aznachilikning davlat moliyasini boshqarish jarayonidagi roli va ahamiyati. G'aznachilikning maqsadi. G'aznachilikning vazifalari. G'aznachilikning funksiyalari.

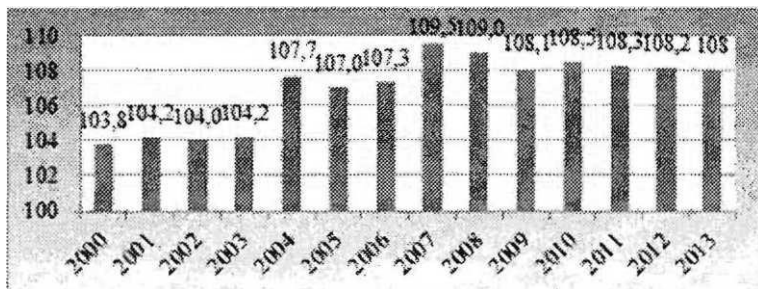
Byudjetning g'azna ijrosi tushunchasi mohiyati. G'aznachilikning byudjet ijrosidagi roli (byudjetning kassa ijrosi).

Qo'llaniladigan ta'dim texnologiyalari: *kirish ma'ruzasi, insert jadvali, klaster*

2.1. Davlat budjeti ijrosini tashkil etish

Bugungi kunda budget jarayonini samarali tashkil qilish ishlarini G`aznachilik nazoratisiz ta'minlash qiyin ekanligini ohmlar va iqtisodchilar, qolaversa, soha mutaxassislari asosli ravishda e'tirof etmoqda. Chunki g`aznachilik nazorati budget daromadlari va xarajatlarini yagona g`azna hisobraqamiga jamJash, pul mablag`larini to`g`ri rejalashtirish, moliyaviy oqimlarning dasllabki va joriy nazoratini amalga oshirish hamda davlat budjetini yuqori operativlikda ijro qilish imkonini beradi.

Maiumki, global jahon iqtisodiyotidagi jiddiy muammolar hamda ularning dunyodagi ko`plab mamiakatlar qatorida bizning mamlakatimiz iqtisodiyotiga ham ko`rsatayotgan salbiy ta'siriga qaramasdan, oxirgi yillarda respublikamizda yuqori va barqaror o`sinh sur'atlarini saqlab, makroiqtisodiy barqarorlik va mutanosiblikning ta'minlanayotganJigi o`ziga xos ijobiy

2.1-rasm. O`zbekistonda yalpi ichki mahsulotning yillar davomida o`sinh dinamikasi, foizda¹.

ko`rsatkich bo`lmoqda (2.1-rasm).

Rasmdan ko`rinadiki, agar mamlakatimizda YalMning o`sinh sur'atlari 2000-2003-yillarda 3,8-4,2 foiz, 2004-2006-yillarda 7-7,3 foiz, 2007-2008-yillarda esa 9-9,5 foiz darajasida kuzatilgan bo`lsa, keyingi yillarda jahon moliyaviy-iqtisodiy

¹ O`zbekistonRespublikasi Davlat statistika qo`mitasi ma'lumotlari

inqirozi mazkur ko`rsatkichga ham o`z ta'sirini ko`rsatib, o`sish sur'atlarida biroz pasayish ro`y berdi. Biroq mamlakatimizda chuqur o`ylangan holda ishlab chiqilgan hamda izchil ravishda olib borilayotgan samarali iqtisodiy siyosat natijasida shakllangan omillar shunday murakkab sharoitda ham YalMning yuqori va barqaror o`sish sur'atlarini saqlab qolishni ta'minlamoqda (2.1-rasm). 2013-yilda ham maqsadga muvofiq yo`naltirilgan chora-tadbirlar natijasida budjet daromadlarining xarajatlardan ortish hajmi YalMning 0,3 foizi darajasida boiishiga erishildi. Xususan, bunda iqtisodiyotdagi soliq yukini izchil kamaytirib borish siyosati sharoitida budjet xarajatlarini manzilli boiishini va ularning maqsadlilik darajasini oshirish, budjet mablag`larining jon boshiga moliyalashtirish tizimini tatbiq etish, budjetning g`azna ijrosi mexanizmlarini joriy qilish kabi chora-tadbirlarning ahamiyati kattadir. Ushbu bob budjet ijrosi tashkil etish masalalariga bagishlangan ekan, dastavval budjet jarayonini tashkil qilishning nazariy va tashkiliy asoslarini, budjet jarayonini samarali tashkil etishning zarurligi va vazifalarini ko`rib chiqish maqsadga muvofiqdir. Avvalo, budjet jarayoni tushunchasining mazmuniga to`xtaladigan bo`lsak, budjet jarayoni budjet loyihasini tuzish, ko`rib chiqish, qabul qilish va ijro etish, uning ijro etilishini nazorat qilish, ijrosi haqidagi hisobotni tayyorlash va tasdiqlash, shuningdek davlat budjeti tuzilmasiga kiruvchi budjetlar o`rtasidagi o`zaro munosabatlarning qonun hujjatlariga muvofiq tartibga solinishi bilan bogiiq boigan davlat hokimiyati va mahalliy o`z-o`zini boshqarish organlari hamda boshqa budjet jarayoni ishtirokchilarining maqsadli faoliyatidir. Uning mazmuni mamlakatning davlat va budjet qurilishi, tegishli vakolatli organlar va yuridik shaxslarning budjet huquqlari bilan belgilanadi.

2014-yil I -yanvardan amalga kiritilgan O'zbekiston Respublikasi Budjet Kodeksida "budjet jarayoni" atamasiga

quyidagicha ta'rif berilgan: "*Budjet jarayoni* - budjet tizimi budjetlarini shakllantirish, tuzish, ko'rib chiqish, qabul qilish, tasdiqlash va ijro etish, ularning ijrosi ustidan nazorat qilish, budjet tizimi budjetlarining ijrosi to'g'risidagi hisobotlarni tayyorlash va tasdiqlash, shuningdek, ular o'rtasidagi o'zaro munosabatlar jarayoni"¹. Ushbu ta'rifdan kelib chiqqan holda, aytish mumkinki, budjet jarayoni, odatda, budjet faoliyatining quyidagi to'rt bosqichini o'z ichiga oladi (2.3-rasm): Budjet jarayoni budjetni rejalashtirishdan boshlanadi. Budjetni rejalashtirish davlat moliyaviy siyosati talablariga muvofiqlashtirilgan moliyaviy rejalashtirishning muhim tarkibiy qismini tashkil qiladi. Bunday rejalashtirishning iqtisodiy vazifasi turli darajadagi budjetlar va budjetdan tashqari jamg'armalarni tuzish va ijro etish jarayonida mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning umummilliy dasturlari asosida yalpi ichki mahsulot va rriiliy daromad qiymatini moliya tizimi bo'g'inlari o'rtasida markazlashtirilgan tarzda qayta taqsimlash masbatlarini to'g'ri belgilashdan iboratdir. Budjetni rejalashtirish turli darajadagi budjetlarni tuzish va ijro etish tartibi, uning me'yoriy-huquqiy bazasi va tashkiliy asosi tarzida budjet jarayonini, shuningdek, mamlakat budjetini tuzishning nazariyasi va metodologiyasi masalalarini ham o'z ichiga oladi. Budjetni rejalashtirish asoslari mamlakat konstitutsiyasi va qonunlari bilan belgilanadi.

2.2. Davlat budjeti g'azna ijrosining mohiyati va o'ziga xos xususiyatlari. Bizga ma'lumki, 2004-yil 26-avgustda O'zbekiston Respublika-sining "Davlat budjetining g'azna ijrosi to'g'risida"gi 664-II-son Qonuni qabul qilindi. Mazkur Qonunda ko'rsatilishicha, "*Davlat budjetining g'azna ijrosi davlat budjelining barcha daromadlarini yagona g'azna hisobraqamiga kiritishdan, shuningdek, davlat budjetining xarajatlarini shu hisobraqamdan to'lashdan iborat*"¹. Davlat budjeti g'azna ijrosinitig asosiy tamoyillari - kassaning yagonaligi hamda buxgalteriya hisobi va hisobotini

tashkil etishning yagonaliigidan iborat. Davlat budjetining g'azna ijrosi qonun hujjatlarida belgilab qo'yiladigan maxsus vakolatli moliya organi hamda uning Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar, tumanlar, shaharlardagi hududiy bo'linmalari tomonidan amalga oshiriladi. Davlat moliyasini boshqarish davlat o'z vazifalarini samarali bajarishini ta'minlash, moliyaviy resurslarni safarbar qilishda ma'um samaraga erishish, yagona tizim asosida moliyaviy resurslarni taqsimlash va ishlatish, natijahat, iqtisodiy barqarorlashtirish hamda jamiyat rivoji uchun sharoit yaratish borasida davlat tomonidan ko'riladigan tadbirlar yig'indisidir. Davlat moliyasini boshqarishning institutsionai tarkibida, boshqa vakolatli organlar bilan bir qatorda, g'aznachilik ham alohida muhim o'rin egallaydi. G'aznachilik - budjetdan mablag' oluvchilarning majburiyatlarini ijroga qabul qiladi va budjet tashkilotlariga yetkazib berilgan tovar mahsulotlar, bajarilgan ishlar va ko'rsatgan xizmatlar uchun g'aznachilik ularning nomidan va ularning topshiriqiga binoan, vakolatni o'z zimmasiga oladi va budjet mablag'larining maqsadli ishlatilishini ta'minlash va nazorat qilish asosida to'lovlarini amalga oshiradi. Davlat budjeti g'azna ijrosi doirasida davlat budjeti, davlat maqsadli jamg'armalari va boshqa budjetdan tashqari fondlarning mablag'lari to'planadigan, ushbu mablag'lar doirasida aniq belgilangan yo'nalishlar bo'yicha xarajatlar amalga oshiriladigan yagona g'azna hisobraqami orqali davlat budjetining ijro etilishi hamda shu orqali davlat moliyasini maqsadli va samarali boshqarishni tashkil etish tushuniladi. Davlat budjeti g'azna ijrosiga o'tishgacha boigan davrda budjet ijrosi jarayoni quyidagi bosqichlarda amalga oshiriladi: budjet tushumlarini taqsimlash; tegishli budjetlarda jaltilangan mablag'larni budjetdan mablag' oluvchilarning ularga xizmat ko'rsatuvchi banklarda ochiigan hisobraqamlarga o'tkazish. Davlat budjeti ijrosining butunlay tartibida budjet mablag'larining kchyingi taqdiri butunlay foydalanuvchilarning

ixtiyoriga bog'liq bo'lib qoidi. Davlat budjeti mablag'laridan qay darajada samarali va oqilona foydalanilganligini esa faqatgina buxgaltcriya hisobotlari orqali so'nggi nazorat usullaridan foydalangan holda tckshirish mumkin edi. Mazkur muammolami ciiborga olgan holda, Davlat moliyasini boshqarish tizimini isloh qilish tadbirlari doirasida O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi tizimida budjetni G'aznachilik orqali ijro ctish uchun masid bo'lgan institutsional tuzilma shakllantiriidi. Bu faoliyat bir nccha bosqichlarda amalga oshirildi. Ulami xronologik jihatdan quyidagicha tavsiflash mumktn (2.1-jadval): -

2002-yiida "Davlat moliyasini boshkarishnt isloh qilish" loyihasi ma'qullandi hamda uni tayyorlash va amalga oshirish bo'yicha masiiliyat Moliya vazirligiga yuklatildi. Mazkur loyihaning maqsadi "davlat rrioliyasini boshqarishni takomillashtirish, zamonaviy kotnpyutcrlar va axborot tcxnologiyalaridan foydalangan hoida, budjetmablag'larining samarali sarflanishini ta'minlash, budjet ijrosining yangi tizimini yaratishdan iborat" boldi. 2004-yilda O'zbekistoRcspublikasining "Davlatbudjeti-ning g'azna tjrosi to'g'risida"gi Qonuni qabul qilindi. Bu Qonun budjet xarajatlarini boshqarish va nazorat qilish jarayonlariga keskin o'zgartirishlar kiritdi. Ushbu Qonunning maqsadi O'zbekistoRespublikasi davlatbudjetining (shu jumladan, davlat maqsadli jamg'armalarining) va budjet tashkilotlarining budjetdan tashqari mablag'larining g'azna ijrosi sohasidagi munosabatlarni tartibga solishdan iborat b'f'idi. "Davlatbudjeti g'azna ijrosi to'g'risida"gi Qonunning qabul qiinishi, o'z navbatida, budjetdan mablag' oluvchilarning tovarlarni yetkazib beruvchilar o'rtasidagi shartnomalarini ro'yxatdan o'tkazish hamda ularning xarajatlaiini to'lashga qaratiigan budjet mablag'latining harakatini nazorat qilish tartibini aniqlash va bclgilashni taqozo ctadi. 2005-yilda Moliya vazirligi tarkibida davlatbudjetining g'azna ijrosini joriy qilish uslubiyoti boshqarmasi tashkil ctildi. Davlat budjetining g'azna ijrosini

joriy etish - keng qamrovii masala bo`lib, o`zaro bog`liq bo`lgan qator masalalarni hal qilishni talab etardi, xususan, g`aznachilik faoliyatining uslubiy asoslarini shakllantirish, hisob va hisobot tizimini qayta tuzish, yagona g`azna hisobvarag`ini ochish va shu kabi masalalar Uslubiyot boshqarmasi faoliyatining diqqat markazida boidi va budjetning g`azna ijrosi metodologiyasini yaratishga qaratildi. *2007-yilda* respubiikaning barcha hududlarida davlat budjetimng g`azna ijrosi elementlari joriy etildi, davlat budjeti xarajatlarining iqtisodiy tasnifiga ko`ra barcha gurahlari bo`yicha ijrosi g`aznachilik bilan qamrab olindi. *2007-yilda* Davlat budjetming g`azna ijrosini tatbiq etish hisobiga budjet tizimini yanada isloh etish, zamonaviy axborot texnoilogiyalartdan foydalangan holda budjet mablag`larintng maqsadli sarflanishi usttdan nazoratni kuchaytuish, bareha darajalardagi budjet daromadlari va xarajatlarini boshqarish samaradorligini oshirish maqsadtda Moliya vazirligt Davlat budjetining g`azna ijrosini tatbiq etish va uslubiyot boshqarmasi hamda mahalliy moliya organlarining g`aznachilik bo`linmalari negizida O`zbekistoRespublikasi Moliya vazirligi g`aznachiligi va uning hududiy bo`linmalari tashkil etildi. *-2009-yilda* davlat budjeti bilan birgalikda, davlat maqsadli jamg`armaianntng ijrosi ham g`aznachilikka o`tdi. Bu maqsadda davlat maqsadli jamg`armalari mablag`lari harakatini ta'minlovchi tegishli banklardagi ularning hisobraqamlari yopilib, g`aznachilikda ular uchun shaxsiy hisobraqamlar ochiidi va ulaming daromadlari tushumi hamda xarajatlari to`lovi shu hisobraqamiardan amalga oshirila boshlandi. *-2010-yildan* boshlab tajriba tariqasida davlat budjetintng bojxona orqali tushuvchi daromadlari ijrosi g`aznachilik orqali amalga oshirila boshlandi; *-2011-yildan* boshlab yangi budjet tasnifiga asoslangan, davlat budjeti g`azna ijrosini amalga oshirishga xizmat qiluvchi g`**aznachilik** dasturiy majmui ishga tushirildi.

- 2011-yilning 7-fevralida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti-ning "Davlat xaridlari tizimini muqobilashtirish va ularga kichik biznes subyektlarini jalb qilishni kengaytirish to'g'risida"gi PQ-1475-sonli qarori qabul qilindi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qaronda ko'rsatilgan vazifalarning bajarishini ta'inlash uchun Vazirlar Mahkamasi huzurida Davlat xaridlari bo'yicha hukumat komissiyasi tashkil qilindi va uning ishchi organi O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi g'aznachiligi deb belgilandi. g'aznachilik tashkiliy tuzilmasi tarkibida esa "Davlat xaridlarni amalga oshirish jarayoni monitoringi axborot-tahlil bo'limi" tarkib topdi.

. 2012-yilning 1 -yanvaridan boshlab O'zbekiston Respublikasi "Davlat budgetining g'azna ijrosi to'g'risida"gi qonuni talablaridan kelib chiqib, Davlat budgetining daromadlari va xarajatlari g'aznachilikning Yagona g'azna hisob varag'idan amalga oshirila boshlandi. Yuridik va jismoniy shaxslar tomonidan davlat budgetiga o'tkaziladigan soliqiar hamda majburiy to'loviar banklar tomonidan qabul qilinadigan va belgilangan tartibda 23402-, 23403-, 23407-, 23409-, 20207-, 20205- va 23411-sonli balans hisobraqamida ochilgan shaxsiy hisobraqatniarga (ShHR) kirim qilinadigan va uilar hisobidan tegishli budgetiar va davlat maqsadli jamg'armalari hisobiga belgilangan miqdorlarda ajratmalar amalga oshiriladigan tartib joriy etildi.

Moliya vazirligi g'aznachiligi davlat moliyasini samarali boshqarish uchun ham, undan oqilona foydalaniish ustidan qat'iy nazoratni ta'minlash uchun ham mustahkam zamin yaratdi. Buni esa quyidagicha izohlash mumkin:

Birinchidan, g'aznachilik davlat budgetining ijrosi jarayonida yuzaga keladigan daromad va barcha xarajatlarni yagona g'azna hisobraqamidan amalga oshiradi. Mablag'larning Yagona g'azna hisobraqamiga soliq va soliq bo'lmagan daromadlar ko'rinishida kelib tushisht moliyaviy resurslarni

operativ boshqarish va davlat budjeti xarajatlarini o'z vaqtida to'lash uchun barqaror asos yaratadi.

Ikkinchidan, dastlabki nazoratni amalga oshirish uchun sharoit yuzaga keladi, ya'ni majburiyatiami qabul qilish jarayoni boshlanadi, bunda budjet tashkiloti tomonidan smetada ko'zda tutilgan mablag'lar doirasida kelajakda moliyaviy xarajatlarni amalga oshirish bo'yicha majburiyatlar g'aznachilik organlarida ro'yxatdan o'tkaziladi va shu asosda mablag'ning maqsadli harakatini ta'inlash uchun zarnin yaratiladi.

Xulosa qilib aytganda, mamlakatimizda davlat moliyasi tizimini isloh qilish jarayonida amalga oshirilayotgan har bir o'zgarish natijasida pirovard maqsad ko'zlanib ish yuritilmoqda.

2.3. G'aznachilik faoliyatining tashkiliy elementlari

G'aznachilik faoliyat ko'rsatishi uchun uning quyidagi tashkiliy elementlari mavjud bo'lishi va o'zaro bog'liqlikda amal qilishi zarur. Ular (2.7-rasmga qarang):

1. g'aznachilikning yagona hisobraqami.
2. g'aznachilikning bosh kitobi.
3. g'aznachilik organlari.
4. g'aznachilikning axborot tizimi.
5. g'aznachilikda budjet mablag'larini boshqarish.

G'aznachilik alohida operatsiyalarni, shuningdek, davlat maqsadli fondlarining mablag'iari bilan operatsiyalarni amalga oshirish uchun g'aznachilikning yagona hisobraqami doirasida subschyotlarini ochish huquqiga ega. Bu subschyotlardagi qoidiqlar g'aznachilikning yagona hisobraqami qoldig'ining ajralmas qismi hisoblanadi.

G'aznachilikning bosh kitobi. G'aznachilikning bosh kitobi - budjet ijrosi g'azna usulining asosiy elementlaridan biridir. g'aznachilik Bosh kitobi bilan davlat moliyaviy resurslarining hisob-kitobi yuritiladi va moliya tizimining axborot tizimi faoliyat ko'rsatadi. G'aznachilikning Bosh kitobi budjet operatsiyalari buxgalteriya hisobini yuritishning

kompyuterlashtirilgan tizimida G`aznachilikning Bosh kitobida davlat tashkilotlari va muassasalari bilan bo`ladigan barcha moliyaviy operatsiyalar o`z ifodasini topadi. G`aznachilikning Bosh kitobi G`aznachilik yagona hisobraqami va subschyotlari bilan bo`ladigan operatsiyalardagi barcha buxgalteriya provodkalarini aks ettiradi. G`aznachilikning Bosh kitobi ham respublika budjetidan, ham mahalliy budjetlardan mablag` bilan ta'minlash hisob-kitobining o`z vaqtida yuritilishini ta'rsinlaydi.

*G`aznachilik organlari.* G`aznachilik Moliya vazirligi tarkibidagi davlat organi hisoblanadi. g`aznachilikning Qoraqalpog`iston Respublikasi g`aznachilik Boshqarmasi, Toshkent shahar va viloyatlar Boshqarmalari, shahar va tumanlarda g`aznachilikbo`limlari kabi hududiy organlari faoliyat yuritadi. g`aznachilikka O`zbekiston Respublikasi Moliya vaziri boshqarib, O`zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan tayinlangan Davlat g`aznachisi rahbarlik qiladi. O`zbekiston Respublikasi Moliya vazirligining buyrug`iga muvofiq g`aznachilikning hududiy organlari tuziladi va tugatiladi. g`aznachilik organlarining xarajatlarini moliyalashtirish respublika budjetidan amalga oshiriladi.

*g`aznachilikning axborot tizimi.* G`aznachilikka yagona axborot tizimi xizmat qiladi. Hozirgi kunda g`aznachilikning yagona axborot tizimi yaratilgan bo`lib, "Davlat mablag`larini boshqarishning axborot tizimi" (DMBAT) deb ataladi. Budjet operatsiyalari bo`yicha kodlashtirilgan va tasniflangan ma'lumotlar DMBAT ga avtomatik ravishda yuklanadi, bu esa daromadlarni tasniflar, hududiy belgilari, budjetdan mablag` oluvchi tashkilotlar bo`yicha aniqlash imkonini beradi. Daromadlar avtomatik ravishda tegishli budjetlarga belgilangan normativlar asosida o`tkaziladi. Daromadlarni yillik va oylik prognoz qilish bilan bog`liq tadbirlar o`zgarishsiz qolsa-da, tushumlarni o`tkazish endilikda banklar tomonidan emas, DMBAT tomonidan amalga oshiriladi.

***g`aznachilikda*** davlat budjeti mablag`larini boshqarish shundan iboratki, g`aznachilikyagona g`azna hisobraqamidan va g`aznachilikning boshqa bank hisobraqamlaridagi davlat budjeti mablag`larini, davlat budjetining xarajatlarini belgilangan muddat-larda amalga oshirish uchun yo`naltirish, shuningdek, davlat budjetining vaqtincha bo`sh turgan mablag`larini bank depozitlari va boshqa aktivlarga vaqtincha joylashtirish hamda ular hisobidan respublika budjetiga, Qoraqalpog`iston Respublikasi budjetiga, mahalliy budjetlarga, shuningdek, davlat maqsadli jamg`armalariga budjet ssudalari berish yo`li bilan boshqarib boradi. g`aznachilik tomonidan dotatsiyalar va ssudalarni o`tkazish yagona g`azna hisobraqamidan yoki g`aznachilikning boshqa bank hisobraqam-laridan davlat budjetida mablag`lar ajratish nazarda tutilgan yuridik va jismoniy shaxslarning bank hisobraqamlariga o`tkaziladi.

Takrorlash uchun savollar

1. Davlatbudjetini ijro etishning jahon tajribalarida mavjud qanday usullari bor?
2. Davlat budjetining kassaviy ijrosi budjetni ijro qilishdagi qanday muammolarni keltirib chiqardi?
3. Davlat budjetining g`azna ijrosi budjetni ijro etishning boshqa usullaridan qanday afzalliklarga ega?
4. Davlatbudjeti g`azna ijrosining mazmun-mohiyati nimadan iborat?
5. Davlat budjeti g`azna ijrosining tamoyillarini izohlab bering.
6. g`aznachilikning tashkiliy elementlari nimalardan iborat?
7. O`zbekiston Respublikasida davlat budjetining g`azna ijrosiga o`tish qanday bosqichlarda amalga oshirilmoqda?

3-BOB. G`AZNACHILIK FAOLIYATINING TASHKILIY-HUQUQIY ASOSLARI.

O`zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi (2014); O`zbekiston Respublikasi Byudjet Kodeksi (2014); O`zbekiston Respublikasi Moliya vazirligining G`aznachiligi to`g`risida nizom (Vazirlar Mahkamasining 2007 yil 20 martdagi 53-son qaroriga ilova); Davlat byudjetining g`azna ijrosi qoidalaria 2009 yil 16 sentyabrdagi 2007, O`zbekiston Respublikasi Moliya vazirining buyrug`i 2007, O`zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi va uning hududiy bo`linmalarida byudjetdan mablag` o`luvchilarning shaxsiy g`azna hisobvaraqlarini ochish, yopish va yuritish qoidalarini tasdiqlash to`g`risida (O`zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan 2013 yil 18 yanvarda ro`yxatdan o`tkazildi, ro`yxat raqami 2013-2414); Davlat ulushi ustuvor bo`lgan tabiiy monopoliyalar subektlari, korxonalar va tashkilotlarning elektron xaridlari bo`yicha Hukumat komissiyasi ishchi organi to`g`risida nizom (Vazirlar Mahkamasining 2013 yil 11 iyundagi 166-son qaroriga 1-ilova); Qo`llaniladigan ta`dim texnologiyalari: kirish ma`ruzasi, insert jadvali, klaster

3.1. G`aznachilik faoliyatining qonuniy-huquqiy asoslari

Iqtisodiy taraqqiyot tarixi shundan dalolat beradiki, XX asming 20-30-yillarida mamlakatning iqtisodiy qudratini oshirish maqsadida davlatning iqtisodiyotdagi o`rni oshib bordi va u ko`pchilik iqtisodiy va ijtimoiy funksiyalarni o`z zimmasiga oldi. Bu esa professional davlat xizmatini shakllantirish va barcha davlat boshqaruvi tuzilmalarni mustahkamlashni talab etdi. XX asming 70-90-yillariga to`g`ri keldigan navbatdagi ma`muriy qayta qurishlar sharoitida esa davlatning zimmasiga shunchalik ko`p vazifa va funksiyalar yuklandiki, natijada siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy muammolar ta`sirida davlat bu majburiyatlarini bajarishga, "og`ir yukni tortishga" qodir boimay

goldi. Bu holatlar davlat boshqaruvi tizimida maimiriy islohotlar qilish zaruriyatini keltirib chiqardi.

O`zbekistoMustaqillikka erishgandan so`ng, xo`jalik yuritish-ning bozor tizimiga o`tilishi, iqtisodiyot bozor infratuzilmasining shakllanishi va rivojlanishi mamlakat xo`jalik jarayonlarini amaiga oshirish uchun zarur boigan huquqiy asosni yaratishni talab etdi. Undan tashqari, jahondagi globallashuv jarayonlarida faol qatnashayotgan O`zbekiston uchun davlat boshqaruv institutlarini shakllantirish va tubdan isloh qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu boradagi islohotlar davlat moliyasi, davlat budjeti va budjet jarayonini boshqarish va tartibga solish organlari faoliyatining samaradorligini oshirishni ko`zda tutadi. Shu sababli ular faoliyatini amalga oshiri-layotgan iqtisodiy va demokratik islohotlar talablariga moslashtirish, so`nggi ijobiy natijalami ko`zlagan holda muvofiqlashtirish, shaklan va mazmunan yangi sifat pog`onasiga ko`tarish talab etilmoqda¹.

Bu borada dastlab O`zbekistoRespublikasi Vazirlar Mahkama-sining "Davlat moliyasini boshqarishni isloh qilish loyihasini aroalga osbirishga tayyorlanish chora-tadbtriari to`g`risida"gi 2002 yil 26 aprelda 144-son Qarori qabul qilindi. Mazkur loyihani amalga oshtrishga Xalqaro tiklanish va taraqqiyot banki tomonidan 400,0 ming AQSh dollari miqdorida mablag' ajratildi. Qarorda aytilishicha, "Yaponiya hukumati tomonidan O`zbekistoRespublikasida moliya axborot tizimining funksionai va texnikaviy tuzilmasini ishlab chiqish-ga"¹ 500,0 ming AQSh dollari miqdorida grant berilishi bildirildi.

Mazkur loyihaning maqsadi davlat moliyasini boshqarishni takomiHashttrish, zamonaviy kompyuterlar va axborot texnologiya-laridan foydalangan holda, budjet mablag`iarining samarali sarflanishini ta'minlash, budjet ijrosining yangi tizimini yaratishdan iboratdir. Ko`rsatib o`tilgan loyihani araalga oshirish yuzasidan raasitliyat O`zbekiston Respublikasi Moliya vazirligiga yukiatiildi.

Loyihani tayyorlash va amalga oshirish maqsadida Muvoftqlashtiruvchi kengash tuzildi. Bu kengashning asosiy vazifalari etib quyidagilar belgilandi:

- loyihani tayyorlash va amalga oshirish bo'yicha monitoring olib borish;

- loyiha doirasida jalb etiladigan vakolatli organlar, konsalting kompaniyalari faoliyatini rivoqlashtirish;

- . loyihani tayyorlash va amalga oshirish uchun jalb etiladigan

mablag'lardan samarali foydalanish ustidan nazoratni ta'minlash;

- tender savdolari o'tkazish bo'yicha qarorlar qabul qilish va ularning natijalarini ma'qullash, tegishli tender komissiyalari tarkibini tasdiqlash;

- . ekspertizalar o'tkazish va jalb etilayotgan konsultantlar va ekspertlar hisobotini ma'qullash.

O'zbekiston Respublikasida davlat moliyasini isloh qilish bo'yicha muhira qadamlardan biri 2004-yil, 26-avgustda O'zbekiston Respublikasining "Davlat budjetning g'azna ijrosi to'g'risida"gi 664-II sonli Qonunining qabul qilinishi bo'ldi. Ushbu Qonunning maqsadi O'zbekiston Respublikasi Davlat budjetining (shu jumladan, davlat maqsadli jamg'armalarining) va budjet tashkilotlari budjetdan tashqan mablag'larining g'azna ijrosi sohasidagi munosabatlarini tartibga solishdan iborat.

- davlat budjeti g'azna ijrosining asosiy prinsiplari;
- davlat budjetining g'azna ijrosi muddatlari;
- g'aznachilikning asosiy vazifalari;
- g'aznachilikning boshqa organlar va tashkilotlar bilan o'zaro munosabatlari;

- g'aznachilikning bank hisobvaraqlari;
- davlat budjetining xarajatlarini amalga oshirish;
- davlat budjeti mablag'larini boshqarish;
- davlat budjeti g'azna ijrosining buxgalteriya hisobi;

- davlat budjetining ijrosi to'g'risidagi hisobot va boshqalar. "Davlat budjetining g'azna ijrost to'g'risida"gi Qonunning qabul

qilinishi, o'z navbatida, budjetdan mablag` oluvchilar bilan ularga tovar(xizmat, ishlami yetkazib beruvchilar o'rtasidagi shartnomalarni ro'yxatdan o'tkazish hamda ularning xarajatlarni to'lab berishga qaratilgan budjet mablag`larining harakatini nazorat qilish tartibini aniqlash va belgilashni taqozo etadi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Davlat moliyasini boshqarishni isloh qiliish loyihasini amalga oshirishga tayyorlanish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 144-son (26.04.2002) Qarori, 1-band.

Shu maqsadda O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligining 63-son (05.05.2005) buyrug'i bilan tasdiqlangan va O'zbekiston Respublikasi Adliya Vazirligi tomonidan 1475-raqam (21.05.2005) bilan ro'yxatga olingan "Moliya organlarida budjetdan mablag` oluvchilar bilan tovar (ishlar, xizmatlar) yetkazib beruvchilar o'rtasidagi shartnomalarni ro'yxatdan o'tkazish va ularning xarajatlari to'lovini nazorat qilish tartibi haqida Vaqtinchalik nizom" qabul qilindi. Ushbu Nizom tajriba tariqasida Samarqand viloyatida, shu jumladan, respublika budjetidan moliyaviy yordam beradigan ayrim budjet tashkilotlarida budjetdan mablag` oluvchilar bilan moliya yetkazib beruvchilar o'rtasidagi shartnomalarni tegishli moliya organlarda ro'yxatdan o'tkazish va budjet mablag`larini ularning xarajatlarini to'lashga o'tkazish ustidan nazorat qilish tartibini belgilab berdi.

Bu borada qabul qilingan keng me'yoriy-huquqiy hujjat - O'zbekiston Respublikasi Adliya Vazirligi tomonidan 1599-raqam (24.07.2006) bilan ro'yxatga olingan O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi (61-son, 12.07.2006) va O'zbekiston Respublikasi Markaziy bank boshqaruvi (279-son, 12.07.2006) qo'shma Qarori bilan qabul qilingan "Samarqand viloyati mahalliy budjetining g'azna ijrosi hisobi to'g'risidagi Vaqtinchalik qoidalar" bo'lib, mazkur Vaqtinchalik

qoidalar tajnba tariqasida Samarqand viloyati mahalliy budjeti g'azna ijrosi hisobini amalga oshirish tartibini belgilab berdi.

Davlat budjetining g'azna ijrosini tatbiq etish hisobiga budjet tizmtint yanada isioh etish, zamonaviy axboiot texnologiyalaridan foydalangan holda, budjet mablag'larining maqsadli sarflanishi ustidan nazoratni kuchaytirish, barcha darajalardagi budjetlar daromadlari va xarajatlarini boshqarish samaradorligini oshirish maqsadida 2007-yil 28-fevralda O'zbekistoRespublikasi Prezidenti-ning "Davlat budjeti g'azna ijrosi tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-594 sonli Qarori qabul qilindi.

Ushbu qarorga muvofiq O'zbekistoRespublikasi Moliya vazir-ligi Davlat budjetining g'azna ijrosini tatbtq etish va uslubiyot bosh-qarmasi hatnda mahalliy moliya organlarining g'aznachtlk bo'lin-malari negizida O'zbekistoRespublikasi Moliya vazirligi g'aznachiligi va uning hududiy bo'linmalari tashkil etiidi. Shuningdek, maz-kur Qaror biian g'aznachilikning asosiy vazifalari belgilab beriidiki, ular "Davlatbudjetining g'azna ijrosi to'g'risida"gi Qonunda aks etgan g'aznachiikning vazifalariga yanada aniqlik kiritdi.

2007-yil 20-martda O'zbekistoRespublikasi Vazirlar Mahkamasining 53-sonli Qarori bilan "O'zbekistoRespublikasi Moliya vaztrligining g'aznachiligi to'g'risida Nizom" qabul qilindi. Mazkur Nizom "Davlat budjeti g'azna ijrosi tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-594 sonit (27.02.2007) qaroriga muvoftq ishlab chiqildi hamda g'aznachiikning asosiy vazifalart, funksiyalari, vakolatlari va javobgarligini beigilab berdi.

Keyingi yillarda ham davlat budjeti g'azna ijrosining ine'yony-huquqiy asoslarim mustahkamlashga qaratilgan qator chora-tadbirlar amalga oshirildi. Bu borada O'zbekistoRespublikasi Moliya vazirining 69-sonli (04.08.2009) buyrug'i bilan tasdiqlangan va O'zbekistoRespublikasi Adliya Vazirligi tomonidan 2007-son (16 09.2009) bilan ro'yhatga

olingan "Davlat budgetining g azna ijrosi Qoidolari"ning qabul qilinishi muhim qadam boʻlib xizmat qildi. Mazkur "Qoidalar" OʻzbekistoRespublikasi Moliya vazirligt g aznachiigt va utting hududiy boʻlinmalari tomonidan respublika va hududiy g azna hisobvaraqlarini qoʻllash sharoitida respublika budjeti, Qoraqalpogiston Respublikasi budjeti va mahalliy budjetlarning g azna ijrosini amalga oshirish tartibini belgiab berdi. Xususan, ushbu "Qoidalar" muqaddam amal qilib kelgan bir qator me'yony hujjatlarai oʻzida mujassamiashtirgan holda, quyidagilarni belgilab berdi:

- g aznachiik va uning hududiy boʻlinmalari tomonidan respublika va hududiy g azna hisobraqamlarini qoʻllash sharoitida rcspublika budjeti, Qoraqalpogiston Respublikasi budjeti va mahalliy budjetlaming g azna ijrosini amalga oshirish tartibini;

- respublika g azna hisobraqami va hududiy g azna hisobraqamlarini yuritish tartiblarini,

- Respublika budjeti, Qoraqalpogʻiston Respublikasi budjeti va mahalliy budjetiar daromadiari va xarajatlarining yoytlmasi,

- budjetdan mablagʻ oluvchilarrting xarajatlar smetalari va ularga oʻzgartirishlami g aznachilik boʻlinmaiariga taqdim etish tartiblartni,

- yuridik majburiyatlarni roʻyhatga olishning umumiy qoidaiarini,

- budjetdan mablagʻ oluvchilarning budjetdan tashqari mabiagiari hisobiga xarajatlarni amalga oshirish tartiblarini va boshqalar.

2007-yil 30-avgustda OʻzbekistoRcspubltkasi Moliya vaziriigining 119-sonli buyrugʻi bilan "Davlat budjeti g azna ijrosi boʻyicha funksiyalanni chegaralash to   risida Nizom" tasdiqlandi. Ushbu Nizom OʻzbekistoRcspublikasi respublika budjeti, Qoraqalpogʻiston Respublikasi budjeti va mahatliy budjetlaming g azna ijrosini tashkil etish borasida

O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi Markaziy apparati tarkibiy bo'linmalari (g'aznachilikdan tashqari) hamda hududiy moliya organlari zimmalaridagi funksiyalar bilan O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi g'aznachiligi va uning hududiy bo'linmalari zimmalariga qo'lgan funksiyalarni chegaralab berdi. Bu esa budjet siyosatini amalda oshirishga mutasaddi bo'lgan bir nechta davlat moliyasini boshqarish organlarining faoliyati bir-birini takrorlamasligini ta'minladi.

Shum alohida ta'kidlash zarurki, budjet qonunchiligini yanada rivojlantirish va takomillashtirish asosida budjet faoliyatini rivojlantirish davlat moliyasini boshqarish tizimini tsloh qilishning asosiy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ma'umki, 2000-yil 14-dekabrda "Budjet tizimi to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni qabul qilinganidan beri o'tgan davr mobaynida budjet amaliyotida bir qator o'zgarishlar sodir bo'ldi, ular:

- davlat budjeti g'azna ijrosining joriy etilishi;
- bir qator davlat maqsadli jamg'armaiari va boshqa nobudjet fondlarining tuzilishi va amal qilishi;
- budjet tashkilotlarining budjetdan tashqari qo'shimcha mablag'larni jalb qilish manbalarining kengayishi va ular ustidan nazoratni yaxshilash zarurhgi;
- budjet tasnifi, budjet hisobi va hisoboti tizimining takomillashuvi;
- yangi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining qabul qilinishi va amalda kiritilishi hamda boshqa holatlar bilan bog'liq bo'lib, budjet qonunchiligini yanada takomillashtirish zarurligini taqozo etdi.

Natijada amaldagi "Budjet tizimi to'g'risida"gi hamda "Davlat budjetining g'azna ijrosi to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonunlarida belgilangan normalar mukammal tarzda qayta ishlangan holda Budjet Kodeksida o'z aksini topdi.

Budjet tizimidagi islohotlar doirasida 2014-yildan boshlab O'zbekiston Respublikasida amalga kiritilayotgan yangi Budjet Kodeksi davlat moliyasini boshqarishning huquqiy asoslarini yanada mustahkamlash, budjet siyosatining ustuvorliklarini belgilab olish, budjet mablag'laridan foydalanish samaradorligini oshirish va davlat xizmatlarini taqdim etish sifatini oshirishga qaratilgan. Ushbu Kodeks O'zbekiston Respublikasining budjet tizimi budjetlarini shakllantirish, tuzish, Ko'rib chiqish, qabul qilish, tasdiqlash, ijro etish, davlat tomonidan mablag' jalb qilish va budjet to'g'risidagi qonun hujjatlari ijrosini nazorat qilish sohasidagi munosabatlarni tartibga soladi.

Yangi Budjet Kodeksi budjet jarayonini xalqaro amaliyot tajribalaridan kelib chiqqan holda tartibga solish, budjet amaliyotida mavjud bo'lgan ziddiyatlarni bartaraf etish, eskirgan tartib-qoidalarini bekor qilish, budjet jarayonini tashkil etishdagi me'yorlar, nizomlar va budjet jarayoni ishtirokchilarining vakolatlarini tizimlashtirish maqsadida ishlab chiqildi. Budjet Kodeksining g'aznachilik faoliyati bilan bogliq alohida qismi davlat budjeti g'azna ijrosini tashkil etish, yuridik va moliyaviy majburiyatlarni ro'yhatga olish, budjetdan mablag' oluvchilar xarajatlari to'lovini amalga oshirish, davlat xaridlarini tashkil qilish, g'aznachilikning yagona g'azna hisobraqamini yuritish kabi masalalarni tartibga solishga qaratilgan.

3.2. Davlat budjeti g'azna ijrosini tashkil qilishda g'aznachilikning o'рни va ahamiyati

Davlat moliyasini boshqarish masalalari iqtisodiyot va moliya nazariyasida markaziy o'rinni egallaydi. iqtisodiyotimiz va davlat moliyasini boshqarishdagi muammolar shundan iboratki, bozor xo'jaligi o'z-o'zini tartiblovchi va rivojlantiruvchi tizim (bozorning "ko'rinmas qo'li") bo'lishiga qaramasdan, hech qachon davlat aralashuvisiz samarali

ishlamagan. Tarixiy taraqqiyotdan maiumki, umuman olganda, kapitalistik bozor xo'jaligining yuzaga kelishi faol davlat aralashuvi bilan sodir boigan. Masalan, 1563-yilda ingiiz qirolichasi Elizaveta I milliy baliqchilikni qo'lab-quvatlash va unga boigan taiabni oshirish maqsadida o'z xizmatkorlariga haftasiga 2 marta go'sht roahsulotlarini iste'mol qilishni taqiqlagan. 1666-yilda esa Angliyada jun mahsulotlarini sotish bilan bog'liq qiyinchiliklarni tugatish uchun bir qator tadbirlar amalga oshirilgan, xususan, vafot etgan fuqarolarni jun matodan bo'lgan kiyimlarda dafn etish majburiy qilib qo'yilgan, bu qonunni buzganlarga 5 funt-sterling miqdorida jarima belgilangan.

Aksariyat hozirgi zamon iqtisodchi-olimlarning fikricha, bozorning "ko'rinmas" davlatning "ko'rinadigan" bilan to'ldirilib turishi kerak. Bu borada kelishmovchiliklar, qarama-qarshi fikrlar yuzaga kelishining sababi bu aralashuvning qay darajada bo'lishi bilan bog'liq, lekin davlatning tartiblovchi tamoyili, asosan, ko'pchilik olimlar tomonidan etirof etilmoqda. Bunday yakdillikning asosiy sababi shundaki, olimlarning fikriga ko'ra, bozor jamiyatda mavjud bo'lgan iqtisodiy va ijtimoiy muamrolarning barchasini o'z-o'zidan hal qila olmaydi. Misol uchun, monopoliya sharoitida o'z-o'zini tartiblash raqobatni rivojlantira olmaydi, bu esa tovarlar mayumi turiari narxining oshishiga olib keladi va natijada aholi daromadlari iqtisodiyotning alohida bir sektorida usbianib qoladi. Bunday holiarda bozor mexanizmi samarasiz ishlay boshlaydi va iqtisodiy taniik sharoitida iqtisodiyotni barqarorlashtirishda bozor mexanizmi sust qatnashadi. Shuning uchun, iqtisodiyotni tartiblovchi qo'shimcha mexanizmlarni ishlab chiqish ehtiyoj tug'iladi. Ana shunday mexanizmlardan biri o davlatning iqtisodiyotni tartiblovchi dastak va vositataridir. Iqtisodiyotni faqat "ko'rinmas qo'l"ga tashlab qo'yish ijobiy natija bennasligini va bu haqiqatning naqadar to'g'ri ekanligini bugungi kundagi reallik, jahonda yuz

berayotgan to`fonlar tasdiqlab turibdi. Xulosa qilib aytganda, iqtisodiyotni davlat tomonidan tartiblash-ning bosh maqsadi - iqtisodiy va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash, mamlakatda mavjud ichki tuzumni mustahkamlash, mamlakat iqtisodiyoti va ijtimoiy jarayonlarni jahondagi o`zgaruvchan sharoitlarga moslashtirishdan iborat. Tartiblashning boshqa barcha maqsad va vazifalari ana shu bosh maqsadga bo`ysundirilgan.

Bu borada davlat moliyasini boshqarish va tashkil qilishda qanday vazifalar turganini ta'kidlab o'tish o`rinli, ular muvozanatlashtirilgan bozorga kirib borishda barqaror taraqqiyotga erishish maqsadida maksimal darajada moddiy va moliyaviy rezervlarni qidirib topish;

- ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish istiqbollari va maqsadli dasturlarning samarali bajarilishini ta'minlovchi budjet daromadlarining umumiy hajmini to`g`ri belgilash;

- umumdavlat ahamiyatiga ega bo`lgan barcha tadbirlarai uzluksiz moliyalashtirish ehtiyojini inobatga olgan holda, davlat budjeti xarajatlari umumiy hajmini to`g`ri belgilash va ularni optimallashtirish;

- iqtisodiyotdagi intlyatsion tendensiyalar va pul-kredit nobarqarorligini bartaraf etishga, miiliy pul birligining barqaroriigini ta'minlashga qaratilgan moliyaviy barqarorlashtirish dasturlarini davlat budjet siyosati chora-tadbirlari bilan muvofiqlashtirish;

- iqtisodiy jihatdan maqsadga muvofiq bo`lgan noinflyatsion manbalar hisobidan budjet defitsitiga barham berish yoki uni qisqartirish;

- iqtisodiy mintaqahir, xo`jalik sohalari va budjetlar o`rtasida davlat daromadlarini qayta taqsimlash yo`li bilan turli darajadagi budjetlami balanslashtirish maqsadida budjetni oqilona tartibga solishni amalga oshirish;

- keng ko`lamli ijtimoiy-iqtisodiy dasturlaming samarali amalga oshirilishini ta'minlash imkonini bcradigan budjetni

o`rta va uzoq istiqbolga mo`ljallab rejalashtirishning ahamiyatini oshirish;

- soliq majburiyatlarini bajarishda alohida fuqarolar va yuridik shaxslarning moliyaviy faoliyatlari ustidan nazoratni ta'mini;

- zamonaviy texnika va texnologiyalardan keng foydalanish asosida va moliyaviy hisob-kitoblarning avtomatlashtirilgan tizimini joriy qilish orqali budjetlarni tuzish va ijro etish jarayonlarini avtomatlashtirish va boshqalar.

Ushbu strategik vazifalarni bosqichma-bosqich amalga oshirish doirasida O'zbekiston Respublikasi "Davlat budjetining g'azna ijrosi to'g'risida"gi (26.08.2004) Qonunlari qabul qilinishi budjet tizimining g'aznachilik tizimiga o'tkazilishiga asos soldi. 2005 yil may oyida davlat budjeti ijrosining g'aznachilik tizimini bosqichma-bosqich joriy etishni amalga oshirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi huzurida "Davlat budjetining g'azna ijrosini tatbiq etish va uslubiyot boshqarmasi", keyinchalik (2007-yilda) uning negizida Moliya vazirligi g'aznachilik tashkil etildi.

Kaziy Bankning hududiy boshqarmalarida g'aznachilikning yagona hisobraqami subschyotlari ochiladi. Respublika mintaqalarida davlat xarajatlarini o'z vaqtida moliyalashtirishni ta'minlash maqsadida g'aznachilikning topshirig'i bilan Markaziy Bank tomonidan butun ish kuni mobaymda subschyotlarga va subschyotlardan pul mablag'larini o'tkazish tashkil etiladi. Mablag' o'tkazish va davlatning pul mablag'larini xarajat qilish uchun faqat Moliya vazirligi ruxsati bilan bank subschyotlarini ochish mumkin. Bu huquq Davlat g'aznachisiga Moliya vazirligining buyrug'i bilan yuklatilgan.

O'zbekiston Respublikasining Markaziy Banki va g'aznachilik o'rtasidagi o'zaro munosabatlarga taaliqli masalalar ular o'rtasida tuzilgan shartnoma asosida tartibga solinadi. g'aznachilik yilda, kamida, bir marta ushbu

shartnomalarning tahiilini o`tkazishi shart, agar g`aznachilikfikri bo`yicha shartnomalarni ko`rib chiqish talab ctiisa, ikkala tomon talablarini qondirish maqsadida shartnomalarni qayta tuzish tadbirlari ko`riladi.

Davlat budjetining kassaviy ijrosini amalga oshirish jarayonida g`aznachiliktijorat banklari bilan ham shartnoma tuzadi. Bu banklarning ro`yhati O`zbekistoRespublikasi Markaziy Banki tavsiyasidan keyin aniqlanadi. O`zbekiston Rcspublikasi Markaziy Banki va tijorat banklart g`aznachiliktalabi bilan quyidagt maiumotlarni bcrishga majbur:

- budjet tashkiiotlarining bankda ochiigan shaxsiy hisobraqamlari, unda mablag`lar ayianishi va qoldig`i toög`risida maiumot;

- g`aznachilik so`ragan aniq budjet tashkilotming yoki umng tavsiyasi bilan ochilgan bank hisobraqamidagi mablag`lari toög`risida maiumot.

Davlat budjetining ijrosi toög`risidagi hisobot g`aznachiliktomonidan O`zbekiston Respublikasi Moliya vazirligiga taqdim etiladi. Davlatbudjeti gäzna ijrosining buxgaltertya hisobi g`aznachiliktomonidan, shuningdek, davlat soliq va bojxona xizmati organlari, budjet tashkilotlari hamda davlat rnaqsadli jamg`armalarini taqsimlovchi organlar tomonidan davlat budjetintng gäzna ijrosi buxgalteriya hisobining yagona hisoblar rejasi va budjet tasnifi asosida tashkil etiladi hamda amalga oshinladi. Davlat budjeti gäzna ijrosining buxgalteriya hisobi yagona hisoblar rejasi O`zbekistoRcspublikasi Moliya vazirhgi tomonidan ishiab chiqiladi va tasdiqlanadi.

g`aznachilikyuridik va jismoniy shaxslarga ular tomonidan ortiq-cha to`langan soliqlar, yig`imlar va boshqa majburiy to`lovlar summalari, qonun hujjatiarida beigilangan tartibda yagona gäzna hisobraqa-midan yoki g`aznachiikning boshqa bank hisobraqamlaridan qayta-rilishini amalga oshiradi.

O'zbekiston Respublikasi Budget Kodeksiga, shuningdek, turli darajadagi davlat boshqaruvi o'rtasida tushumlar taqsimotini tartibga soladigan boshqa qonunlarga muvofiq, g'aznachilik tushumiarni turli darajadagi budjetlar o'rtasida taqsimlash uchun javobgar hisoblanadi. g'aznachilik beigilangan budjet tasnifiga muvofiq, barcha davlat tushumlarini ularning aniq ro'yhati bo'yicha yagona g'azna hisobraqa-mida yuritilishini ta'minlaydi, qonun asosida g'aznachilikning yagona hisobraqamidan barcha to'lovlarni amalga oshirishga g'aznachilik javobgar hisoblanadi.

Davlat mo'hiyasini isloh qilish, davlat budjetining g'azna ijrosini joriy etish, budjet mablag'larini boshqarish va ularning shakllanishi hatnda ishlatilishini nazorat qilish jarayonlari mukammallashib, tako-millashib bormoqda. Bu jarayonlarni amalga oshirishda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Davlat budjetining g'azna ijrosi tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-594-son (28.02.2007) Qarorining qabul qilinishi muhim qadam bo'lib xizmat qildi. Prezident Qarorining ijro etilishi doirasida Moliya vazirligi huzuridagi "Davlat budjetining g'azna ijrosini tatbiq etish va uslu-biyoti boshqannasi" hamda mahalliy mo'hiya organlarining g'azna-chilik bo'linmalari negizida O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi g'aznachiligi va uning hududiy bo'linmalari tashkil etildi.

PQ-594-son Qaror bilan Moliya vazirligi g'aznachiligi zimmasiga quyidagi asosiy vazifalar yuklatildi

- davlat budjetining kassa ijrosi, jumladan, tushadigan daromad-larni turli darajadagi budjetlar o'rtasida taqsimlash, budjetdan mablag' oluvchilarni taxaratlar smetaiari ijrosi va davlat budjeti ijtost to'g'risida hisobot tuzish;

- davlat budjeti mablag'larini yagona g'aznachilik hisobraqami, shuningdek, tegishli budjetlar daromadlari va taxaratlari o'rtasidagi kassa uziiishlarining oidini olishni

ta'minlaydigan hududiy g'aznachilik hisobraqamlarini joriy etish orqali boshqarish;

- budget tashkilotlarini, shu jumladan, mudofaa va xavfsizlik tuzilmalarini moliyaiashga yo'naltiriladigan budget mablag'laridan foydalanishni maqbullashtirish ustidan monitoringni amalga oshirish, bunda ular tomonidan ruzilayotgan shartnomalarning sifati ta'minlani-shini, ularning maqsadga rnuvofiqligi va narx-navo yechimini nazarda tutish hamda vositachilik xizmatlaridan voz kechish;

- xarajatlar smetasi va ro'yhatga olingan shartnomalarda nazar-da tutilgan qat'iy summalar doirasida tovar(ish, xizmat)lar yetkazib beravehilaming bevosita hisob raqamlariga budget mablag'lari oluv-chilar nomidan va ularning topshirigi bo'yicha to'lovlarni amalga oshirish orqali to'lov intizomiga so'zsiz rioya etilishi ustidan ta'sir-chan nazoratni ta'minlash;

- davlat budjeti g'azna ijrosining buxgalteriya hisobi va hisobotini yuritish, davlat budjeti ijrosi haqida axborot yig'ish, qayta ishlash va tahlil qilish, shuningdek, O'zbekiston Respublikasining davlat ichki va tashqi qarzlariga xizmat ko'rsatish, O'zbekiston Respublikasi kafolatlarini ijro etish.

Bugungi kunga kelib g'aznachilikva uning hududiy bo'linmalari shtatlari shakllantirilgan bo'lib, markaziy g'aznachilikka 92 ta, g'aznachilik hududiy bo'linmalarga 2261 ta, jami g'aznachilik tizimiga 2353 ta shtat birligi ajratilgan. Lekin davlat budjeti g'azna ijrosi bilan qamrab olinayotgan jarayonlarni hisobga oladigan bo'lsak, g'aznachilik orqali budget daromadlari va xarajatlari ijrosi, budgetdan tashqari maqsadli jamg'armalarning daromad va xarajatlari ijrosi, budget tashkilotlarining budgetdan tashqari mablag'lari tushumi va sarflar ijrosi amalga oshirilayotganligini, bu bilan bog'liq bo'lgan ish hajmining ortib borayotganligini hisobga olib, g'aznachilik amaliyot boshqarmalari bo'linmalari shtatlari sonini qayta ko'rib chiqish zarurligini etirof etish lozim.

"Amaliyot boshqarmasi", "Metodologiya, moliyaviy resurslar va hisoblarni boshqarish boshqarmasi" va "Davlat budgetining g'azna ijrosi tahlili va nazorati boshqarmasi" singari boshqarmalar kiradi. o'z navbatida, ushbu boshqarmalar tarkibiga bir qancha bo'limlar kiradi.

1. *Amaliyot boshqarmasi* tarkibiga quyidagilar kiradi:

- Yuridik majburiyatlarni ro'yhatga olish va narxlarini monitoring qilib borish bo'limi

- Moliyaviy majburiyatlarni ro'yhatga olish va to'lovlarni amalga oshirish bo'limi

- Mudofaa idoralari tashkilotlarining yuridik va moliyaviy majburiyatlarini ro'yhatga olish va to'lovlarni amalga oshirish bo'limi

- Huquq tartibot tashkilotlarining yuridik va moliyaviy majburiyatlarini ro'yhatga olish va to'lovlarni amalga oshirish bo'limi

- Davlat maqsadli va boshqa budgetdan tashqari jamg'arilgan yuridik va moliyaviy majburiyatlarini ro'yhatga olish bo'limi

- Hisob - kassa amaliyoti bo'limi

- O'zbekiston Respublikasiga kirib keladigan barcha turdagi gumanitar yordam va texnik ko'mak vositalarining hisobi bo'limi.

2. *Metodologiya, moliyaviy resurslar va hisoblarni boshqarish boshqarmasi* tarkibida quyidagilar mavjud:

- Budgetning g'azna ijrosi metodologiyasi bo'limi

- Moliyaviy resurslarni boshqarish bo'limi

- Ichki va tashqi qarzlarni bo'yicha hisob-kitoblar bo'limi

- Davlat xaridlarini amalga oshirish jarayoni monitoring axborot-tahlil bo'limi.

"Amaliyot boshqarmasi", "Metodologiya, moliyaviy resurslar va hisoblarni boshqarish boshqarmasi" va

"Davlat budgetining g  zna ijrosi tahlili va nazorati boshqarmasi" singari boshqarmalar kiradi. o z navbatida, ushbu boshqarmalar tarkibiga bir qancha bo limlar kiradi.

3. *Davlat budgetining g  zna ijrosini jamlanma tahlil qilish va nazorat qilish boshqarmasi* quyidagilarni o z ichiga oladi:

- Davlat budgetining g  zna ijrosini jamlanma tahlil qilish bo limiPQ-594-son Qaror bilan, shuningdek, g  znachilikhududiy bo linmalarining tashkiliy tuzilishi ham tasdiqlangan (3.5-rasmga qarang).

Moliya vazirligi g  znachiligitog  risidagi Nizomga muvofiq, g  znachilikning hududiy bo linmalari quyidagi ishlarni bajaradi:

- budget tashkilotlari xodimlariga ish haqi va unga tenglashtirilgan boshqa to lovlar, shuningdek, qonun hujjatlariga muvofiq budget tashkilotlari tomonidan naqd puJ mablag lari bilan to lanadigan boshqa to lovlarni to lash uchun g  znachilikning bank hisob raqamlariga mablag lar o tkazadi;

- yuridik va jismoniy shaxslarning bank hisobraqamJariga sudning qarori bo yicha yagona g  znachilik hisobraqamidan yoki g  znachilikning boshqa hisobraqamlaridan mablag lar oikazadi, shuningdek, qonun hujjatlarida nazarda tutilgan tartibda davlat organlari yoki ushbu organlar mansabdor shaxslarining noqonuniy xatti-harakatlari yoki harakatsizligi natijasida fuqarolarga yoki yuridik shaxslarga yetkazilgan zararni qoplash uchun mablag lar o tkazadi;

- O zbekistoRespublikasi Moliya vazirligiga har kunlik asosida g  znachilik hisobraqamlarida mablag larning harakati to risidagi axborotni elektron shaklda taqdim etadi;

- budgetdan mablag  oluvchilarga ular uchun g  znachilikda yoki uning hududiy bo linmalarida ochilgan shaxsiy hisobraqamlari-dan ko chirmalar, ularning xarajatlarini qoplashga budget mablag lari o tkazilganligini tasdiqlaydigan to lov hujjatlari va boshqa hujjatlarni taqdim etadi;

- manbalar bo'yicha tegishli budjetlar daromadlari tushumi hisobini yuritadi;

- moliya organlarining topshirig'i bo'yicha yuqori budjetlarda nazarda tutilgan rejali dotatsiyalar, subvensiyalar, budjet ssudalari summasini va boshqa to'lovlarni quyi budjetlarning shaxsiy g'aznachilik hisobraqamlariga o'tkazadi;

- budjet tashkilotlari va buyurtmacbilarning shartnomalari xarajatlar smetasida ko'rsatilgan summalar doirasida va maqsadlarga muvofiq tuzilishi ustidan qattiq nazorat qilish asosida shartnomalarni ro'yxatdan o'tkazadi;

- budjetdan mablag' oluvchilar nomidan ro'yhatga olingan shartnomalarda yoki boshqa hujjatlarda nazarda tutilgan summalar doirasida tovarlarni yetkazib beruvchilar (ishlami bajaruvchilar, xizmatlar ko'rsatuvchilar)ning bevosita bank hisobraqamlariga to'lovlarni amalga oshiradi;

- budjet tashkilotlarini, jumladan, mudofaa va xavfsizlik tuzilmalarini moliyalashtirishga yo'naltiriladigan budjet mablag'laridan foydalanishni maqbullashtirish yuzasidan monitoring olib boradi, bunda ular tomonidan tuzilayotgan shartnomalarning sifati ta'minlanishini, ularning maqsadga muvofiqligi va narx-navo yechi-mini hamda qoidaga ko'ra, vositachilik xizmatlaridan voz kechishni nazarda tutadi;

- schyot-fakturalar va tovarlar yetkazib berilishi (ishlar bajarilishi, xizmatlar ko'rsatilishi) holatini tasdiqlaydigan boshqa hujjatlar asosida budjet mablagi oluvchilarning moliyaviy majburiyatlari hisobini yuritadi va boshqa ishlarni amalga oshiradi.

Bugungi kunda davlat budjeti g'azna ijrosini tashkil etish borasidagi Prezident Qarorlarining ijrosi doirasida Osiyo taraqqiyot banki va boshqa xalqaro moliya tashkilotlarining qarz mablag'larini jalb etgan holda davlat budjetining barcha daromadlarini yagona g'azna hisobraqamiga jamiash va undan xarajatlar to'lovini amalga oshirish imkonini beruvchi davlat budjeti g'azna ijrosining yagona integratsiyalashgan axborot

tizimini tashkil etish bo'yicha chora-tadbirlar kompleksi ishlab chiqildi.

O'zbekistoaloqa va axborotlashtirish agentligi O'zbekistoRespublikasi Markaziy banki bilan birgalikda belgilangan tartibda respublikaning barcha shahar va tumanlarini qamrab olgan holda, O'zbekistoRespublikasi Moliya vazirligi tizimining malumotlar tarmog'ini tashkil etish uchun yer usti raqamli aloqa kanallarini berish choralari ko'rilmogda.

Takrorlash uchun savollar

1. G'aznachilikfaoiiyatining qonuniy-huquqiy asoslarini nimalar tashkil qiladi?
2. G'aznachilikmaxsus vakolatli moliya organi sifatida qachon, qaysi me'yoriy-huquqiy hujjat bilan tashkil qilindi?
3. G'aznachilikning asosiy vazifalari nimalardan iborat?
4. G'aznachilik markaziy apparati va uning hududiy bo'linmalari tashkiliy tuzilishi, ularning fiinkSIONal vazifalaridagi farqlarni aytib bering.
5. G'aznachilikning asosiy funksiyalari nimalardan iborat?

4-BOB. G'AZNACHILIK YAGONA G'AZNA HISOB RAQAMINI YURITISH

Byudjet hisobi va hisobotini yuritish tartibi. Byudjet thisoboti turlari. Byudjet tashkilotlari va byudjetdan mablag'õ oluvchilarning moliyaviy hisobotlari. Davlat byudjeti va davlat maqsadli jamg'armalari byudjetiga daromadlar tushumi to'g'arisida hisobot. Davlat byudjeti ijrosi to'g'arisida hisobot. Byudjetlarning davlat maqsadli jamg'armalari ijrosi to'g'arisidagi hisoboti.

Qo'llaniladigan ta'dim texnologiyalari: *kirish ma'ruzası, insert jadvali, klaster*

4.1. G'aznachilikning yagona hisobraqami to'g'arisida tushuncha

Yuqoridagi bobda davlat budjeti g'azna ijrosining huquqiy asosini tashkil qiluvchi "Davlat budjeti g'azna ijrosi to'g'risida"gi Qonunning sharhini keltirgan edik. Ushbu Qonunning tegishli moddasida "Yagona g'azna hisobvarag'i g'aznachilik tomonidan boshqariladigan maxsus bank hisobvarag'i bo'lib, bu hisobvaraqa Davlat budjeti mablag'lari hamda budjet tashkilotlarining budjetdan tashqari mablag'lari kiritiladi. Yagona g'azna hisobvarag'idan Davlat budjetida mablag'lar nazarda tutilgan yuridik vajismoniy shaxslarning xarajatlari To'lanadi, shuningdek, davlat maqsadli jamg'armalarining xarajatlari amalga oshiriladi"¹, - deb belgilab qo'yilgan.

2009-yilga kelib, davlat budjeti g'azna ijrosining tashkiliy-huquqiy hamda meyoriy asoslari ancha takomillashtirildi. Bu davrga kelib, O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirining 2009-yil, 4-avgust-dagi 69-sonli buyrug'i bilan tasdiqlangan va O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligida 2009-yil, 16-sentabrda 2007-son bilan ro'yhatdan otkazilgan "Davlat budjetining g'azna ijrosi Qoidolari" qabul qilindi. Ushbu "Qoidalar Budjet tizimi to'g'risida"gi va "Davlat budjetining g'azna ijrosi to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasining qonunlari hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2007-yil, 28-fevral-dagi PQ-594-son "Davlat budjetining g'azna ijrosi tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi qaroriga muvofiq, O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi g'aznachiligiva uning hududiy bo'linmalari tomonidan respublika va hududiy g'azna hisobvaraqlarini qo'llash sharoitida respublika budjeti, Qoraqalpog'iston Respublikasi budjeti va mahalliy budjetlarning g'azna ijrosini amalga oshirish tartibini belgilab berdi. Mazkur qoidalar respublika g'azna hisobvarag'i⁴ va hududiy g'azna hisobvaraqlarini yuritish tartiblariai, Respublika budjeti, Qoraqalpog'iston respublikasi budjeti va mahalliy budjetlar daromadlari va xarajatlarinmg yoyilmasi budjetdan mablag' oluvchilarning xarajatlar

smetalarini va ularga o`zgartirishlarni g`aznachilik bolinmalariga taqdim etish tartiblarini, yuridik majburiyatlarai ro`yhatga olishning umumiy qoidalarini, bud-jetdan mablag` oluvchilarning budjetdan tashqari mablag`lari hisobiga xarajatlarni amalga oshirish tartiblarini belgilab berdi va muqaddam amal qilib kelgan bir qator me'yoriy hujjatlarni o`zida mujassamlashtirdi.

4.2. Respublika va hududiy g`aznachilik hisobraqamlarining yuritilishi

Yuqorida nomi keltirilgan 2007-son "Davlat budjetining g`azna ijrosi Qoidalari"da respublika va hududiy g`azna hisobvaraqlarini qo'ilash sharoitida respublika budjeti, Qoraqalpog`iston Respublikasi budjeti va mahalliy budjetlarning g`azna ijrosini amalga oshirish tartiblari belgilab berildi. Unga ko`ra, davlat budjetiga yuridik va jismoniy shaxslar tomonidan to`lanadigan soliqlar va boshqa majburiy to`lovlar banklar tomonidan o`rnatilgan tartibda qabul qilinadi va 23402 (005) "Respublika budjetining mablag`lari" hisobvarag`iga kirim qilinadi hamda belgilangan me'yorlarga muvofiq, banklarda ochilgan tegishli budjetlarning g`azna hisobvaraqlanga ajratiladi.

Budjetdan mablag` oluvchilarning xarajatlari to`lovi moliya yili uchun ajratilgan budjet mablag`lari doirasida tasdiqlangan (aniqlangan) xarajatlar smetalari, shuningdek, 2007-son Qoidalariga muvofiq ro`yhatga olingan, budjetdan mablag` oluvchilarning mah-sulot yetkazib beruvchilar bilan tuzgan shartnomalari asosida:

respublika budjetidan moliyalashtiriladigan tashkilotlar bo`yicha o` O`zbekistoRespublikasi Moliya vazirligi g`aznachiligi yoki uning hududiy bo`linmalari tomonidan Qoidalarda belgilangan tartibda;

Qoraqalpog`iston Respublikasi budjeti yoki mahalliy budjetlardan moliyalashtiriladigan tashkilotlar bo`yicha o`

O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi g'aznachiligining hududiy g'aznachilik bo'linmalari tomonidan amalga oshiriladi.

Respublika g'azna hisobvarag'i. Respublika budjetidan moliyalashtiriladigan barcha budjetdan mablag' oluvchilar g'azna ijrosi bilan to'liq qamrab olingunga qadar, O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi G'aznachiligiga Markaziy bankning Toshkent shahar Bosh boshqarmasi Hisob-kitob kassa markazida (HKKM) 23402 (006) balans raqami bilan Respublika g'azna hisobvarag'i ochiladi. Respublika budjetining g'azna ijrosi bilan qamrab olingan budjetdan mablag' oluvchilarning kassa xarajatlarini amalga oshirish uchun mablag'lar HKKM da 23402 (005) hisobvarag'i bilan ochilgan respublika budjetining asosiy hisobvarag'idan tushadi.

Mablag'lar taqsimlovchisi O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi g'aznachiligi hisoblanadi.

Respublika budjetidan moliyalashtirishni amalga oshirish uchun ajratilgan budjet mablag'larining bosh taqsimlovchisi hisoblangan budjetdan mablag' oluvchilar, O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligining tarmoq boshqarmalariga budjetning g'azna ijrosi bilan qamrab olingan har bir budjetdan mablag' oluvchi bo'yicha sertifikat summasining yoyilmasini ilova qilgan holda, shuningdek, budjetning g'azna ijrosi bilan qamrab olinmagan, quyi turuvchi budjetdan mablag' oluvchilarga mablag'larni o'tkazish uchun budjet rahblarlari bosh taqsimlovchilarining budjet depozit hisobvaraqlariga o'tkazilishi iozim bo'lgan qismi bo'yicha mablag'lariga o'tkazish uchun rasmiylashtirilgan tayinlash sertifikatlarini taqdim etadi.

Tarmoq boshqarmalari budjetdan mablag' oluvchilar tomonidan taqdim qilingan tayinlash sertifikatlarini o'rnatilgan tartibda tekshirganlaridan so'ng, ularni ijro uchun O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligining Davlat budjeti Bosh boshqarmasiga (DBBB) taqdim etadi.

DBBB budjetdan mablag` oluvchilarning tayinlash sertifikatlari asosida respublika budjetining asosiy hisobvarag`idan mablag` o`tkazish uchun to`lov topshiriqnomalarini o`rnatilgan tartibda rasmiylashtiradi va ularni HKKMga ijro uchun taqdim qiladi.

23402 (005) hisobvarag`idan respublika g`azna hisobvarag`iga mablaglar o`tganligini tasdiqlovchi HKKMdan shaxsiy hisobvaraقدan ko`chirmalar olinganidan so`ng, DBBB ijro etilgan tayinlash sertifikatlarining birinchi nusxalarirji O`zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi G`aznachiligiga taqdim etadi.

Budjetdan mablag` oluvchilar (moliyalashtirish saqlangan sharoitda moliyalashtirilgan mablag`lar mavjud boiganda) O`zbekistoRespublikasi Moliya vazirligi g`aznachiligiga mablag`larni mahsulot yetkazib beruvchilarning bevosita bank hisobvaraqlariga yoki qonunchilikda nazarda tutilgan maqsadlarga o`tkazish uchun to`lov topshiriqnomalarni qoidaga ko`ra, mablag`larni o`tkazish sanasidan bir kun oldin taqdim etadi. Respublika budjeti qaramog`ida boigan budjetdan mablag` oluvchilarning budjetdan tashqari mablag`lari (ota-onalarning maktabgacha taiim muassasalarida bolalarni saqlash uchun to`lovlari, ota-onalarning musiqa va san`at maktablarida bolalarni o`qitish uchun to`lovlari, maktabgacha taiim muassasalari ishchilaridan ovqatlanish uchun tushgan tushumlar, shuningdek, ijtimoiy ta`minot organlaridan budjet tashkiloti xodimlariga pensiya va ijtimoiy nafaqa to`lash uchun tushgan mablag`lar) o`rnatilgan tartibda kirim qilinadi.

Joriy yilda budjetdan mablag` oiuvchilarning joriy moliya yili uchun kelib tushgan debitorlik qarzlari summasi kassa xarajatlarini tiklash orqali kirim qilinadi (budjetdan mablag` oluvchilarning shartnomalar tuzmasdan amalga oshiriladigan to`lovlari bo`yicha yuridik va moliyaviy majburiyatlar).

Budjetdan mablag` oluvchilarning o`tgan yilgi debitorlik qarzlarning joriy moliya yilida qaytarilgan summalari,

shuningdek, tovar-moddiy boyliklarni, asosiy vositalarni sotishdan va inventarizatsiya (tekshirish) natijalari bo'yicha kelib tushgan summalar kirim qilinadi va keyinchalik ushbu summalar budjetdan mablag` oluvchilar joylashgan hududning shartli hisobvaraqlar raqami (ShHR) bilan ochilgan, 23402 (005) "Respublika budjeti mablag`lari" daromadlar tranzit hisobvaraqlari orqali respublika budjetining daromadlariga o`tkazilishi bilan alohida shaxsiy hisobvaraqlarda hisobga olinadi.

Shaxsiy hisobvaraqlaridan ko`chirmalar operatsiyalar amalga oshirilgan Jigini tasdiqlovchi, birlamchi to'lov hujjatlarining asl va ko`chirma nusxalari ilovalari bilan, shuningdek, naqd pul mablag`larini berish uchun 23212 "Moliya vazirligi g`aznachiligimablag`lari" va 23214 "g`aznachilikning hududiy bo`linmalari mablag`lari" hisobvaraqlaridan ko`chirmalar ularga llovalar bilan, tegishli ravishda, HKKM va tegishli xizmat ko`rsatuvchi banklar tomonidan va 23212 "Moliya vazirligi g`aznachiligi mablag`lari" va 23214 "g`aznachilikning hududiy boitnmalari mablag`lari" hisobvaraqlarida mablag`lar harakatining keyingi ish kunida doimiy ravishda g`aznachilik bo`linmalariga taqdim etiladi.

Respublika budjeti qaramog`ida boigan budjetdan mablag` oluvchilarni g`azna ijrosi bilan to`liq qamrab olingandan so`ng, ularning xarajatlarini respublika budjetining asosiy hisobvarag`idan moliyalashtirish to`xtatiladi va asosiy respublika budjeti hisobvarag`i bilan birlashtiriladi.

Respublika budjetining asosiy hisobvarag`i bilan birlashtirilgandan so`ng, respublika budjeti daromadlari 23402 (005) "Respublika budjetining mablaglari" hududiy daromad tranzit hisobvaraqlaridan mablag`lar to`g`ridan to`g`ri kirim qilinadi.

<i>Hududiy</i>	<i>g'azna</i>	<i>hisobvaraqlari.</i>
----------------	---------------	------------------------

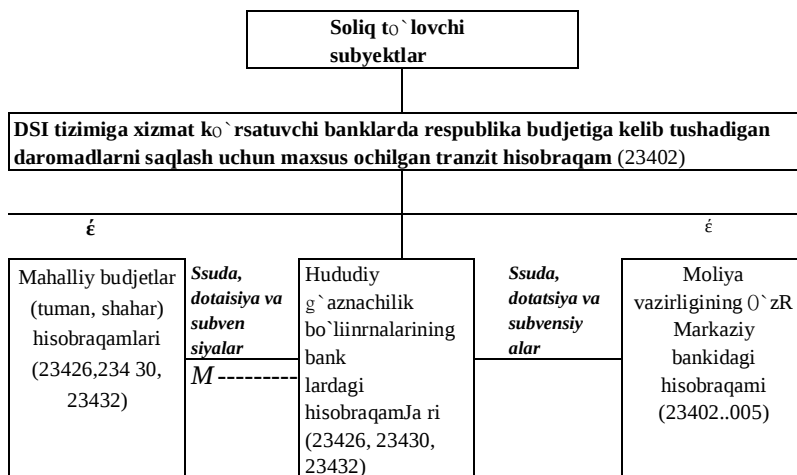
Qoraqalpog`iston Respublikasi budjeti va mahalliy budjetlar qaramogida boigan budjetdan mablag` oluvchilarning pul

mablag`larini kirim qilish va o`tkazish bo`yicha operatsiyalar hududiy g`azna hisobvaraqlari orqali amalga oshiriladi.

Qoraqalpog`iston Respublikasi budjeti va mahalliy budjetlar qaramogida boigan budjetdan mablag` oluvchilarning budjetdan tashqari mablag`lari (ota-onalarning maktabgacha taiim muassasalarida bolalami saqlash uchun to`lovlari, ota-onalarning musiqa va san'at maktabiarida bolalarni o`qitish uchun to`lovlari, maktabgacha taiim muassasalari ishchilaridan ovqatlanish uchun tushgan tushumlar, shuningdek, ijtimoiy ta'minot organlaridan budjet tashkiloti xodimlariga pensiya va ijtimoiy nafaqa to`lash uchun tushgan mablag`lar) o`rnatilgan tartibda kirim qilinadi.

Joriy yilda budjetdan mablag` oluvchilarning joriy moliya yili uchun kelib tushgan debitorlik qarzlar summasi kassa xarajatlarini tiklash orqali kirim qilinadi (budjetdan mablag` oluvchilarning shartnomalar tuzmasdan amalga oshiriladigan to`lovlari bo`yicha yuridik va moliyaviy majburiyatlar).

Budjetdan mablag` oluvchilarning o`tgan yilgi debitorlik qarzlarining joriy moliya yilida qaytarilgan summolari, shuningdek, tovar-moddiy boyliklarni, asosiy vositalarni sotishdan va inventarizatsiya (tekshirish) natijalari bo`yicha kelib tushgan summalar kirim qilinadi va keyinchalik ushbu summalar budjetdan mablag` oluvchilar joylashgan hududning shartli hisobvaraqlar raqami (ShHR) bilan ochilgan 23402 (005) "Respublika budjeti mablag`lari" daromadlar tranzit hisobvaraqlari orqali tegishli budjetlarning daromadlariga o`tkazilishi bilan alohida shaxsiy hisobvaraqlarda hisobga olinadi. Shaxsiy hisobvaraqlaridan ko`chirmalar operatsiyalar amalga oshirilganligini tasdiqlovchi, birlamchi to`lov hujjatlarining asl va ko`chirma nusxalari ilovalari bilan, shuningdek, naqd pul mablag`arini berish uchun 23212 "Moliya vazirligi g`aznachiligimablag`lari" va 23214 "g`aznachilikning hududiy bo`linmalari mablag`lari" hisobvaraqlaridan

ko'chirmalar ularga ilovalar bilan, tegishli banklar tomonidan va 23212 "Moliya vazirligi g'aznachiligimablag'lari" va 23214 "g'aznachilikning hududiy bo'linmalari mablag'lari" hisobvaraqlarida mablag'lar harakatining keyingi ish kunida doimiy ravishda g'aznachilik bo'linmalariga taqdim etiladi.

4.3. Yagona g'azna hisobraqamida budjet daromadiari ijrosini hisobga olish

Maiumi, O'zbekistoRespubllkasi davlat budjeti daromadlari qismi asosini mamlakatimizda 2014-yil, 1 - yanvardan amalga kiritilgan O'zbekistoRespublikasi Budjet Kodeksining 50-51 -52-moddalari bilan belgilab qo'yilgan daromadlar tashkil qiladi.

Davlat budjetiga majburiy to'lovlarning kelib tushishi soliq va bojxona tizimlariga kiruvchi maxsus vakolatli organlar hamda mazkur vazifa zimmasiga yuklatilgan boshqa davlat organlari tomonidan ta'minlanadi.

Davlat budjetiga o'tkaziladigan soliqlar va majburiy to'lovlarning hisobga olinishi yoki budjet hisobiga keragidan

ortiq miqdorda o`tkazib yuborilgan summalarning qaytarib berilishi respublikamizda amalda bo`lgan Soliq Kodeksi, Bojxona Kodeksi, shuningdek, 2001-yil, 19-fevralda qabul qilingan "O`zbekistoRespublikasi Davlat budjetining kassa operatsiyalarini amalga oshirish orqali ijrosini ta'minlash to`g`risida"gi 1009-sonli raqam bilan davlat ro`yhatidan o`tkazilgan yo`riqnomalar asosida bajariladi.

Davlat budjetining markaziy bo`g`ini bo`lgan respublika budjetiga Soliq Kodeksining 23-moddasida belgilab berilgan umumdavlat daromadlari va majburiy to`lovlari tushiriladi. Ma'lumki, umumdavlat ahamiyatiga ega boigan tartibga soluvchi soliqlar bo`yicha to`lovlar O`zbekistoRespublikasi Prezidentining Budjet parametrlari to`g`risidagi maxsus qarori bilan har moliya yili uchun tasdiqlanadigan normativlar bo`yicha respublika budjetiga o`tkaziladi.

Umumdavlat soliqlarining ayrimlari bo`yicha to`lovlar turlicha respublika budjetiga yoki Qoraqalpog`iston Respublikasi, viloyatlar, Toshkent shahrining budjetlariga o`tkazilishi mumkin.

Qoraqalpog`istonRespublikasi va mahalliy hokimiyat organiari budjetlariga tartibga soluvchi umumdavlat soliq to`lovlarning normativlarga asosan taqsimlanadigan maium qismi, mahalliy budjetlarga o`tkazilishi belgilab qo`yilgan umumdavlat soliqlarining bir qismi hamda mahalliy soliqlar va boshqa xil yig`imlar bo`yicha to`lovlar o`tkaziladi.

Tartibga soluvchi umumdavlat soliqlardan to`lovlarini bajarish yuzasidan zimmasidagi majburiyatlarm bajaruvchi soliq to`lovchilar tomonidan to`langan soliqlar va boshqa to`lovlar summalari tegishli banklar tomonidan respublika budjetiga o`tkaziladi va O`zbekistoRespublikasi Markaziy banki tomonidan belgilanadigan tartib-qoidalariga muvofiq respublika budjetining asosiy hisob-kitob raqamiga jamlanadi, shuningdek, amaldagi qonunchilik normalariga asosan,

Qoraqalpog'iston Respublikasi va mahalliy hokimiyat organlarining budjetlariga o'tkazib beriladi.

Mahalliy budjetlar ixtiyorida qoldiriladigan umumdavlat soliqlarining qanday qismi Qoraqalpog'iston Respublikasining respublika budjetiga, viloyatlarning viloyat budjetiga va Toshkent shahri mahalliy budjetining shahar budjetiga o'tkazilishi, qanday qismini ular tasarrufidagi tuman/shahar budjetlariga o'tkazib berish kerakligini belgilovchi normativlar Qoraqalpog'iston Respublika-sining Vazirlar Kengashi, viloyat va Toshkent shahar hokimlari tomonidan tasdiqlanadigan maxsus qarorlar bilan belgilanadi.

Alohida shahar hududiga kiruvchi tumanlarning mahalliy budjetiga umumdavlat soliqlarining qanday qismini ajratib berish lozimligini belgilovchi normativlar, o'z navbatida, viloyat miqyosi-dagi shahar hokimlari qarorlari bilan tasdiqlanadi.

Ma'lumki, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2007-yil, 1-noyabrda PQ-721-sonli Qaroriga muvofiq ravishda, mamlakatimiz hududlarida "Davlat moliyasini boshqarish tizimini isloh qilish" loyihasi muvaffaqiyatli amalga oshirilmoqda. Mazkur loyiha doirasida amaldagi davlat moliyasi tizimining faoliyatini yorituvchi axborot tizimini takomillashtirish ko'zda tutilgan.

2009-2011-yillar mobaynida yuqorida nomi keltirilgan PQ-721-sonli qaroriga muvofiq, respublikada "Davlat moliya tizimini boshqarishning informatsion tizimi" deb nomlangan zamonaviylashtirilgan amaliy dastur bilan ta'minlash rejalashtirilgan. Mazkur dastur yordamida butun respublika hududida davlat budjeti g'azna ijrosini, shu jumladan, davlat budjeti daromad qismining g'azna ijrosini ta'minlash bilan bogliq barcha jarayonlarni qamrab olishga imkoniyat yaratiladi.

Soliq to'lovchi subyektlar

**DSI tizimiga xizmat ko'rsatuvchi banklarda
respublika budjetiga
kelib tushadigan daromadlarni saqlash uchun
maxsus ochilgan
tranzit bisobraqam
(23402)**

4.3-rasm. Davlat budjeti daromadlarimng yagona g'azna hisobraqamida yuritiiish tartibi¹

Ushbu tartibga ko'ra, yuridik va jismoniy shaxslar tomonidan davlat budjetiga o'tkaziladigan soliqlar va majburiy to'lovlar banklar tomonidan qabul qilinadi va belgilangan tartibda 23402, 23403, 23407, 23409, 20207, 20205 va 23411-sonli balans hisobvaraqlarda ochilgan shaxsiy hisobraqamlarga (ShHR) kirim qilinadi va ular hisobidan tegishli budjetlar va Davlat maqsadli jamg'armalari hisobiga belgilangan miqdorlarda ajratmalarni amalga oshirish tartibi 2012-yilning 1-yanvaridan boshlab joriy etildi. Buning natijasida tegishli budjetlar daromadlari, shu jumladan, davlat maqsadli va boshqa budjetdan tashqari jamg'armalari daromadlari hisobi "g'aznachilik" dasturiy majmuida ular uchun ochiladigan tegishli shaxsiy g'azna hisobvaraqlarida yuritiiadigan boidi (4.3-rasmga qaralsin).

Davlat budjeti daromadlarining g'azna ijrosini amalga oshirish borasida joylardagi g'aznachilik bo'linmalari tomonidan quyidagi ustuvor vazifalar bajarilishi lozim:

¹ O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi (O'quv markazi O'quv materiallari asosida tayyorlandi.

O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi o'quv markazi o'quv materiallari asosida tayyorlandi.

- davlat budjetiga kelib tushgan mablag`larni ajratib berilishi lozim boigan turli darajadagi budjetlarning g`aznachilikdagi shaxsiy hisobraqamlariga o`tkazib berish bilan bogiiq operatsiyalarni amalga oshirish;

- davlat budjetining daromad qismi bo`yicha g`aznachilik funksiyalarining bajarilishi yuzasidan tegishli hisobotlarni tayyorlash va buxgalterlik hisobotlarini olib borish, bajarilgan barcha funksional jarayonlarga taalluqli maiumotlarni g`aznachiliktizimining Bosh kitobida aks ettirib borish;

- davlat budjetining daromadlari, davlat maqsadli va budjetdan tashqari jamg`armalar bo`yicha zarur maiumotlarni yig`ish, o`rganib chiqish, tahlil qilish va olingan natijalarni mutasaddi davlat tashkilotlari (davlat soliq va bojxona organlari)ga taqdim etish;

- davlat budjeti daromadlari qismiga soliq va boshqa xil majburiy toMovlarning tushirilishi, me'yoridan ortiqcha ushlanib qolingan soliq va boshqa xil majburiy to`lovlar summasining qaytarib berilishi bilan bog`liqmaiumotlarni to`plash, qayta ishlash va tegishli ma`lumotlarni tayyorlash;

- "Bank - g`aznachilik" tizimi orqali Yagona g`aznachilik tizimiga davlat budjetining daromadlar qismiga tushiriladigan tushumlarni qabul qilib olish operatsiyalarini bajarish;

- moliya masalalari bilan shug`ullanuvchi mutasaddi davlat organlariga turli darajadagi budjetlarning kirim qismiga tushayotgan mablag`lar haqida maiumotlar berib borish;

- joriy qonunchilik normalariga muvofiq davlat budjetining daromadlari qismiga tushiriladigan mablagMar bilan ishlashga doir boshqa xil operatsiyaiami amalga oshirish.

Xulosa qilib aytganda, dastlab davlat budjeti g`azna ijrosi elementlari joriy qilinayotganda nazarda tutilgan davlat budjeti, davlat maqsadli jamg`armalari, budjet tashkilotlarining budjetdan tashqari mablag`lari tushumining yagona g`azna hisobraqamida yuritilishi mablag`larni oqilona boshqarish imkonini beradi, qisqa vaqt oralig`ida budjetga va boshqa

maqsadli jamg`armalarga tushgan mablag`larning markazlashtirilgan tartibda hisobini yuritish uchun sharoit yaratadi. Daromadlar ijrosining yagona axborot tizimini joriy qilish orqali budjet daromadlari to`g`risida tezkor oraliq va yakuniy ma'umotlarni olish, qayta ishlash va hisobotlarni shakllantirishning yangi uyg`unlashgan texnologiyalari amalda qo`llaniladi. Davlat budjeti xarajatlarini budjet daromadlari bilan muvofiqlashtirish uchun yagona axborot makoni yaratiladi. Ushbu holatlarning natijasi o'laroq, yagona g`azna hisobraqamining joriy etilishi natijasida davlat budjeti daromadlarining g`azna ijrosini amalga oshirish jarayoni soddalashadi, oqilona shaklga keladi va daromadlar ijrosining operativligi va shaffofligi ta'minlanadi. Budjet ko`rsatkichlariga to`g`ri baho berish, mamlakat miqyosida, shuningdek, hududlar darajasida budjet masalalarida tegishli tezkor boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun zamin yaratiladi.

4.4. G`aznachilik hisobraqamlaridan budjet xarajatlarini to`lash

Budjetdan mablag` oluvchilar tomonidan pul mablag`lari o`tkazilishi quyidagi talablarga asoslangan to`lov topshiriqnomalari bilan g`aznachilikorganlari tomonidan amalga oshiriladi:

- moliya organlarida ro`yhatdan o`tkazilgan xarajatlar sraetalari asosida va budjet mablag`lari bo`yicha budjetdan mablag` oluvchilarning bank hisobraqamlarida mavjud bo`lgan, xarajatlarning tegishli guruhlar bo`yicha budjet mablag`lari qoldiqlarining summalar doirasida;

- agar to`lov topshiriqnomasida ko`rsatilgan summa moliya organida ro`yhatdan o`tkazilgan shartnomaga ko`ra to`lanadigan pul mablag`lari summasidan oshmasa;

- tovarlar (ishlar, xizmatlar) yetkazib berilishini va budjetdan mablag` oluvchining yetkazib beruvchidan qarzi

mavjudligini tasdiq-laydigan hisobvaraq-fakturalar yoki boshqa hujjatlar, shuningdek, budjetdan mablag` oluvchi zimmasiga yetkazib beruvchiga bo`nak to`lovini oikazish majburiyatini yuklaydigan hujjatlar bo`lganida;

- yetkazib beruvchining to`lov topshiriqnomasida ko`rsatilgan nomi va rekvizitlari yetkazib beruvchining shartnomada ko`rsatilgan nomi va rekvizitlariga muvofiq bo`lsa;

- to`lov topshiriqnomasida budjet tasnifming tegishli kodlari to`g`ri ko`rsatilgan boisa.

Yetkazib beriladigan tovarlar (ishlar, xizmatlar) uchun xarajat-larni to`lash bo`yicha to`lovlarni, shu jumladan, bo`nak to`lovlarni amalga oshirish uchun budjetdan mablag` oluvchilar moliya organiga belgilangan tartibda rasmiylashtirilgan to`lov topshiriqnomalarini quyidagi tarzda taqdim etadilar:

a) **bash nusxada**, agar g`aznachilik bo`linmasi va mahsulot yetkazib beruvchiga bitta bank filialida xizmat ko`rsatilsa:

- *birinchi nusxasi* - budjetdan mablag` oluvchining tegishli mansabdor shaxslari tomonidan imzolangan va muhr izi bilan tasdiqlangan to`lov topshiriqnomasining nusxasi - budjetdan mablag` oluvchining g`aznachilik bo`linmasiga budjetdan mablag` oluvchining shaxsiy hisobvarag`idan kassa xarajatlarini amalga oshirish uchun so`rovnomasi bo`lib xizmat qiladi;

- *ikkinchi nusxasi* - g`aznachilikbo`linmasining rahbari va mas'ul shaxsi tomonidan imzolanadi, g`aznachilik bo`linmasining muhr izi bilan tasdiqlanadi va bank uchun g`azna hisobvarag`idan xarajatlar to`lovini amalga oshirish uchun asos boiadi;

- *uchinchi nusxasi* - bank filialining to`langanlik to`g`risidagi belgisi bilan mahsulot yetkazib beruvchiga beriladi;

- *to`rtinchi nusxasi* - bank filialining to`langanlik to`g`risidagi belgisi bilan g`azna hisobvarag`idan ko`chirmaga ilova qilinadi va g`aznachilik bo`linmasiga budjetdan mablag`

oluvchining shaxsiy hisobvaragida kassa xarajatlarini aks ettirish uchun asos bo`ladi;

- *beshinchi nusxasi* - g`aznachilik bo`linmasining "To`LANGAN" belgisi bilan va to`langan sana qo`yilgan holda, budjetdan mablag` oluvchining shaxsiy hisobvarag`idan ko`chirmabilan birgalilcda budjetdan mablag` oluvchining vakolatli xodimiga beriladi.

b) *to`rt nusxada*, agar g`aznachilikbo`linmasi va mahsulot yetkazib beruvchiga har xil bank filiallarida xizmat ko`rsatilsa:

- *hirinchi nusxasi* - budjetdan mablag` oluvchining tegishli mansabdor shaxslari tomonidan imzolangan va muhr izi bilan tasdiqlangan to`lov topshiriqnomasining nusxasi - budjetdan mablag⁴ oluvchining g`aznachilik bo`linmasiga budjetdan mablag` oluvchining shaxsiy hisobvarag`idan kassa xarajatlarini amalga oshirish uchun so`rovnomasi bo`lib xizmat qiladi;

- *ikkinchi nusxasi* - g`aznachilik bo`linmasining rahbari va mas`ul shaxsi tomonidan imzolanadi, g`aznachilik bo`linmasining muhr izi bilan tasdiqlanadi va bank uchun g`azna hisobvarag`idan xarajatlar to`lovini amalga oshirish uchun asos boiadi;

- *uchinchi nusxasi* - bank filialining to`langanlik to`g`risidagi belgisi bilan g`azna hisobvarag`idan ko`chirmaga ilova qilinadi va g`aznachilik bo`linmasiga budjetdan mablag` oluvchining shaxsiy hisobvarag`ida kassa xarajatlarini aks ettirish uchun asos bo`ladi;

- *to`rtinchi nusxasi* - g`aznachilikbo`linmasining "To`LANGAN" belgisi bilan va to`langan sana qo`yilgan holda, budjetdan mablag` oluvchining shaxsiy hisobvarag`idan ko`chirma bilan birgalikda budjetdan mablag` oluvchining vakolatli xodimiga beriladi.

v) uch nusxada, agar g`aznachilikbo`linmasi hamda unga xizmat ko`rsatuvchi bank orasida "Bank-mijoz" dasturiy majmui yoiga qo`yilgan bo`lsa:

- *birinchi nusxasi* - budjetdan mablag` oluvchining tegishli mansabdor shaxslari tomonidan imzolangan va muhr izi bilan tasdiqlangan to`lov topshiriqnomasining nusxasi - budjetdan mablag` oluvchining g`aznachilik bolinmasiga budjetdan mablag` oluvchining shaxsiy hisobvarag`idan kassa xarajatlarini amalga oshirish uchun so`rovnomasi boiib xizmat qiladi;

- *ikkinchi nusxasi* - g`aznachilik bo`linmasining rahbari va mas'ul shaxsi tomonidan imzolanadi, g`aznachilikbo`linmasining muhr izi bilan tasdiqlanadi va g`azna hisobvarag`idan xarajatlar to`lovini amalga oshirish uchun asos bo`ladi.

- *uchinchi nusxasi* - g`aznachilik bo`linmasining "To`langan" belgisi bilan va to`langan sana qo`yilgan holda budjetdan mablag` oluvchining shaxsiy hisobvaragidan ko`chirma bilan birgalikda budjetdan mablag` oluvchining vakolatli xodimiga beriladi.

Budjetdan mablag` oluvchilar o`z xarajatlarini to`lash uchun moliya organiga mablag`larni o`z bank hisobraqamlaridan o`tkazish uchun to`lov topshiriqnomalari, hisobvara-qfakturalar yoki tovar (ishlar, xizmatlar) yetkazib berilganligini va budjetdan mablag` oluvchining yetkazib beruvchidan qarzi mavjudligini tasdiqlaydigan boshqa hujjatlar, shuningdek, budjetdan mablag` oluvchi zimmasiga yetkazib beruvchiga bo`nak to`lovini o`tkazish majburiyatini yuklaydigan hujjatlarni taqdim etadi. Bo`nak to`lovi hisobiga mablag`larni to`lash uchun budjetdan mablag` oluvchi budjetdan mablag` oluvchi zimmasiga yetkazib beruvchiga bo`nak to`lovini o`tkazish majburiyatini yuklaydigan hujjatlarga binoan to`lov topshiriqnomasini taqdim etadi.

Budjetdan mablag` oluvchilar tomonidan taqdim etilgan to`lov hujjatlari va ularga ilova qilingan hujjatlarni tekshirish, shuningdek, to`lov topshiriqnomalarini ijro uchun xizraat

ko`rsatuvchi bankka topshirishni moliya organlari, qoidaga ko`ra, ular taqdim etilgan kunda amalga oshiradi.

Moliya organlari budjetdan mablag` oluvchi taqdim etgan hujjatlarni ularning talablarga muvofiqligi masalasida tekshiradi. Budjetdan mablag` oluvchilar taqdim etgan to`lov va boshqa hujjatlar Nizom talablariga muvofiq kelmasa, moliya organi ularni budjetdan mablag` oluvchiga qaytarib, to`lov topshiriqnomalarining orqa tomoniga ularga belgi qo`ymasdan, muvofiq emaslik sabablarini ko`rsatadi.

Takrorlash uchun savollar

1. Respublika va hududiy g`azna hisobraqamlarining mazmuni nima, tayinlanishi va yuritilish tartibi qanday?
2. Yagona g`azna hisobraqamiga o`tishning afzalliklari nimada?
3. Budjet daromadlarini yagona g`azna hisobraqamida yuritish tartibi qanday?
4. Budjet xarajatlarini yagona g`azna hisobraqaraidan to`lab berish qanday tartibda amalga oshiriladi?

5-BOB. G`AZNACHILIKDA BUDJET TASHKILOTLARI XARAJATLAR SMETALARINI VA ULARGA KIRITILADIGAN O`ZGARISHLARNI RO`YHATGA OLISH

Mahalliy byudjetlarni g`azna ijrosida davlat byudjeti xarajatlarini moliyalashtirish va tashkil qilish. Yuridik majburiyatlarni ro`yxatga olish: yuridik majburiyatlarni ro`yxatga olishning umumiy qoidalari; III guruh xarajatlari bo`yicha yuridik majburiyatlarni ro`yxatga olish; IV guruh xarajatlari bo`yicha yuridik majburiyatlarni ro`yxatga olish.

Xarajatlarni to`dash va moliyaviy majburiyatlarni ro`yxatga olish: moliyaviy majburiyatlarni ro`yxatga olish va ularni to`dashning umumiy qoidalari; I guruh va unga tenglashtirilgan to`dovlar bo`yicha xarajatlarni to`dash va

moliyaviy majburiyatlarni qabul qilish; III guruh xarajatlari boʻyicha moliyaviy majburiyatlarni qabul qilish va ularni toʻdash; IV guruh xarajatlari boʻyicha moliyaviy majburiyatlarni qabul qilish va ularni toʻdash. Byudjetdan mablagʻ oʻluvchilarning byudjetdan tashqari mablagʻlari hisobidan xarajatlarni amalga oshirish. Qoʻshimcha davrda davlat byudjetining gʻazna ijrosi.

Gʻaznachilik organlarida byudjet xarajatlari ijrosi boʻyicha xujjatlar.

Qoʻllaniladigan taʼlim texnologiyalari: *kirish maʼruzasi, insert jadvali, klaster*

5.1. Budjet tashkilotlarining xarajatlar smetasi toʻgʻrisida umumiy tushuncha

"Iqtisodiyot nazariyasi" va "Moliya" fanlaridan bizga maʼlumki, iqtisodiyot va ijtimoiy hayot sohaiari ikkt yirik sohadan iborat

1. Moddiy ishJab chiqarish sohasi.

2. Nomoddiy ishlab chiqarish (yoki noishlab chiqarish) sohasi. Iqtisodiy faoliyat

Noishlab chiqarish sohasida turli xizmatlar (maishiy, kommunal, ijtimoiy, davlat boshqaruvi, mamJakat mudofaasi, milliy xavfsizlik, ichki ishlar xizmatlari) koʻrsatiladi.

Noishlab chiqarish muassasa va tashkilotlarining bir qismi tijorat hisobi asosida ish yuritsa, bir qismi notijorat faoliyatini olib boradi Bu faoliyatning pirovard maqsadi tijorat foydasiga ega boiish boimaydi, lekin uiarning qoʻshimcha daromadlarni jalb qilishga boigan intilishlarini ham inkor etmaydi. Bunday muassasalarning aksariyati "budjet tashkiloti" maqomida faoliyat yuritadi.

Oʻzbekiston Respublikasi Budjet Kodeksining 4-moddasida budjet tashkilotlariga quyidagicha taʼrif berilgan: *"Budjet tashkiloti* -davlat funksiyalarini amalga oshirish uchun belgilangan tartibda davlat hokimiyati organlarining qaroriga koʻra tashkil etilgan, davlat budjeti mablagʻlari hisobidan saqlab

turiladigan notijorat tashkilot"². Bu tashkilotlar, asosan, yuridik shaxs maqomiga ega bo`lib, ularning faoliyati bu maqomning ablariga (moddiy-texnika bazasi va faoliyat sohasi bo`yicha xo`jalik faoliyati bilan shug`ullanish uchun yetarli sharoitning mavjudligi, buxgalter kadrlarning mavjud bo`lishi, shaxsiy hisobraqamining mavjud bo`lishi va sh.k.) javob berishi kerak. Lekin bugungi kunda yuridik shaxs maqomiga ega bo`lmagan budjet tashkilotlari ham faoliyat yuritib kelmoqda. Ularga tegishli davlat boshqaruv organlari (bosh bo`linma sifatidagi budjet tashkiloti) huzuridagi markazlashtirilgan buxgalteriyalar va tegishli hokimiyatlarning buxgalteriyalari tomonidan xizmat ko`rsatiladi (masalan, tuman madaniyat bo`limiga qarashli markaziy kutubxonalar tizimi, tegishli hokimiyatlar bo`linmalariga qarashli veterinariya uchastkalari va punktlari va sh.l).

Davlat budjeti hisobiga mablag` bilan ta'minlanadigan tarmoqlarda iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish, budjet tashkilotlarini mablag` bilan ta'minlash mexanizmini takomillashtirish, budjet mablag`laridan samarali va aniq foydalanish maqsadida 1999-yil, 3-sentabrda O`zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 414-son Qarori qabul qilindi. Mazkur Qaror 2000-yil, 1 -yanvardan boshlab budjet tashkilotlari xarajatlarini mablag` bilan ta'minlashning yangi tartibini belgilab berdi. U quyidagilarni nazarda tutadi: budjet mablag`laridan tejab, samarali va aniq foydalanish hamda budjet intizomini mustahkamlash uchun budjet tashkilotlari rahbarlarining mustaqilligini kengaytirish va mas'uliyatini oshirish; budjet tashkilotlarini mablag` bilan ta'minlash mexanizmini soddalashtirish va budjet mablag`laridan foydalanishda yuqori

² Nurmuxamedova B., Kabirova N. Moliya. o`quv qo`llanma. "Vneshinvestprom". 2013. 180-bet.

natijalarga erishish maqsadida mavjud mablag`larni oqilona taqsimlash uchun imkoniyatlar yaratish; ish haqi va unga tenglashtirilgan to`lovlarni, ish haqiga qo`shimchalar, kapital qo`yilmalar va boshqa xarajatlarni guruhlagan holda bir satrda mablag` bilan ta'minlash usulida budjet tashkilotlarini normativlar bo`yicha (faoliyat turiga ko`ra) mablag` bilan ta'minlasrining yangi tartibini joriy etish; budjetdan mablag` bilan ta'minlashni budjet tashkilotlarining faoliyat turi bo`yicha tovarlar (ishlar, xizmatlar) ishlab chiqarish va sotish faoliyatini kengaytirish bilan birga qo`shib olib borish; budjet tashkilotlari xodimlari mehnatini rag`batlantirish, ular faoliyati samaradorligini oshirish va kadrlarning almashib qolishi uchun shart-sharoitlar yaratish. Mazkur Qarorning toiiq ijrosini ta'minlash maqsadida yuridik shaxs maqomiga ega boigan faoliyatdagi tashkilotlarga qo`shimcha ravishda 2000-yildan boshlab bir qator budjet tashkilotlari va muassasalariga *yuridik shaxs maqomi* berilgan. Bular:

Mao rif sohasida:

- kasb-hunar kollejlari, akademik litseylar, bolalar uylari;
- umumtaihnn maktablari, gimnaziylar, litseylar, maktablararo o`quv-ishlab chiqarish kombinatlari - o`quvchilar kontingenti 400 kishidan kam boimasa;
- intematlar - o`quvchilar kontingenti 200 kishidan kam boimasa;
- maktabgacha tarbiya muassasalari - bolalar kontingenti 350 kishidan kam bo`lmasa;
- viloyat va tuman (shahar) ahamiyatiga molik maktabdan tashqari muassasalar;

Sog 'liqni saqlash sohasida:

- kasalxonalar (ixtisoslashtirilgan markazlar bilan), tug`ruqxonalar, tibbiy-sanitariya qismlari, dispanserlar, shifoxonaJar;

- bolalar uylari, bolalar sanatoriylari, kattalar uchun sil kasalliklari sanatoriylari;

- tajriba tariqasida ochilgan qishloq vrachlik punktlari.

Izoh: O'zbekistoRespublikasi Prezidentining 2007-yil, 26-fevral "Xalq talimi muassasalarini moliyalashtirish mexanizmini takomillashtirish to'g'risida"gi Farmoni ijrosini ta'minlash doirasida barcha turdagi ta'lim muassasalariga ularning kontingentidan (o'quvchilar, bolalar, tarbiyalanuvchilar sonidan) qat'i nazar yuridik shaxs maqomi berildi.

Budjet tashkilotlari bo'ysunuviga ko'ra respublika budjeti va mahalliy (viloyat, tuman, shahar) budjetlardan mablag' bilan ta'minlanadi, ularning joriy faoliyati budjet tashkilotlarini mablag' bilan ta'minlashning o'rnatilgan tartibiga asosan moliyalashtiriladi, bunda yuridik shaxs maqomiga ega bo'lgan tashkilotlar mustaqil ravishda o'z moliyaviy rejalarini *xarajatlar smetasi* shaklida qonunchilik bilan belgilangan tartibda ishlab chiqadi.

Xarajatlar smetasi - budjet tashkilotining unga ajratilgan budjet mablag'larining hajmi, maqsadli yo'nalishi va yil choraklari (har bir chorakning oylari) bo'yicha taqsimlanishini belgilab beruvchi asosiy moliyaviy hujjati.

O'zbekistoRespublikasi Moliya vazirining 2010-yil, 29-oktabrdagi 92-son buyrug'i bilan tasdiqlanib, O'zbekistoRespublikasi Adliya vazirligida 2010-yil, 19-noyabrda 2157-son bilan ro'yhatga olingan "O'zbekistoRespublikasi Davlat budjetida turuvchi tashkilotlarning xarajatlar smetasi va shtatlar jadvalini tuzish, ko'rib chiqish, tasdiqlash va ro'yxatdan o'tkazish tartibi to'g'risida Nizomôga muvofiq, budjet tashkilotlarida smetalarning quyidagi *turlari* amalda qo'llaniladi (5.2-rasm):

- yakka (individual)
smetalar; ~ jamlanma
smetalar;

- budjetdan tashqari mablag`lar bo`yicha smetalar;
- markazlashgan tadbirlar uchun smetalar.

Yakka smetalar yuridik shaxs maqomiga ega bo`lgan alohida olingan muassasa bo`yicha tuziladi. Masalan, muayyan hududda (tuman yoki shaharda) joylashgan yuridik shaxs maqomida faoliyat yurituvchi davlat sog`iiqni saqlash muassasasi (kasalxona, qishloq vrchlik punkti, ixtisoslashgan dispanser va sh.k.) mustaqil ravishda budjetdan to`lanishi ko`zda tutilgan o`z xarajatlarini yakka smeta asosida rejalashtiradi.

Jamlanma smetalar yuridik shaxs maqomiga ega boimagan va tegishli davlat boshqamv organlari huzuridagi markazlashtirilgan buxgalteriyalar va tegishli hokimiyatlarning buxgalteriyalan tomonidan xizmat ko`rsatilayotgan tashkilotlar bo`yicha tuziladi (masalan, tuman madaniyat bo`limiga qarashli markaziy kutubxonalar tizimi bo`yicha).

O`zbekistoRespublikasi Budjet Kodeksida keltirilishicha, "jamlanma xarajatlar smetasi - budjet mablag`larini taqsimlovchi tomonidan uning tasarrufidagi budjet tashkilotlarining va budjet mablaglari oluvchilarning xarajatlar smetalari asosida tuziladigan xarajatlar smetasi" hisoblanadi.

"Yuridik shaxs maqomiga ega boimagan va tegishli davlat boshqa-ruv organlari (bosh bo`linma sifatidagi budjet tashkiloti) huzuridagi markazlashtirilgan buxgalteriyalar va tegishli hokimiyatlarning buxgalteriyalari tomonidan xizmat ko`rsatilayotgan tashkilotlar bo`yicha quyidagi alohida hollarda *jamlanma xarajatlar smetasi* tuzilishi mumkin:

- bir turdagi kichik tashkilotlar bo`yicha - veterinar uchastkalar va punktlar hamda boshqa tashkilotlar bo`yicha;
- bir turdagi yirik tashkilotlar bo`yicha, qachonki ularga xo`jalikxizmatlarini ko`rsatish xo`jalik xizmatlarni ko`rsatuvchi maxsus guruhlar orqali markazlashtirilgan holda amalga oshirilsa;
- fuqarolarning o`zini o`zi boshqarish organlari bo`yicha;

- ozodlikdan mahrum etilgan joylardan qaytgan shaxslarga ijtimoiy moslashuv markazlari hamda voyaga yetmaganlarga ijtimoiy-huquqiy yordam ko'rsatish markazlari bo'yicha."

**Izoh: 2157-son bilan ro'yxatga olingan "O'zbekiston Respublikasi*

Davlat budjetida turuvchi tashkilotlarning xarajatlar smetasi va shtatlar

jadvalini tuzish, ko'rib chiqish, tasdiqlash va ro'yxatdan o'tkazish tartibi

to'g'risida Nizom "dan (IJ-bob, J-§, 16-punkt)._____

Budjetdan tashqari mablag'lar bo'yicha smeta - tashkilotlar tomonidan joriy moliya yili uchun tuziladigan va tasdiqlanadigan hujjat bo'lib, unda tashkil bo'lish manbalari va ushbu mablag'larning qonunchilikka muvofiq foydalanish yo'nalishlari ko'rsatilgan holda, budjetdan tashqari daromadlar tushumlarining prognoz hajmlari aks ettiriladi. Masalan, oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar taiimi muassasalarida talabalarni o'qitishning to'lov-kontrakt shaklidan tushgan mablag'lar va ularni ishlatish yo'nalishlari budjet qonunchiligi (xususan, 2157-sonli Nizom) bilan belgilangan tartibda budjetdan tashqari mablag'lar bo'yicha smeta asosida rejalashtiriladi.

"Tashkilotlar quyidagi budjetdan tashqari mablag'lar bo'yicha smetalarni tuzadilar:

~ Budjet tashkilotlarini rivojlantirish jamg'armasi;

- Tibbiyot muassasalarini moddiy rag'batlantirish va rivojlantirish jamg'armasi;

- taiim muassasalarida o'qitishning to'lov-kontrakt shaklidan tushumlar;

- qonunchilikda belgilangan boshqa barcha budjetdan tashqari mablag'lar, jumladan, vazirliklar va idoralarning budjetdan tashqari jamg'armalariga yo'naltirilayotgan davlat bojlari, yig'imlar va soliq boimagan to'lovlardan, ma'muriy va

moliyaviy jazolardan ajratmalar. Budgetdan tashqari mablag`lar bo`yicha (Budget tashkilotlarini rivojlantirish jamg`armasi va Tibbiyot muassasalarini moddiy rag`batlantirish va rivojlantirish jamg`armasi bundan mustasno) smetalar tegishli moliya organlarida xarajatlar smetasi uchun belgilangan muddatlarda va tartibda ro`yhatdan o`tkaziladi."*

**Izoh: 2157-son bilan ro`yxatga olingan "O`zbekiston Respublikasi Davlat budgetida turuvchi tashkilotlarning xarajatlar smetasi va shtatlar jadvalini tuzish, ko`rib chiqish, tasdiqlash va ro`yxatdan o`tkazish tartibi to`g`risida Nizom "dan (IV-bob, 47-punkt).*

Markazlashgan tadbirlar uchun smetalar **o** vazirliklar, idoralar va hokimiyatlar boshqarmalari va bo`limlari tomonidan markazlash-tirilgan holda amalga oshiriladigan xarajatlar bo`yicha tuziladi va har bir markazlashgan tadbir uchun alohida ishlab chiqiladi. Masalan, boshlangich sinf o`quvchilarini qishki kiyim-bosh bilan ta'minlash, birinchi sinf o`quvchilariga o`quv qurollari va anjomlari komplekti taqdim qilish bilan bogliq tadbirlar uchun tegishli vazirlik darajasida markazlashgan tadbirlar uchun smetalar ishlab chiqiladi.

"O`zbekistoRespublikasi va Qoraqalpog`istonRespublikasi vazirliklari, idoralari va hokimiyatlar boshqarmalari va bo`limlari markazlashtirilgan holda amalga oshiriladigan xarajatlar bo`yicha ularning o`zini saqlash uchun xarajatlar smetasidan tashqari tashkilotning markaziashtirilgan tadbirlari uchun xarajatlar smetasini tuzadilar. Bunda, O`zbekistoRespublikasi va Qoraqalpogiston Respublikasi vazirliklari, idoralari va hokimiyatlar boshqarmalari va bo`limlari tomonidan markazlashtirilgan holda bir necha tadbirlar (tizimdagi barcha tashkilotlar bo`yicha qo`riqlash xizmatini to`lash, xizmat kiyimini sotib olish, yagona axborot-kompyuter tizimiga xizmat ko`rsatish, seminarlar o`tkazish va boshqalar) bo`yicha xarajatlar amalga oshirilayotganda,

xarajatlar smetasiga har bir to'lanadigan markazlashtirilgan tadbirlar bo'yicha hisob-kitoblar ilova qilinadi"

**Izoh: 2157-son bilan ro'yxatga olingan "O'zbekiston Respublikasi*

Davlat budjetida turuvchi tashkilotlarning xarajatlar smetasi va shtatlar

jadvalini tuzish, ko'rih chiqish, tasdiqlash va ro'yxatdan o'tkazish tartibi

to'lg'risida Nizom "dan (IV-bob, 1-§, 22-punkt). _____

Xarajatlar smetasi va budjetdan tashqari mablag'lar bo'yicha smeta bir yillik muddatga - 1-yanvardan 31-dekabr gacha boigan davrga tuziladi (mavsumiy tadbirlar uchun yoki joriy moliya yilida ishga tushiriladigan tashkilotlar bo'yicha esa ularning mazkur yildagi faoliyat ko'rsatish oylariga tuziladi va amal qiladi).

Budjet qonunchiligida kelgusi moliya yili uchun davlat budjeti yil boshlangunga qadar qabul qilinmagan holatdagi xatti-harakatlar belgilab berilgan. Xususan, agar moliya yili boshlangunga qadar shu yilga mo'ljallangan davlat budjeti mamlakat qonun chiqaruvchi organi tomonidan qabul qilinmasa, budjet tashkilotlarini mablag' bilan ta'minlash ular tomonidan tuzilgan *vaqtinchalik xarajatlar smetasi* asosida amalga oshiriladi.

Vaqtinchalik xarajatlar smetasi o budjet tashkilotining (yoki budjet mablag'lari oluvchining) xarajatlar smetasi tasdiqlanguniga va ro'yhatdan o'tkazilguniga qadar amal qiladigan hujjat bo'lib, unda qonun hujjatlaridagi o'zgartirishlar hisobga olingan holda uning uchun nazarda tutilgan budjetdan ajratiladigan mablag'lar har oy uchun aks ettiriladi. Vaqtinchalik xarajatlar smetasi oylar kesimida birinchi chorakdan oshmagan davr uchun tuziladi, ko'rib chiqiladi va tasdiqlanadi. Bunda har oylik xarajatlar o'tgan moliya yilining oxirgi choragida budjet

tashkiloti tomonidan sarflangan budget mablag'larining uchdan bir qismidan oshib ketmasligi shart.

"Kelgusi moliya yilining birinchi choragi uchun budget tashkilotlarining va budget mablag'lari oluvchilarning vaqtinchalik xarajatlar smetalari joriy moliya yilining 25-dekabrigacha tuziladi, tasdiqlanadi va ro'yxatdan o'tkaziladi"³.

Vaqtinchalik xarajatlar smetasi asosiy smeta tasdiqlangunga qadar amalda boiadi, bunda belgilangan tartibda ro'yhatdan o'tkazilgan xarajatlar smetasidagi birinchi chorak uchun ko'zda tutilgan xarajadar summasi tashkilotlarning vaqtinchalik xarajatlar smetasida rejalashtirilgan xarajatlar summasidan kam bo'lishi mumkin emas.

Budget tashkilotlari o'zlarining xarajatlarini hisoblab chiqishda va smetalarni rejalashtirishda quyidagilarga amal qiladi:

- O'zbekiston Respublikasi qonunlari, O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi qarorlari, Prezident Farmonlari va qarorlari, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlari va farmoyishlari, O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligining normativ hujjatlariga;

- budget tashkilotlari xarajatlarini rejalashtirishning normativ uslubiga;

- tovar va xizmatlarning davlat tomonidan tartibga solinadigan baho, joriy va tariflariga, shuningdek, nodavlat korxonalar va

tashkilotlarining ayrim tovarlari va xizmatlari baholariga;

- yuqori turuvchi tashkilotlar rahbarlarining o'zlari tasarrufidagi muassasalarning kelgusi yil uchun xarajatlar smetalarni tuzish masalalari bo'yicha ko'rsatmalari va takliflariga, agarda ular qonun hujjatlariga zid bo'lmasa,

³ O'zbekiston Respublikasi Budget Kodeksi. 104-moddasi.

- bolalar va boshqa ijtimoiy-ma`daniy tashkilotlarda ovqatlanishga ketadigan xarajatlar summasi tashkilotlarning ayrim turlari uchun qonun hujjatlari bilan tasdiqdangan ovqatlanish me'yorlari va ovqatlanish kunlari sonidan kelib chiqib hisoblanadi;

- dori-darmonlarga ketadigan xarajatlar summasi qonun hujjatlari bilan belgilangan pul xarajatlari me'yoriga qarab hisoblab chiqiladi;

- ijtimoiy-madaniy tashkilotlarning ayrim guruhi uchun kiyim-kechak, poyabzal, choyshab, yotoq anjomlari va boshqa yumshoq jihozlar sotib olishga ketadigan xarajatlar moddiy ta`minotning amaldagi me'yorlari asosida, lekin ajratilgan mablag`lar doirasida hisoblanadi.

5.2. Xarajatlar smetalarini tuzish, ko`rib chiqish, tasdiqlash va ro`yxatdan o`tkazish tartibi

Yuqoridagi paragrafdagi O`zbekistoRespublikasida budjetdan moliyalashtirish va budjetdan mablag` oluvchilarning aksariyat qismini tashkil qiluvchi budjet tashkilotlarida moliyaviy rejalashtirish-ning me'yoriy-huquqiy asoslarini tashkil qiluvchi hujjatlar sharhini keltirgan edik. Ushbu hujjatlar qatorida nomi keltirilgan "O`zbekistoRespublikasi Davlat budjetida turuvchi tashkilotlarning xarajatlar smetasi va shtatlar jadvalini tuzish, ko`rib chiqish, tasdiqlash va ro'yxatdan o`tkazish tartibi to`g`risida Nizom"⁴ bugungi kunda budjet tashkilotlari xarajatlarni smeta asosida rejalashtirish va moliyalashtirish tartibini belgilab beradi.

Budjet tashkilotlarining xarajatlar smetasi Davlat budjeti xarajatlarining iqtisodiy tasnifiga muvofiq xarajatlar guruhlariga bo'yicha, 4 guruh xarajatlarining to'liq yoyilmasini va hisob-

⁴ O`zbekiston Respublikasi Adliya vazirligida 2010-yil, 19-noyabrda 2157-son bilan ro'yxatga olingan.

kitoblar-ni o`z ichiga olgan holdagi ilova bilan birgalikda tuziladi.

Ilova xarajatlar smetasining ajralmas qismi bo`lib, smetaning prognoz hisob-kitoblarini asoslaydi va hisobot tuzish maqsadida foydalaniladi.

Xarajatlar smetasini tuzish bo`yicha ishlarni tashkil etish davomi-da O`zbekistoRespubliikasi va Qoraqalpogiston Respublikasi vazirliklari, idoralari, tegishli hokimiyatlarning boshqarma va bo`limlari o`zlariga bo`ysunuvchi tashkilotlarga tegishli xalq deputatlari Kengashi sessiyasining budjetni tuzish tartibi va muddati to`g`risidagi qaroridan va moliya organining ushbu masala bo`yicha ko`rsatmalaridan kelib chiqib, kelgusi yil uchun smetalarni tuzish tartibi va muddatlari to`g`risida ko`rsatmalar beradi.

Buning uchun O`zbekistoRespublikasi va Qoraqalpog`istonRespublikasi vazirliklari va idoralari, tegishli hokimiyatlarning boshqarma va bo`limlari o`zlariga qarashli tashkilotlarning rahbarlari hamda tegishli xodimlari kengashini chaqiradi va xarajatlar smetasini tuzish tartibi, muddatlari to`g`risida yo`riqlar ko`rsatadi, ularga tashkilotlarning moliyaviy-xo`jalik faoliyatiga va ularga xarajatlar smetasini tuzish masalalari bo`yicha qonunchilik talablarini tushuntiradi, budjet mablag`lari bo`yicha xarajatlar smetasi hisob-kitoblarining qonunchilikka muvofiq kelishi, xarajat qilishda moliya intizomiga, iqtisod qilish tartibiga rioya qilish haqida ko`rsatmalar beradi, shuningdek, xarajatlar smetasini tuzish hamda blankalarni toidirish texnikasi masalalari bo`yicha yoi-yo`riqlar ko`rsatadi.

Bir vaqtning o`zida o`zlariga qarashli tashkilotlarga ijtimoiy rivojlanishning iqtisodiy ko`rsatkichlari asosida (sinflar, o`quvchilar, bolalar, shifoxonalarda joy-kimlar, bola-kunlar soni va boshqalar) kelgusi yil uchun ishlab chiqarish ko`rsatkichlarini yozma ravishda xabar qiladi.

Xarajatlar smetasi bo'yicha xarajatlarni hisoblab chiqish mablag'larga boigan ehtiyojga muvofiq iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanish ko'rsatkichlari va iqtisod qilishning qat'iy tartibini amalga oshirishni hisobga olgan holda amalga oshirilishi shart.

Xarajatlarni hisoblab chiqishda quyidagilarga amal qilish kerak:

- O'zbekiston Respublikasi qonunlari va O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi palatalarining qarorlari, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmonlari, qarorlari va farnoyishlari, O'zbekiston Respublikasi Hukumatining qarorlari va farmoyishlari, shuningdek, Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi, tegishli hokimiyatlarning ularga berilgan huquq va vakolatlar doirasida qabul qilingan qaror va farmoyishlariga;

- budjet tashkilotlarining belgilangan tartibda tasdiqlangan xarajatlar me'yorlariga;

- tovar va xizmatlarning davlat tomonidan tartibga solinadigan baholari va tariflariga,

Jumladan:

- xarajatlar smetasiga ish haqi uchun mablag'lar qormnchilik bilan belgilangan maoshlari va ish haqi stavkalari hamda ularga qo'shimcha to'loviardan, amaldagi namunaviy shtarJar va meyorlarga rioya qilishdan kelib chiqib kiritiladi. Ishbay usul bilan bajariladigan ishlar uchun ish haqi xarajatlar smetasiga budjet ytliga xarajatlar smetasida ko'zda tutilgan ish hajmlaridan keiib chiqib kiritiladi;

- pedagog xodimlar ish haqi uchun mablag'larni ajratishda, qonunchilikda belgilangan ish haqi stavkalaridan va o'quv rejasiga muvofiq daftar tekshirish, sinf rahbariigi va boshqalar uchun qo'shimcha haq to'lashni hisobga oigan holda tuzilgan tarifikatsiyalardan keiib chiqilislii lozim;

- tibbiyot xodimlari ish haqi uchun mablag'larni ajratishda, ish haqi stavkalari va qonunchilikka muvofiq mehnatga haq to'lash shartlarini hisobga olgan holda tuzilgan tibbiyot xodimlari tarifikatsiyalaridan kelib chiqilishi lozim;

- o'ziy o'quv yurtidan keyingi ta'linida ta'lim oluvchilarning stipendiya xarajatlari beigiangan stipendiyalar miqdori va stipendiya ta'minoti tartibidan kelib chiqqan holda hisoblanadi;

- mehnatga haq to'lash jamg'armasidan yagona ijtimoiy to'lovni to'lash xarajatlari xarajatlar smetasiga O'zbekistoRespublikasi Prezidentining qarorlariga muvofiq belgilangan stavkalarda, qonunchilikka muvofiq yagona ijtimoiy to'lov to'lanadigan barcha to'lov summaiaridan kelib ehiqqan holda kiritiladi;

- ish beruvchining fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urta qilish bo'yicha sug'urta mukofotini to'lash xarajatlari xarajatlar smetasiga qonunchilikda belgilangan tartibda ish beruvchining barcha xodimJarining o'tgan yilgi ish haqining haqiqiy xarajatlaridan kelib chiqqan holda kiritiladi;

- xo'jalik xarajatlari, jumladan, kommunal xizmatlar uchun xarajatlar limitlar doirasida kommunal xizmatlar uchun baho va tariflarni hisobga olgan holda hisoblanadi;

- telefon va boshqa telekommunikatsiya xizmatlari xarajatlari abonent raqamlari soni va xizmatlar uchun tasdiqlangan tariflardan kelib chiqib hisoblanadi. Bunda, limitdan oshiq foydalanilgan shaharlararo (davlatlararo) so'zlashuvlar uchun aloqa xizmatlari, internet bo'yicha xizmatlar va boshqa aloqa xizmatlari xarajatlari budjet tashkilotJarining xarajatlar smetasida tegishli moliya organlari bilan kelishilgan holda, o'zlarining faoliyat xususiyatlaridan va ushbu xizmatlarga boigan talabdan kelib chiqib ko'zda tutiladi;

- davolash, bolalar va boshqa ijtimoiy soha muassasalarida ovqatlanishga ketadigan xarajatlar tashkilotlarning har bir turi uchun tasdiqlangan ovqatlanish kunining o'rtacha yillik sonidan va natural me'yorlaridan kelib chiqib hisoblanadi;

- dori-darmonlarga ketadigan xarajatlar qonunchilikda belgilangan pul xarajatlari me'yoriga qarab:

- statsionarlarda - har bir joy-kunga, shifoxonalarda - har bir vrach qabuliga belgilanadi;

- ijtimoiy-madaniy tashkilotlarning ayrim guruhi uchun kiyim-kechak, poyabzal, choyshab, yotoq anjomlari va boshqa yumshoq buyumlar sotib olishga ketadigan xarajatlar moddiy ta'minotning me'yorlari asosida, lekin ajratilgan mablag'lar doirasida hisoblanadi;

- suv, o'rmon xo'jaligi va boshqa tashkilotlarni saqlash xarajatlari ularning bajarayotgan ish me'yori va hajmidan kelib chiqqan holda aniqlanadi;

- inspeksiya va qo'riqlash faoliyati bilan bog'liqxizmatlar to'lovi xarajatlari tashkilotlar va ushbu xizmatlarni yetkazib beruvchilar o'rtasidagi shartnomaga muvofiq aniqlanadi;

- tashkilotlarning binolar, inshootlar va transport vositalaridan foydalanish, binolar va transport vositalari, shuningdek, boshqa davlat mulklan yarasi bilan bog'liq xarajatlari belgilangan limitlar va natural ko'rsatkichlardan kelib chiqib aniqlanadi;

-xizmat safarlari bilan bog'liqxarajatlar tashkilotlarning oldiga qo'yilgan vazifalardan, shuningdek, qonunchilikda belgilangan me'yorlardan kelib chiqqan holda aniqlanadi;

- epizootik kasalliklarga qarshi tadbirlar va qishloq xo'jaligi zararkunandalariga (chigirtkalar, tut parvonasi va boshqalar) qarshi kurashish bilan bog'liqxarajatlar prognoz ish hajmlari va kimyoviy preparatlarga bo'lgan ehtiyojlar, shuningdek, bajariladigan ish turlaridan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Yuqorida ko'rsatilgan xarajatlar, shuningdek, Davlat budjeti xarajatlarning iqtisodiy tasnifi bo'yicha boshqa xarajatlarni aniqlashda boshqa ko'rsatkichlar va uslublar qo'llanishi mumkin, ularning asoslanganligi xarajatlar smetasini ro'yhatdan o'tkazuvchi tegishli moliya organlari tomonidan tekshiriladi.

Yuridik shaxs maqomiga ega boimagan va tegishli davlat boshqaruv organlari (bosh bo'linma sifatidagi budget tashkiloti) huzuridagi markazlashtirilgan buxgalteriyalar va tegishli hokimiyatlarning buxgalteriyalari tomonidan xizmat

ko`rsatilayotgan tashkilotlar bo'yicha jamlanma xarajatlar smetasi tuziladi.

Markazlashtirilgan buxgalteriyalar tashkil etilgan tegishli davlat boshqaruv organlari (bosh tashkilotlar) rahbarlari va tegishli hudud hokimlari (ular vakolat bergan mansabdor shaxslar) jamlanma xarajatlar smetasi bo'yicha budjetdan ajratilgan mablag`larni taqsim qiluvchilar bo'lib hisoblanadi.

Jamlanma xarajatlar smetasi, xizmat ko`rsatiladigan tashkilotlarning rahbarlaridan olingan buyurtmalar asosida hamda markazlashtirilgan buxgalteriyada mavjud bo'lgan hisob va hisobot, shuningdek, iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanish ko`rsatkichlariga muvofiq markazlashtirilgan buxgalteriya tomonidan tuziladi.

Jamlanma xarajatlar smetasini tuzish uchun buyurtmalar hokimiyatlarning tegishli boshqarma va bo'limlari tomonidan belgilangan shakllar yoki ko`rsatkichlar ro'yhati bo'yicha xarajatlarning guruhlari bo'yicha va ilovalarni hamda smetalarga qilingan hisob-kitoblarni ilova qilgan holda tashkilotlar tomonidan taqdim qilinadi.

Buyurtmalarda quyidagi ma`lumotlar ko`rsatiladi:

- isitish, yoritish, suv ta'minoti xarajatlarini hisoblash uchun zarur natural ko`rsatkichlar;
- sotib olish uchun mo'ljallangan asbob-uskunalar va jihozlar ro'yhati;
- kapital va joriy ta'mirlash bo'yicha asosiy ishlar ro'yhati;
- o'rmon xo'jaligi tashkilotlarining bajaradigan ishlari hajmi;
- qonunchilikka ravvofiq belgilangan kadastr yuritish bo'yicha ishlar hajmi va boshqa ko`rsatkichlar hisobi;
- bino va inshootlarni kapital ta'mirlash bo'yicha manzilli ro'yxatga kiritish uchun hisob-kitoblarning asoslanganligi;
- budjetdan mablag`lar ajratishni asoslash uchun kerakli boshqa hisob-kitoblar.

Tashkilotlar tomonidan berilgan buyirrtmalar markazlashtiri [gan buxgalteriyalar tomonidan tegishli tashkilotlarning vakillari ishtirokida oldindan ko`rib chiqiladi hamda jamlanma xarajatlar smetasini tuzishda hisobga olinadi.

Markazlashtirilgan buxgalteriya tomonidan tuzilgan jamlanma xarajatlar smetasining loyihalari tegishli tashkilotlar rahbarlari ishtirokida ko`rib chiqiladi va tasdiqlanadi.

Markazlashtirilgan buxgalteriyalar tomonidan xizraat ko`rsatila-digan tashkilotlarning xarajatlar smetasi tashkilotlar bilan markazlashtirilgan buxgalteriyalar bosh (katta) hisobchilari yoki iqtisodchilari ishtirokida tuziladi.

O`zbekistoRespublikasi va Qoraqalpogiston Respublikasi vazirliklari, idoralari va hokimiyatlar boshqarmalari va bo`limlari markazlashtirilgan holda amalga oshiriladigan xarajatlar bo`yicha ularning o`zini saqlash uchun xarajatlar smetasidan tashqari, tashki-lotning markazlashtirilgan tadbirlari uchun xarajatlar smetasini tuzadi. Bunda, O`zbekistoRespublikasi va Qoraqalpogiston Respublikasi vazirliklari, idoralari va hokimiyatlar boshqarmalari hamda bo`limlari tomonidan markazlashtirilgan holda bir necha tadbirlar (tizimdagi barcha tashkilotlar bo`yicha qo`riqlash xizmatini to`lash, xizmat kiyimini sotib olish, yagona axborot-kompyuter tizimiga xizmat ko`rsatish, seminarlar o`tkazish va boshqalar) bo`yicha xarajatlar amalga oshirilayotganda, xarajatlar smetasiga har bir to`lanadigan markazlashtirilgan tadbirlar bo`yicha hisob-kitoblar ilova qilinadi.

Kelgusi yilga ochilishi kerak bo`lgan tashkilotlarni tashkil etish, saqlash bo`yicha xarajatlar smetasi tegishJi vazirliklar, idoralar hamda tegish li hokimiyatlarning boshqarmalari, bo`limlari tomonidan har bir tashkilotga alohida, mehnatga haq to`lash shartlari va faoliyat ko`rsatayotgan shunga 倦xshash tashkilotlarda mavjud boigan xarajatlarning o`rtacha me'yorlaridan kelib chiqqan holda tuziladi.

Bunda, yangi tashkilotlarni saqlash xarajatlari ushbu tashkilotlar faoliyatining boshlanishi mojallanayotgan muddatlardan kelib chiqqan holda hisoblanadi.

Yuqorida ta'kidlanganidek, smeta xarajatlari quyidagi xarajat guruhlari bo'yicha rejalashtiriladi: *1 guruh* - Ish haqi va unga tenglashtirilgan to'lovlar (stipendiyalar va boshqalar);

// *guruh* - Ish beruvchilarning ajratmalari (ish haqiga ustamalar); /// *guruh* - Kapital qo'yilmalar; *IVguruh* - Boshqa xarajatlار.

Xarajatlarni moliyalashtirish (to'lash) budget ijrosi jarayonida xarajatlار ro'yxati va smetasiga kiritiladigan o'zgartirishlarni hisobga olgan holda tegishli yil uchun tasdiqlangan budget parametrlariga hamda budget tashkilotlarining xarajatlار smetalariga muvofiq tuzilgan budget xarajatlارining choraklar bo'yicha taqsimlangan yillik ro'yhatiga binoan amalga oshiriladi.

/ *guruh* - *Ish haqi va unga tenglashtirilgan to'lovlarga* quyidagi xarajat turlari kiradi:

- "Ishhaqi";
- "Ta'lim muassasalarining o'rnak ko'rsatgan xodimlarini rag'batlantirish Direktor fondi mablag'lari" (umumta'lim maktablari, kasb-hunar kollejlari va akademik litseylarda);
- Stipendiyalar.

Umuman olganda, budget tashkilotlari xodimlari ish haqini hisoblashda ular mehnatiga haq to'lashning Yagona Tarif Setkasi (YaTS) qo'llaniladi. YaTS O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan o'rnatiladi. U 22 ta razraddan va har bir razrad uchun o'rnatilgan tegishli tarif koeffitsiyentlaridan iborat. Yagona Tarif Setkasi qonunan o'rnatilgan eng kam ish haqi miqdoriga asoslanadi va budget tashkilotlari xodimlari lavozim okladlarini aniqlash uchun qoilaniladi. Ayrim tarmoqlar uchun esa mehnatga haq to'lashning tarmoq setkasi qoilaniladi. Masalan, oliy ta'lim muassasalari, xalq ta'limi muassasalari, sogiiqni saqlash davlat tashkilotlari uchun ular xodimlari

mehnatining xususiyatidan kelib chiqqan holda haq to'lashning tarmoq setkalari ishlab chiqilgan.

// *guruh ~ "Ish haqiga ustamalar"* (Ish beruvchilarning ajratmalari):

Bu guruhda mehnat haqi fondiga nisbatan foizlarda hisoblanadigan yagona ijtimoiy to'lov summasi aks ettiriladi. Xarajatlar hisoblab chiqilgan mehnat haqi fondi summasiga nisbatan o'rnatilgan foizlarda hisoblanadi. 2014-yil uchun yagona ijtimoiy to'lov miqdori mehnat haqi fondiga nisbatan 25 foiz qilib belgilangan¹.

III guruh - "Kapital qo'yilmalar" guruhi bo'yicha xarajatlar Davlat investitsiya dasturida nazarda tutilgan aniq ro'yhatlarga muvofiq alohida tarzda rejalashtiriladi. Bu xarajatlar alohida budget tashkilotining smetasida rejalashtirilmaydi.

IVguruh - "Boshqa xarajatlar" tarkibiga quyidagi xarajat turlari va ularga mos xarajat kodlari kiradi:

- "Xizmat safar xarajatlari"
- "Kommunal xizmatlarni to'lash xarajatlari"
- "Telefon, telekommunikatsion va axborot xizmatlari xarajatlari"
- "Joriy ta'mirlash xarajatlari"
- "Saqlash, ekspluatatsion xarajatlar va boshqa xizmatlarni to'lash xarajatlari"
- "Texnika, uskunalar, joriy maqsadlardagi boshqa buyumlarni va oziq-ovqat mahsulotlarni sotib olish xarajatlari"
- "Boshqajoriy xarajatlar".

IV guruh moddolari bo'yicha xarajatlarni rejalashtirish va hisob-kitob qilishning eng umumiy boigan o'ziga xos *xususiyatlari* quyidagilardan iborat:

- amaldagi narxlar va tariflar asosida hisoblab chiqariladi;
- natural shaklda ajratilgan limitlar asosida aniqlanadi;
- hisoblagichlarning ko'rsatkichlari bo'yicha o'tgan yildagi haqiqiy xarajatlar inobatga olinadi;

- har bir birlik uchun o`rnatilgan xarajat me`yorlariga rioya etiladi;

- energoyoqilgi va boshqa resurslarni iqtisod qilish rejimiga rioya etiladi.

Xulosa qilib aytganda, keyingi yillarda budget amaliyotidagi o`zgarishlar, "Davlat budgetining g`azna ijrosi to`g`risida"gi Qonun-ning qabul qilinishi va budget tashkilotlari xarajatlarini moliyalashtirish mexanizmining o`zgarishi munosabati bilan amaldagi 414-son Qarorga 2007-yil, 19-iyul 148-son Vazirlar Mahkamasining Qarori bilan qator o`zgartirishlar kiritilishi, 2007-son "Davlat budgetining g`azna ijrosi Qoidolari"ning qabul qilinishi, 2157-son "O`zbekistoRespublikasi Davlat budgetida turuvchi tashkilotlarning xarajatlar smetasi va shtatlar jadvalini tuzish, ko`rib chiqish, tasdiqlash va ro`yhatdan o`tkazish tartibi to`g`risida Nizom"ning kuchga kirishi, 2013-yilda O`zbekistoRespublikasi Budget Kodeksining qabul qilinishi bilan budget tashkilotlari xarajatlarini rejalashtirish va to`lovlarini amalga oshirish tartiblari tubdan o`zgardi. Ushbu hujjatlarga muvofiq, g`azna ijrosiga o`tgan budget tashkilotlarining xarajatlari Moliya vazirligining g`aznachiligiva uning hududiy bo`linmalari tomonidan yagona g`azna hisob raqamidan, shuningdek, smetada ko`rsatilgan xarajatlar guruhiarining har bir moddasi bo`yicha g`aznachilik hisob raqamidan amalga oshiriladi. Bu tadbirlar budget tashkilotlari xarajatlarini to`lovlari va oqilona rejalashtirish, mavjud resurslardan samarali foydalanish, mablag`larni iqtisod qilish, budgetdan tashqari mablag`larni jalb qilishga yangicha talablarni qo`ymoqdaki, ushbu talablar budgetdan moliyalashtirish, budget tashkilotlarida moliyaviy rejalashtirish va xarajatlar smetasini tuzish hamda ijro etish jarayonlarini chuqurroq o`rganishni talab etadi.

5.3. G`aznachilikda xarajatlar smetatalarini va ularga kiritiladigan o`zgarishlarni ro`yxatga olish

Budjetdan mablag` oluvchilar budjet xarajatlarini amalga oshirish uchun g`aznachilik bo`linmalariga quyidagilarni:

a) budjet mablag`lari bo`yicha:

doimiy xarajatlar smetalari moliya organlarida ro`yhatga olinguniga qadar o` birinchi chorak uchun oylar kesimida moliya bo`linmalarida ro`yhatga olingan vaqtinchalik xarajatlar smetalari nusxalarini;

doimiy xarajatlar smetalari moliya organlarida ro`yhatga olingandan so`ng o` moliya organlarida ro`yhatga olingan, oylar kesimida doimiy xarajatlar smetalarini;

b) budjetdan tashqari mablag`lar bo`yicha o` moliya organlarida ro`yhatga olingan, budjetdan tashqari mablag`larning kelib tushishi va ishlatilishining cheklanishi oylar kesimida ko`rsatilgan vaqtinchalik va aniqlangan xarajatlar smetalari nusxalarini taqdim etadi (kelib tushishi va sarflanish yo`nalishi cheklanmagan budjetdan tashqari mablag`lar turlari bundan mustasno).

Budjetdan mablag` oluvchilar budjet mablag`lari bo`yicha xarajatlar smetalari nusxalarini va ularga ilovalarni hamda O`zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi Zaxira jamg`armasi, Qoraqalpogiston Respublikasi Vazirlar Kengashi zaxira jamg`armasi, viloyatlar hamda Toshkent shahar hokimligi zaxira jamg`armalari mablag`lari hisobiga va budjetdan tashqari mablag`lar bo`yicha smetalarni, ular moliya organlarida o`rnatilgan tartibda ro`yhatga olinganidan so`ng, g`aznachilik bo`linmalariga taqdim qiladi.

Kapital qurilish obyektlari bo`yicha kapital qurilish buyurtmachilari g`aznachilik bo`linmalariga "Davlat budjeti g`azna ijrosi qoidalari"da keltirilgan shaklga muvofiq, tegishli

moliya organlari bilan kelishilgan, tasdiqlangan qurilishlarning manzilli ro'yhati (loyiha-tadqiqot ishlarining manzilli ro'yhati) va qurilishlarning titul ro'yhati asosida tuzilgan xarajatlarning oylar kesimidagi yoyilmasini (Davlat budjeti mablag'lari hisobidan kapital qurilish obyektlari bo'yicha xarajatlar smetasi) taqdim etadi.

Kapital qurilish obyektlari bo'yicha xarajatlarning oylar kesimidagi yoyilmasiga aniqlik Jar qurilishlarning manzilli va titul ro'yhatlarining aniqlanishi asosida kiritiladi.

g'aznachilik bo'linmalari budjetdan mablag' oluvchilarning budjet tasnifining tegishli bo'lim, bob va paragraflari bo'yicha xarajatlarini quyidagi hollarda to'xtatish huquqiga ega:

- budjetdan mablag' oluvchilarning tegishli moliya organlariga O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi tomonidan belgilangan hisobotlarni taqdim etmagan hollarda (moliya organlari tomonidan g'aznachilik bo'linmalarini budjetdan mablag' oluvchilarning hisobot topshirmaganligi to'g'risidagi yozma bildirishnomasi bo'yicha), tegishli budjetdan mablag' oluvchilarning rahbarlarini xabardor qilgan holda;

- tegishli moliya organlari tomonidan tegishli budjetlarning vaqtinchalik va doimiy daromadlar hamda xarajatlar yoyilmalari belgilangan muddatlarda taqdim etilmaganda o' ular taqdim etilgunga qadar muddatga;

- tegishli budjetdan mablag' oluvchilar tomonidan xarajatlar smetalari belgilangan muddatlarda taqdim etilmaganda o' ular taqdim etilgunga qadar muddatga;

- yoyilmada ko'rsatilgan budjetlar xarajatlari summasi va smetalarda ko'rsatilgan xarajatlar summasining yig'indisi o'rtasida farqlar aniqlanganda o' farqlarning kelib chiqish sabablarini aniqlash va ularni bartaraf etgungacha muddatga;

- budjetdan mablag' oluvchilar tomonidan ajratilgan budjet mablag'larini o'zgartirishga so'rovnoma kelishish uchun taqdim qilinganda o' ular tomonidan so'rovnoma asosida tayyorlangan smetaga tegishli barcha o'zgartirishlarni va ularning o'zaro

muvaqqiyatli solishtirishlarni yoki tegishli moliya organining kiritilayotgan o'zgartirishni rad etganligi to'g'risidagi yozma xabarnomasi taqdim etilgunga qadar muddatga;

- moliya organlari tomonidan ajratilgan budjet mablag'larini o'zgartirishga taqdimnoma kelishish uchun taqdim qilinganda o' ular tomonidan taqdimnomalar asosida tayyorlangan smetalarga tegishli barcha o'zgartirishlarni va ularni o'zaro muvaqqiyatli solishtirishlari yoki tegishli moliya organining kiritilayotgan o'zgartirishlarni rad etganligi to'g'risidagi yozma xabarnomasi taqdim etilgunga qadar muddatga;

- qonunchilikda nazarda tutilgan boshqa hollarda.

Bunda, xarajatlarning to'xtatilishi ajratilgan budjet mablag'larining kamaytirilishi nazarda tutilayotgan bo'lim, bob va paragraflar va xarajatlar moddalari bo'yicha amalga oshiriladi.

Tegishli budjetlar daromadlari va xarajatlarning yoyilmasiga, budjetdan mablag' oluvchilarning xarajatlar smetalariga, qurilishlarning manzilli va titul ro'yhatlari (loyihata-dqiqot ishlarining manzilli ro'yhati)ga o'zgartirishlarning kiritilishi moliya organlari tomonidan budjetdao mablag' oluvchilar va buyurtmachilar bilan birgalikda, ushbu o'zgartirishlar uchun so'rovnomalar va taqdimnomalar tegishb g'aznachilik bo'linmalari bilan kelishilgandan so'ng amalga oshiriladi.

Ajratilgan budjet mablag'lari qoldiqlari summalarining qabul qilingan yuridik va moliyaviy majburiyatlar, shuningdek, amalga oshirilgan kassa xarajatlarning ajratilgan budjet mablag'lari qoldiqlari summalaridan oshishiga olib keladigan miqdorlarda budjet mablag'larining kamaytirilishiga yoi q'oyilmaydi.

Ajratilgan budjet mablag'larining kamaytirilishi budjetdan mablag' oluvchilar va ularning mahsulot yetkazib beruvchilari

bilan o`zaro yuridik majburiyatlarni bir xilga kamaytirish hollarida amalga oshirilishi mumkin.

Ajratilgan budjet mablag`lari ko`paytirilgandan so`ng, budjetdan mablag` oluvchilar va ularning mahsuiot yetkazib beruvchilar bilan shartnomalariga tomonlar yuridik majburiyatlarining bir xilda ko`payishini nazarda tutadigan o`zgartirishlar kiritilishi mumkin.

Tegishli budjet mablag`larining taqsimlovchilari (oluvchilari) tashabbusi bilan budjet mablag`lari bo`yicha xarajatlar smetalariga o`zgartirish kiritilgan hollarda, ular tomonidan o`rnatilgan tartibda rasmiylashtirilgan so`rovnomalar imzolash uchun g`aznachilik bo`linmalariga taqdim etiladi.

G`aznachilik bo`linmalari taklif qilinayotgan o`zgartirishlarni amalga oshirish imkonini tekshirishni taklif qilinayotgan o`zgartirishlar summasini, tegishli budjet mablag`larining taqsimlovchilari (oluvchilari) bo`yicha ularning yuridik va moliyaviy majburiyatlari, shuningdek, kassa xarajatlari bilan band qilinmagan, ajratilgan budjet mablag`lari qoldiqlari bilan solishtirish orqali amalga oshiradi.

So`rovnomada ko`rsatilgan xarajatlar turlari bo`yicha ajratilgan budjet mablag`lariga taklif qilinayotgan o`zgartirishlar kiritishning imkoni mavjud bo`lganda, g`aznachilik bo`linmalari g`aznachilikdasturiy majmuida ushbu budjet mablag`larini taqsimlovchilar (oluvchilar)ning shaxsiy g`azna hisobvaraqlaridagi tegishli xarajatlar moddolari bo`yicha keyingi yuridik va moliyaviy majburiyatlarni ro`yhatga olish va kassa xarajatlarini amalga oshirishni to`xtatib qo`yadi.

g`aznachilikdasturiy majmuida keyingi yuridik va moliyaviy majburiyatlarni ro`yhatga olish va kassa xarajatlarini amalga oshirish to`xtatib qo`yilgandan so`ng, budjetdan mablag` oluvchilar (taqsimlovchilar)ning so`rovnomasi tegishli g`aznachilik bo`linmalarining vakolatli xodimlari tomonidan imzolaniadi va muhri bilan tasdiqlanadi.

Imzolangan va rasmiy bilan tasdiqlangan xarajatlar smetasiga o'zgartirish kiritish to'g'risidagi so'rovnoma, uni g'aznachilik bo'linmasiga taqdim qilingan kunning keyingi ish kunidan kechikmagan muddatda, budget mablag'ining taqsimlovchi (oluvchi)ga keyinchalik uni tegishli moliya organlariga taqdim etish uchun qaytariladi.

Yuridik va moliyaviy majburiyatlar bilan band boimagan budget mablag'lari mavjud boimaganda va budget mablag'lariga so'rovnomada ko'rsatilgan xarajat turlari bo'yicha taklif qilinayotgan o'zgar-tirishlar kiritishning imkoni mavjud boimagan hollarda, g'aznachilik bo'linmalari so'rovnomani qaytarish sabablarini ko'rsatgan holda budgetdan mablag' oluvchilar (taqsimlovchilar)ga qaytaradi.

Budget mablag'lari bo'yicha xarajatlar smetalariga tegishli moliya organlari tashabbusi bilan o'zgartirishlar kiritilgan hollarda, ular tomonidan o'rnatilgan tartibda rasmiylashtirilgan taqdimnoma yoki ma'lumotnoma-bildirishnoma loyihalari g'aznachilik bo'linmalariga imzolash uchun taqdim etiladi.

g'aznachilik bo'linmalari taqdimnomada taklif qilinayotgan o'zgartirishlarni amalga oshirish imkonini, taklif qilinayotgan o'zgar-tirishlar summasini tegishli budget mablag'larining taqsimlovchilari (oluvchilari) bo'yicha yuridik va moliyaviy majburiyatlar, shuningdek, kassa xarajatlari bilan band qilinmagan ajratilgan budget mablag'lari qoldiqlari bilan solishtirish orqali amalga oshiradi.

Taqdimnomada ko'rsatilgan xarajat turlari bo'yicha ajratilgan budget mablag'lariga o'zgartirishlar kiritishning imkoni mavjud bo'lganda, g'aznachilik bo'linmalari g'aznachilikdasturiy majmuida ushbu shaxsiy g'azna hisobvaraqlaridagi tegishli bo'lim, bob, paragraf va xarajatlar moddolari bo'yicha keyingi yuridik va moliyaviy majburiyatlarni ro'yhatga olish hamda kassa xarajatlarini amalga oshirishni to'xtatib qo'yadi.

g`aznachilikdasturiy majmuida keyingi yuridik va moliyaviy majburiyatlarni ro`yhatga olish hamda kassa xarajatlarini amalga oshirish to`xtatib qo`yilgandan so`ng, moliya organining taqdimnomasi tegishli g`aznachilik bo`linmasining vakolatli xodimlari tomonidan imzolanadi va uning muhri bilan tasdiqlanadi.

Imzolangan va muhr bilan tasdiqlangan xarajatlar smetasiga o`zgartirishlar kiritish to`g`risidagi taqdimnoma, u g`aznachilik bo`linmasiga taqdim qilingan kunning keyingi ish kunidan kechikmagan muddatda, tegishli moliya organiga qaytariladi.

Yuridik va moliyaviy majburiyatlar bilan band boimagan ajratilgan budget mablag`lari mavjud boimagan va ajratilgan budget mablag`lariga taqdimnomada ko`rsatilgan xarajat turlari bo`yicha taklif qilinayotgan o`zgartirishlar kiritishning imkoni mavjud boimagan hollarda, g`aznachilik bo`linmalari taqdimnomani tegishli moliya organiga qaytarish sabablarini ko`rsatgan holda yozma ravishda qaytaradi.

Moliya organlari tomonidan qonun hujjatlari asosida budget mablag`lari bo`yicha xarajatlar smetalariga o`zgartirishlar (kamay-tirishlar) kiritilgan hollarda, g`aznachilik bo`linmalariga malumotnoma bildirishnoma loyihalari taqdim qilinadi (respublika budjeti bo`yicha o` Moliya vazirligining tarmoq boshqarmalari O`zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi g`aznachiligiga ma`lumotnoma bildirishnoma loyihasini taqdim etadi).

G`aznachilik bo`linmalari taklif qilinayotgan o`zgartirishlarni amalga oshirish imkonini tekshirishni, taklif qilinayotgan o`zgartirishlar summasini yuridik va moliyaviy majburiyatlar, shuningdek, tegishli budgetda turuvchi, barcha budget mablag`larini taqsimlovchilar (oluvchilar)ning tegishli bo`lim, bob, paragraf va xarajatlar moddalarini bo`yicha kassa xarajatlari bilan band qilinmagan ajratilgan budget mablag`lari qoldiqlari bilan solishtirish orqali amalga oshiradi.

Ma'lumotnoma bildirishnomada ko'rsatilgan ajratilgan budget mablag'lari limitlariga taklif qilinayotgan o'zgartirishlarni kiritish imkoni mavjud bo'lganda, g'aznachilik bo'linmalari:

- g'aznachilik dasturiy majmuida tegishli budget mablag'larini taqsimlovchilar (oluvchilar)ning tegishli bo'lim, bob, paragraf va xarajatlar moddalari bo'yicha keyingi yuridik va moliyaviy majbu-riyatlar olishni hamda kassa xarajatlarini amalga oshirishni to'xtatib qo'yadi;

- ma'lumotnoma bildirishnoma loyihasi taqdim qilingan kunning keyingi ish kunidan kechikmagan muddatda ijobiy xulosa tuzadi va uni tegishli moliya organlariga taqdim etadi.

Yuridik va moliyaviy majburiyatlar bilan band bo'lmagan ajratilgan budget mablag'lari mavjud bo'lmagan hollarda va s'rov-nomada ko'rsatilgan xarajat turlari bo'yicha ajratilgan budget mablag'lari limitlariga taklif qilinayotgan o'zgartirishlar kiritishning imkoni mavjud bo'lmaganda, g'aznachilik bo'linmalari, ma'lumotnoma-bildirishnoma loyihasi taqdim qilingan kunning keyingi ish kunidan kechikmagan muddatda, unga o'zgartirishlar kiritish imkoni yo'qligi sabablari ko'rsatilgan holda xulosa tuzadi.

Ma'lumotnoma-bildirishnomaga salbiy xulosa olingandan so'ng, tegishli moliya organlari ularni o'zgartirish yoki bekor qilish bo'yicha choralarni ko'radi.

Yuridik va moliyaviy majburiyatlarni qabul qilish va kassa xarajatlarini amalga oshirishni to'xtatib qo'yishni yechish, g'aznachilik bo'linmalari tomonidan moliya organlari tegishli ma'lumotnoma-bildirishnomalar va ularni o'zaro solishtirish asosida tayyorlangan budget mablag'lari taqsimlovchilar (oluvchilar)ning xarajatlar smetalariga o'zgartirishlar ro'yhatining barcha nusxalarini taqdim qilganidan keyin amalga oshiriladi.

Takrorlash uchun savollar

1. Budjet tashkilotlarini xarajatlar smetasi asosida moliyalashtirishning mazmuni va xususiyatlarini tushuntirib bering.
2. Xarajatlar smetasining mazmuni va ahamiyati nimada?
3. Budjet tashkilotlari xarajatlarini rejalashtirishda smetalarning qaysi turlari qo`llaniladi va ularga xos xususiyatlar nimalardan iborat?
4. Qaysi holatlarda vaqtinchalik xarajatlar smetasidan foydalani-ladi?
5. Budjet tashkilotlarida xarajatlarni rejalashtirishni tartibga soluvchi asosiy me'yoriy hujjatlarni sanab o`ting.
6. Amaliyot tahlili asosida budjet sohasida smeta asosida rejalashtirish va moliyalashtirishni yanada takomillashtirish yoilarini ayting.
7. Budjet tashkilotlari xarajatlar smetasi va shtat jadvalini tasdiqlash va ro`yhatdan o`tkazish tartibi to`g`risida gapirib bering.
8. Budjet tashkilotlari xarajatlar smetasiga o`zgartirishlar va tuzatishlar kiritish tartibi qanday?
9. Budjet tashkilotlari smetalariga kiritilgan o`zgarishlar g`aznachilikda qanday tartibda ro`yhatga olmadi?
10. Ma`lumotnoma-bildirishnoma nima, u qanday tuziladi va ishlatiladi?

6-BOB. G`AZNACHILIKDA YURIDIK MAJBURIYATLAR VA NARXLAR MONITORINGI

Gõaznachilik bo`dinmalari tomonidan amalga oshirilgan moliyaviy operatsiyalarning boshlang`ich va joriy nazorati.

Byudjet tizimi byudjetlari ijrosini tashkil qilish va amalga oshirish jarayonida gõaznachilik tomonidan amalga oshiriladigan boshlang`ich va joriy nazoratning ichki auditi.

Gōāznachilik faoliyatining tashqi nazorati (Oōzbekiston Respublikasi Moliya vazirligi NTB, Hisob palatasi).

Byudjet intizomi buzilishi. Smeta-shtat intizomini buzilishi. Byudjet hisobi va moliyaviy hisobotining yuritilish tartibini buzilishi.

Gōāznachilik operatsiyalarini nazorat qilish tartibi. Gōāznachilik faoliyati nazorati.

Qođlaniladigan tađim texnologiyalari: *kirish maōruzasi, insert jadvali, klaster*

6.1. Xo`jalik shartnomalari va ularning xususiyatlari

Iqtisodiyot tarmoqlari korxonalari hamda ijtimoiy soha muassasa va tashkilotlari o`rtasidagi, ularning uzluksiz faoliyatini ta'minlash uchun zarur boigan tovarlar, ishlar va xizmatlarni yetkazib berish bilan bog'liq munosabatlar muayyan shartnomaviy-huquqiy munosa-batlar asosida tashkil etiladi. Bunday munosabatlarga kirishgan taraf-lar o`rtasida tovarlar (ishlar, xizmatlar) yetkazib berish *xojalik shartnomasi* asosida amalga oshiriladi.

*Xo`jalik shartnomasi* deb taraflardan biri shartlashilgan muddatda tadbirkorlik faoliyati sohasida tovarlar yetkazib berish, ishlar bajarish yoki xizmatlar ko`rsatish majburiyatini oladigan, ikkinchi taraf esa tovarlarni, ishlarni, xizmatlarni qabul qilib olish va ularning haqini to`lash majburiyatini oladigan kelishuvga aytiladi.

Xo`jalik shartnomalarini tuzish va bajarish jarayoni bir qator qonun hujjatlari bilan tartibga solinadi. O`zbekistoRespublikasining Fuqarolik Kodeksi, "Xo`jalik yurituvchi subyektlar faoliyatining shartnomaviy-huquqiy bazasi to`g`risida"gi O`zbekiston Respublikasi Qonuni (670-son, 29.08.1998.) shular jumlasidandir.

Fuqarolik Kodeksining 353-moddasiga muvofiq, ⁶Ikki yoki bir necha shaxsning fuqarolik huquqlari va burchlarini vujudga

keltirish, o'zgartirish yoki bekor qilish haqidagi kelishuvi shartnoma deyiladi". Shuningdek, Fuqarolik Kodeksi bilan fuqarolar va yuridik shaxslar shartnoma tuzishda erkin ekanliklari, shartnoma bo'yicha taraf o'z burchlarini bajarganligi uchun haq olishi yoki unga boshqa muqobil to'lov to'lanishi lozim boisa, bunday shartnoma haq evaziga tuzilgan shartnoma ekanligi, shartnoma bo'yicha bir taraf ikkinchi tarafga undan haq yoki boshqa muqobil to'lov olmasdan biron narsani berish majburiyatini olsa, bunday shartnoma tekinga tuzilgan shartnoma hisoblanishi, agar qonun hujjatlaridan, shartnomaning mazmuni yoki mohiyatidan boshqacha hol anglashilmasa, shartnoma haq evaziga tuzilgan shartnoma hisoblanishi kabilar belgilab qo'yilgan.

Demak, shartnomaviy munosabatlarga kirishayotgan taraflar hech kimning tazyiqsiz, mustaqil va erkin ravishda, o'zaro manfaatdorlik asosida shartnoma tuzishlari, shartnoma shartlarida belgilangan talablarni so'zsiz bajarishlari, shartnoma shartlari buzilgan hollarda esa taraflar kontragent oldidagi o'z majburiyatlarini bajarishda mulkiy javobgar ekanliklari qonun bilan mustahkamlab qo'yilgan.

Xo'jalik shartnomasi, qoida tariqasida taraflardan birining oferta (shartnoma tuzish haqida taklif) yo'llashi va ikkinchi taraf uni akseptlashi (taklifni qabul qilishi) yoi bilan tuziladi. Agar taraflar o'rtasida shartnomaning barcha muhim shartlari bo'yicha kelishuvga erishilgan boisa, xo'jalik shartnomasi tuzilgan deb hisoblanadi.

Xo⁴jalik shartnomalari ularni imzolashga tayyorlash jarayonida xo'jalik yurituvchi subyektlarning yuridik xizmati yoki jalb etilgan advokatlar tomonidan qonun hujjatlariga muvofiqligi yuzasidan tekshirib ko'rilishi kerak. Shartnomalarni ularning imzolarisiz tuzishga yoi qo'yilmaydi.

Qonun hujjatlarida belgilangan eng kam ish haqi miqdorning ikki yuz baravaridan ortiq summadagi xo'jalik shartnomalari xo'jalik yurituvchi subyektlar yuridik xizmatining

yoki jalb etilgan advokatlarning yozma xulosasidan keyingina tuziladi.

Xulosada, qoida tariqasida, quyidagilar ko`rsatiladi:

- xo`jalik shartnomasida ko`rsatilgan munosabatlar qaysi qonun hujjatlari bilan tartibga solinishi;
- xo`jalik shartnomasi shartlarining qonun hujjatlari talablariga mos kelish-kelmasligi;
- taraflarning javobgarligi me'yori va nizolarni hal etish tartibi qonun hujjatlari talablariga mos kelish-kelmasligi.

Xo`jalikshartnomasi shartnoma shartlariga hamda qonun hujjatlarining talablariga muvofiq ravishda, bunday shartlar va talablar bo`lmagan hollarda esa ish muomalasi odatlariga muvofiq bajarilishi lozim.

Tovarlarni yetkazib berish muddatlari kechiktirib yubonlgan, to`liq yetkazib berilmagan, ishlar bajarilmagan yoki xizmatlar ko`rsatilmagan hollarda, tovar yetkazib beruvchi (pudratchi) sotib oluvchiga (buyurtmachiga) kechiktirilgan har bir kun uchun majburiyat bajarilmagan qismining 0,5 foizi miqdorida penya to`laydi, biroq bunda penyaning umumiy summasi yetkazib berilmagan tovarlar, bajarilmagan ishlar yoki ko`rsatilmagan xizmatlar bahosining 50 foizidan oshib ketmasligi lozim. Penyani to`lash shartnoma majburiyatlarini buzgan tarafni tovarlarni yetkazib berish muddatlarini kechiktirib yuborish, to`liq yetkazib bermaslik, ishlarni bajarmaslik yoki xizmatlarni ko`rsatmaslik oqibatida yetkazilgan zararni qoplashdan ozod etmaydi.

Tashkilot tomonidan tuzilgan hamda uning bunday tashkilot o`z faoliyati xususiyatiga ko`ra o`ziga murojaat qiladigan har bir shaxsga nisbatan amalga oshirishi shart bo`lgan tovarlar sotish, ishlar bajarish yoki xizmatlar ko`rsatish sohasidagi vazifalarini (chakana savdo, umumiy foydalanishdagi transportda yo`lovchi tashish, aloqa xizmati, energiya bilan ta`minlash, tibbiy xizmat, mehmonxona xizmati va sh.k.) belgilab qo`yadigan shartnoma *ommaviy shartnoma* deyiladi. Bunday tashkilot *ommaviy*

shartnoma tuzishda bir shaxsni boshqa shaxsga nisbatan afzal ko`rishga haqli emas, qonun hujjatlarida nazarda tutilgan hollar bundan mustasno.

Tovarlarni, ishlar va xizmatlarning bahosi, shuningdek, ommaviy shartnoma boshqa shartlari harama iste'molchilar uchun bir xil qilib belgilanadi, qonun hujjatlarida iste'molchilarning ayrim toifalari uchun imtiyozlar berilishiga yoi qo`yiladigan hollar bundan mustasno.

Tashkilotning iste'molchiga tegishli tovarlarni berish, xizmatlar ko`rsatish, uning uchun tegishli ishlarni bajarish imkoniyati boia turib ommaviy shartnoma tuzishdan bosh tortishiga yoi qo`yilmaydi.

Qonunda nazarda tutilgan hollarda O`zbekiston Respublikasi Hukumati ommaviy shartnomalarni tuzish va bajarishda taraflar uchun majburiy boigan qoidalar (namunaviy shartnomalar, qoidalar va h.k) chiqarishi mumkin.

6.2. G`aznachilikda yuridik majburiyat tushunchasi, uning yuzaga kelishi

Maiumi, davlat moliyaviy nazoratining dastlabki, joriy va so`nggi nazorat shakllari mavjud. Agar budjet amaliyoti nuqtayi nazaridan qaraydigan boisak, dastlabki budjet nazorati turli darajadagi budjetlar, davlat maqsadli jamg`armalari budjetlari loyihalarini tuzish, ko`rib chiqish, tasdiqlash, budjet tashkilotlarining budjet mablag`lari bo`yicha xarajatlar smetasini hamda budjetdan tashqari mablag`lar bo`yicha smetasini tuzish, tasdiqlash va tegishli moliya organlarida belgilangan tartibda ro`yhatga olish jarayonida amalga oshiriladigan nazorat shakli hisoblanadi.

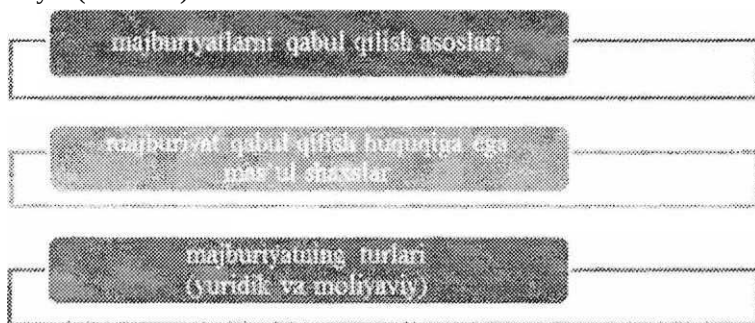
Joriy nazorat shakli moliyalashtiruvchi organlar tomonidan mablag`larning ajratilishida, bevosita to`lovlarning amalga oshirilishida olib boriladi.

Davlat budjeti g azna ijrosining joriy etilishi bilan dastlabki va joriy moliyaviy nazoratni amalga oshirish Moliya vazirligi tizimidagi hududiy va mahalliy moliya organlari bilan bir qatorda, g aznachilik organlariga ham yuklatiladi. (Yakuniy nazorat Moliya vazirligining Nazorat-taftish bosh boshqarmasi va uning hududiy boshqarma va bo limlari hamda boshqa vakolatli davlat organlari tomonidan amalga oshiriladi.)

Dastlabki va joriy moliyaviy nazoratni amalga oshirish budget tashkilotlari va budgetdan mablag  oluvchilar

bajarish, xizmat ko rsatish, pul to lash yoki ma lum harakatlardan voz kechish vaboshqa shu kabilarning amalga oshirilishini anglatadi.

Majburiyatlarni hisobga olish tizimida quyidagi omillar asosiy o rin egallaydi (6.2-rasm):

6.2-rasra. Majburiyatlari hisobga olish tizimidagi omillar¹

majburiyatlarini hisobga olishni taqozo etadi.

Majburiyat, odatda, yozma ravishda rasmiylashtiriladigan, so zsiz bajarilishi talab qilinuvchi va da demakdir. Iqtisodiy mazmuniga ko ra, majburiyat fuqarolik huquqiy munosabati boiib, maium bir shaxs (qarzdor) boshqa bir shaxs (kreditor) manfaati hisobiga maium bir harakatlarni amalga oshirishi, ya ni mol-mulkni berish, ish *Majburiyatlarni qabul qilishda quyidagilar asos* boiib xizmat qiladi.

- imzolangan va tegishli tarzda rasmiylashtirilgan kontrakt va shartnomalar, tender savdolari asosidagi tovar va xizmatlar

xaridlari bo'yicha hujjatlar, ishlab chiqaruvchilarning tovar va xizmatlari sifati va boshqa xususiyatlarini tasdiqlovchi patentlar, litsenziyalar va boshqalar;

- ish haqi, stipendiyalar, nafaqalar va boshqa to'lovlarni amalga oshirish uchun qonuniy asos bo'lib xizmat qiluvchi hujjatlar;

- jarimalar va sud qarorlariga asosan, penyalar to'lovini amalga oshirish uchun asos bo'luvchi tegishli davlat vakolatli organlari qarorlari;

- budjet dotatsiyalarini ajratish, davlat grantlari, mukofotlar bo'yicha to'lovlarni amalga oshirishga asos bo'luvchi hujjatlar.

Majburiyat qabul qilish huquqiga ega mas'ul shaxslar budjetdan mablag' oluvchilar va budjet tashkilotlari rahbarlari yoki ular tomonidan vakolat berilgan boshqa mas'ul shaxslar hisoblanadi. g'aznachilikda o'rnatilgan tartib-qoidalariga muvofiq, yuridik shaxs maqomiga ega boigan budjetdan mablag' oluvchi tashkilot rahbarining buyrugi asosida g'aznachilikbo'linmalari bilan ishlash uchun aniq xodimlar belgilanadi. g'aznachilikorganlarida budjet tashkiloti rahbari va u tomonidan mas'ul etib tayinlangan shaxslarning imzo namunalari va tashkilotning muhr izi namunalari g'aznachilikning maxsus kartochkalarida saqlanadi. Imzo namunalari va muhr izi kartochkalari o'rnatilgan tartibda tasdiqlanadi. Kartochkalarining bir nusxasi yuridik va moliyaviy majburiyatlarni ro'yhatga oluvchi mutaxassisda, ikkinchi nusxasi xarajatlar to'lovini nazorat qiluvchi mutaxassisda saqlanadi. g'aznachilikda ikki turdagi majburiyat amal qiladi: *yuridik majburiyat va moliyaviy majburiyat*. *Yuridik majburiyat* budjetdan mablag' oluvchilar va ularga mol (tovarlar, ishlar, xizmatlar) yetkazib beruvchilar o'rtasidagi shartnoma tegishli tartibda majburiy ravishda g'aznachilikda ro'yhatdan o'tkazilganidan keyin vujudga keladi. Yuridik majburiyatlarni tegishli g'aznachilikorganlarida majburiy ravishda ro'yhatga olishdan ko'zlangan asosiy maqsad - budjet nazoratining

samaradorligini yanada oshirish, shartnomalarda nazarda tutilgan xarajatlarning tasdiqlangan rejadan (xarajatlar smetasi ko'rsatkichlaridan) ortib ketishiga yo'l qo'ymaslik. *Moliyaviy majburiyatlar* - budjet tashkilotlarida va budjetdan mablag' oluvchilarda ularga pul mablag'larini oikazib berish majburiyatini yuklovchi hujjatlar, shu jumladan, ijro hujjatlari asosida yuzaga keladigan majburiyatlar bo'lib, ular qabul qilingan yuridik majburiyatlar va xarajatlarni to'lash uchun berilgan ruxsatnomalar doirasida hisobvara-q-fakturalari hamda moliyaviy majburiyatlar mavjudligini tasdiqlovchi boshqa hujjatlar asosida g'aznachilik bo'linmalari tomonidan qabul qilinadi hamda ro'yhatdan o'tkaziladi⁵.

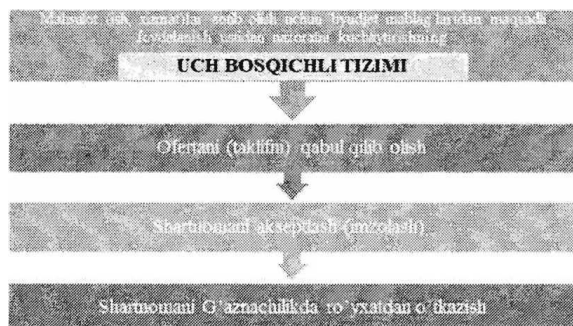
6.3. G'aznachilikda yuridik majburiyatlarni ro'yhatga olish tartibi

Budjet tashkilotlari va budjet mablag'lari oluvchilar tomonidan yuridik majburiyatlarni qabid qilish, ularni g'aznachilikda ro'yhatdan o'tkazish hamda hisobga olish ishlari O'zbekistoRespublikasi Budjet Kodeksi bilan, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligida **2007-raqam bilan** ro'yhatdan o'tkazilgan "Davlat budjeti g'azna ijrosi qoidalari"¹ (16.09.2009.) bilan tartibga solinadi va amalga oshiriladi.

Budjet Kodeksida: "*Yuridik majburiyatlar* - budjet tashkilotlarida va budjet mablag'lari oluvchilarda tuzilgan shartnomalar, shuningdek, tegishli davlat hokimiyati va boshqaruvi organlarining qarorlari asosida yuzaga keladigan majburiyatlar" deb belgilab qo'yilgan.

Yuridik majburiyatlar budjet tasnifning turi boigan iqtisodiy tasnif kodlari bo'yicha budjetdan ajratiladigan mablag'lar doirasida budjet tashkilotlari va budjet mablag'lari oluvchilar tomonidan qabul qilinadi hamda g'aznachilikbo'linmalari tomonidan ro'yhatdan oikaziladi.

Budjet tashkiloti kontragentdan tovarlar sotib olish (ishlar bajarish, xizmatlar ko`rsatish) to`g`risida ofertani (taklifi) qabul qilganidan so`ng, shartnomani akseptlaydi (imzolaydi) va g`aznachilikka ro`yhatdan o`tkazish uchun taqdim etadi. Yuridik

6.3-rasm. Budjetdan mablag` oluvchilar shartnomalarini ro`yxatdan o`tkazish tartibi³

majburiyat vujudga kelishi uchun bu shartnomaning Budjet tashkilotlari va budjet mablag`lari oluvchilarning budjetdan ajratiladigan mablag`lar bo`yicha tovarlarni (ishlarni, xizmatlarni) yetkazib beruvchilar bilan tuzgan shartnomalari, shuning-dek, ularga kiritilgan o`zgartirish va qo`shimchalar, ular g`aznachilik bo`linmalarda ro`yhatdan o`tkazilganidan keyin kuchga kiradi. Yuridik majburiyatning g`aznachilik va uning

hududiy bo`linmalarda majburiy tarzda ro`yhatga olinishidan maqsad - shartnomalarning to`g`ri tuzilganligi, ularning tasdiqlangan smetalar doirasida tuzilganligi, narxlar to`g`ri belgilanganligini nazorat qilishdan iborat. Bu faoliyatning to`g`ri amalga oshirilishi g`aznachilik faoliyatining samaradorligini ko`rsatadi, budjet mablag`larining maqsadli sarflanishini ta`minlaydi, budjetdan mablag` oluvchilar va ularga mol yetkazib beruvchilarning shartnomaviy-huquqiy munosabatlarining to`g`ri yoiga qo`yilishini talab etadi. Vazirliklar, davlat qo`mitalari va idoralari o`zlari uchun belgi-

langan budjetdan tashqari jamg`armalari mablag`lari hisobidan ham tovar (ish, xizmat) yetkazib beruvchilar bilan shartnomalar tuzadi. Budjet Kodeksida belgilanishicha, budjetdan tashqari jamg`armalar mablag`lari hisobidan ijro etilishi lozim bo`lgan yuridik majburiyatlar g`aznachilik bo`linmalari tomonidan vazirlik va idoralarning daromadlar va xarajatlar smetalarida nazarda tutilgan mablag`lar doirasida hisobga olish uchun qabul qilinadi. "Davlat budjeti g`azna ijrosi qoidalariga muvofiq, budjet tizimining tegishli bo`g`inidan (respublika budjeti, viloyat, tuman va shahar budjetlaridan) mablag` oluvchilarning budjet hisobidan mahsulot yetkazib beruvchilar bilan tuzgan shartnomalari, shuningdek kapital qurilish buyurtmachilarining shartnomalari g`aznachilik bo`linmalarida majburiy tartibda ro`yhatga olinadi. Budjet tashkilotlari va budjetdan mablag` oluvchilar tomonidan qabul qilmadigan yuridik majburiyatlar hajmi ular xarajatlar smetalarida nazarda tutilgan, ajratilgan budjet mablag`lari bilan, kapital qo`yilmalar xarajatlari bo`yicha esa - har bir obyekt bo`yicha o`rnatilgan tartibda tasdiqlangan kapital qo`yilmalar bilan chegaralanadi. Budjetdan mablag` oluvchilar mahsulot yetkazib beruvchilar bilan vaqtinchalik smetada nazarda tutilgan summalardan oshmagan summalarga shartnomalar tuzadi. Budjetdan mablag`" oluvchilarning asosiy smetasi ro`yhatga olingandan so`ng, oldingi qabul qilingan yuridik majburiyatlar summasini hisobga olgan holda, oldingi shartnomalarga qo`shimcha kelishuvlar tuzilishi mumkin. Smetaning I va II guruh xarajatlari bo`yicha yuridik majburiyatlar ish haqi va unga tenglashtirilgan xarajatlarni to`lash uchun naqd pul olishga so`rovnomalar asosida ro`yhatga olinadi. Budjetdan mablag` oluvchilarning budjet mablag`lari hisobidan shartnomalari faqat xarajatlarni qoplashga manbaning mavjudligi to`g`risidagi tasdiqnoma va ushbu maqsadlarga ajratilgan budjet mablag`lari (limitlari) mavjud bo`lgan xarid hajmigagina tuzilishi mumkin. Budjetdan mablag` oluvchilar bilan mahsulot yetkazib beruvchilar (pudratchilar) o`rtasidagi

shartnomalarning amal qilish muddati tegishli moliya yilining 31-dekabridan kechikmagan muddatga tuzilishi lozim, bajarish muddati bir necha yilni tashkil qilishi mumkin boigan (kapital qo'yimalarning bir necha yilga moijallanganligini tasdiqlovchi manzilli ro'yhatlar asosida) kapital qo'yimlar (kapital qurilish, rekonstruksiya) bo'yicha shartnomalar bundan mustasno. Manzilli ro'yhatlar asosida bir necha yil davom etadigan kapital qo'yimlar bo'yicha yuridik majburiyatlar g'aznachilik bo'linmalari tomonidan qurilish pudratchi tashkilotiga to'lab berilishi nazarda tutilgan mablag' larning joriy moliya yili uchun to'g'ri keladigan qismi doirasida, tasdiqlangan manzilli ro'yhat asosida "G⁶aznachilik" dasturiy majmuida hisobga olinadi. Shartnomaning qolgan summasi, ulami tegishli obyektlar va yillar bo'yicha manzilli va titul ro'yhatlarda aks ettirilishi sharti bilan keyingi yillarning yuridik majburiyatlarida hisobga olinadi. Tovar(ish, xizmat)lar uchun to'lovlar mablag' larning bir nechta manbai hisobidan amalga oshirilishi nazarda tutilgan hollarda, shartnomalarda ushbu manbalar bo'yicha rekvizitlar va har bir manba hisobidan to'lanishi lozim bo'lgan sumraalar majburiy tartibda alohida ko'rsatiladi. Budjetdan mablag' oluvchilar tovar-moddiy boyliklarni sotib olishda mahsulot yetkazib beruvchilardan tegishli faoliyat turi uchun litsenziya(ruxsatnoma)sinmg notarial tasdiqlangan nusxasini va tegishli organlarda davlat ro'yhatiga olinganligi to'g'risidagi hujjatlarni so'rab oladi. Ushbu hujjatlar g'aznachilik bo'linmalariga ro'yhatga olish uchun taqdim etiladigan shartnomalar bilan birga taqdim qilinadi. Taqdim etilgan shartnomalarda yoki ularga ilovalarda tovar(ish, xizmat)lar miqdori, narxi va umumiy summasi ko'rsatilgan tafsilotli ro'yhati aks ettirilishi lozim. *Budjetdan mablag' oluvchilar va mahsulot yetkazib beruvchilar o'rtasida tuzilgan*

⁶ Ўзбекистон Республикаси Адлиya vazirligida 2007-raqam bilan 16.09.2009 y.da rЎyxatdan Ўtkazilgan.

shartnomalar g'aznachilik bo linmalariga quyidagi talablarga rioya qilingan holda taqdim qilinadi: budjetdan rag'bat oluvchilarning mahsulot yetkazib beruvchilar bilan tuzgan shartnomalari majburiy tartibda ularning yuridik xizmatlari (shartnoma asosida jalb qilingan advokatlar) tomonidan qonun hujjatlariga muvofiqligiga tekshirilgan bo'lishi zarur. Agar taqdim etilayotgan shartnomaning summasi qonun hujjatlarida belgilangan eng kam ish haqining 200 baravari miqdoridan oshmasa, shartnomalarga tomonlarning yuridik xizmati yoki jalb etilgan advokatlar imzosi qo'yiladi. Agar shartnoma summasi, qonun hujjatlarida belgilangan eng kam ish haqining 200 baravaridan ortiq bo'lsa, tomonlar yuridik xizmati yoki jalb etilgan advokatlarning xulosasi ilova qilinishi lozim; umumiy summasi 100 ming AQSh dollariga teng miqdordan kam boigan shartnomalarni raahsulot yetkazib beruvchini tanlash bo'yicha o'tkazilgan eng yaxshi konkurs takliflarini tanlab olish uchun hujjatlari ilova qilingan holda taqdim qilinadi. Bunda, konkurs takliflari tanlovini o'tkazish, mahsulot yetkazib beruvchini tanlash bo'yicha, kamida, ikkita konkurs taklifi bo'lganda, qonunchilikda nazarda tutilgan hollardan tashqari, konkurs takliflarim ko'rib chiqish asosida konkurs takliflari tanlovi bayonnoraasini rasmiylashtirish asosida amalga oshiriladi; shartnoma summasi 100 ming AQSh dollariga teng bo'lgan miqdoridan ortiq bo'lganda, qonunchilikka muvofiq o'tkazilgan tender savdolari bo'yicha hujjatlarni shartnomaga ilova qilgan holda taqdim qilinadi; shartnomalar mahsulot yetkazib beruvchi va buyurtmachi (budjetdan mablag' oluvchilar) tomonidan imzo qo'yish huquqiga ega bo'lgan shaxslar tomonidan imzolangan bo'lishi va ikki tomonning muhrlari bilan tasdiqlangan bo'lishi shart; buyurtmachi (budjetdan mablag' oluvchilar)ning rekvizitlarida, shuningdek, buyurtmachi (budjetdan mablag' oluvchi)ning xarajatlari to'lovi amalga oshiriladigan tegishli g'azna hisobvarag'i ham ko'rsatiladi; shartnomani ro'yhatga olish uchun budjetdan mablag' oluvchi g'aznachilik

bo`linmasiga shartnomaning ikki asl nusxasini va bitta ko`chirma nusxasini taqdim qiladi. Shartnomalarga 1-ilovadagi shaklga muvofiq to`lovlar jadvali ilova qilinishi hamda barcha o`rnatilgan talablarga rioya qilish shart; budjetdan mablag` oluvchilar shartnomalarai g`aznachilik bo`linmalariga ro`yxatga olish uchun ular tuzilgandan so`ng 20 ish kuni mobaynida, biroq joriy moliya yilining 25 dekabridan kechikmasdan taqdim etishlari lozim, budjetdan mablag` oluvchi tomonidan shartnomalar tuzilib, 20 ish kuni o`tgandan so`ng taqdim qilingan hollarda, shartnoma budjetdan mablag` oluvchiga g`aznachilik bo`linmasida ro`yhatga olinmasdan qaytariladi. G`aznachilikning tegishli bo`limlari mutaxassisleri muntazam ravishda juda katta hajmdagi hujjatlarni qabul qilib olib, nazoratdan oikazadi. Bu g`aznachilikxodimlaridan yuqori darajadagi operativlikni, bilim, uquv va ko`nikmani talab etadi. g`aznachilik bo`linmasi budjetdan mablag` oluvchi tomonidan shartnoma taqdim etilgan kundan boshlab uch ish kuni davomida quyidagilarni tekshiradi: shartnomada ko`rsatilgan summani to`lash uchun budjetdan mablag` oluvchining xarajatlar smetasida nazarda tutilgan budjet mablag`lanning mavjudligi; qonunchilikka muvofiq yuridik xizmat yoki jalb qilingan advokatlarining imzolari, yuridik xulosalarining mavjudligi va haqqoniyligi; tomonlarning zarur bank rekvizitlari, muhri va imzolarining mavjudligi; tovar (ish, xizmat)larning yetkazib berish jadvali, qurilish pudrat shartnomalari bo`yicha qurilish obyekti jadvalining mavjudligi va b. G`aznachilik bo`linmalari shartnomalarni mas'ul xodim tomondan shartnomaning birinchi va ikkinchi asl nusxalari va ko`chirmanusxasining barcha varaqlariga "Ro`yhatga olingan" shtampini qo`yish va ro`yhatga olingan raqami va sanasi ko`rsatilib,ularni g`aznachilikbo`linmasining vakoiatii shaxsi imzosi va g`aznachilikbo`linmasining muhri bilan tasdiqlash orqali ro`yhatga oladi. Ro`yhatga olingandan so`ng, shartnomaning ikki asl nusxasi budjetdan mablag` oluvchiga

qaytariladi, ro'yhatga olingan shartnomaning ko'chirmanusxasi g'aznachilikbo'linmasida hisobga olish va saqiash uchun qoldinladi. Shartnomalar hisobi "g'aznachilik" dasturiy majmuida elektron tarzda budjetdan mablag' oluvchining nomi va rekvizitlari, shuningdek, shartnoma summasi, uning raqami va tuzilgan sanasi, g'aznachilik bo'linmasi tomonidan ro'yhatga olingan raqami va sanasi ko'rsatilgan holda, "Budjetdan mablag' okivchilarning mahsulot yetkazib bcruvchilar bilan tuzgan shartnomalarini ro'yhatga olish kitobi"da mazkur darslikning 2- ilovasida keltirilgan shakl bo'yicha amalga oshiriladi. Shuni ta'kidlash kerakki, budjet tashkilotlari va budjet mablag'lari oluvchilarning tovarlami (ishlarni, xizmatlarni) yetkazib berish to'g'risida tuziladigan shartnomalarida 15 foiz miqdorida oldindan to'lovui amaiga oshirish nazarda tutiladi, bundan O'zbekistoRespublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan beigilangan hollar mustasno. Ayrim hollarda Vazirlar Mahkamasi tomonidan budjetdan mablag' oiuvchilarning xarid qilishda 15 foizdan ortiq miqdorda avans to'lashi lozim bo'lgan tovarlar (ishlar, xizmatlar)ning turlari ro'yhati tasdiqlanadi. Masalan, Vazirlar Mahkamasining 2011-yii, 24-avgustdagi 241-son qaroriga muvotiq, elektr energiyasi, mazut, ko'mir, benzin, dizel yoqilg'isi, mineral o'g'itlar, shuningdek, avia va temir yo'l chiptalari, sanatoriyalar, dam olish zonalari va bolalar sog'lomlashtirish oromgohlariga yo'llanmaiar, barcha turdagi shahar yo'lovchi transporti yo'l kartochkalari kabilarni xarid qilishda 15 foizdan ortiq miqdorda (30 foizdan 100 foizgacha) oldindan to'lov joriy etilgan. Budjet tashkilotlari va budjet mablag'lari oluvchilanung tovarlarni (ishlarni, xizmatlarni) import qilish bo'yicha shartnornalari. Ularga kiritilgan o'zgartirish va qo'shimchalar ushbu shartnomalar qonun hujjatlarida nazarda tutilgan tartibda vakolatli organlarda tegishli ekspertizadan o'tganidan va hisobga qo'yilganidan so'ng g'aznachilik bo'linmalar tomonidan ro'yhatdan o'tkaziladi. Bunda shartnomalarda ko'rsatilgan summalar g'aznachilik

bo`linmalari tomonidan O`zbekiston Respublikasining milliy valyutasida hisobga olinadi. Shu bilan birga, quyidagi holatlarda budget mablag`larini *shartnoma tuzilmasdan turib to`lashga o`tkazish amalga oshirilishi mumkin*: budget tashkilotining budgetdan ajratilgan mablag`lar hisobidan iqtisod qilingan mablag`larini o`z budget tashkilotlarini rivojlantirish jamg`armasiga, shuningdek, tibbiyot muassasasi tomonidan - xarajatlar smetasida nazarda tutilgan maqsadli budgetdan ajratiladigan mablag`lari hisobidan o`zining tibbiyot tashkilotlarini moddiy rag`batlantirish va rivojlantirish jamg`armasiga; kapital qo`yilmalar bo`yicha buyurtmachi xizmatini saqlab turishga, har bir obyekt bo`yicha kelishilgan manzilli va titul ro`yhatlarda hamda shaxsiy g`azna hisobvaraqlarida ushbu maqsadlar uchun nazarda tutilgan summalar doirasida; soliqlar va boshqa majburiy to`lovlarni, davlat hokimiyati va boshqaruvi organlarining xizmatlari uchun haq to`lashga; yuridik majburiyatlar mavjudligini tasdiqlovchi boshqa hujjatlar asosida amalga oshiriladigan xarajatlarni to`lashga. Xulosa qilib aytganda, budgetdan mablag` oluvchilar va mahsulot yetkazib beruvchilar bilan budget mablag`lari hisobiga tuzilgan shartnomalar faqat ularning g`aznachilik bo`linmalarida majburiy ro`yhatga olinganidan so`ng kuchga kiradi. Budgetdan mablag` oluvchilar yetkazib beruvchilar bilan shartnomalar tuzadi, shuningdek, shartnomalarga budgetdan mablag` oluvchilarning xarajatlar smetalarida nazarda tutilgan tegishli rcjali budget mablag`lari doirasidagina qo`shimcha va o`zgartirishlar kiritadi. Budgetdan mablag` oluvchilar bilan yetkazib beruvchilar o`rtasida tuziladigan shartnomalar tegishli g`aznachilikorganlarida majburiy ro`yhatdan o`tkazilib, ularga tegishli raqamlar berilishi va ro`yhatdan oikazish sanasi ko`rsatilishi kerak. Bu chora-tadbirlar budgetdan ajratilayotgan mablag`larning maqsadli ishlatilishini ta`minlash, shartnomalarda ko`zda tutilgan summalarning rejalarda ko`rsatilgan mablag`larga mosligini nazorat qilish, to`lov

intizomi buzilishlarining oldini olish, narxlarning to'g'ri qo'llanilishini ta'minlash maqsadida, pirovardida, g'aznachilik faoliyatining samaradorligini oshirish maqsadida amalga

6.4. G'aznachilikda narxlar monitoringini tashkil qilish.

Tenderlarning ahamiyati, ularni tashkil etish va o'tkazish.

G'aznachilikda yuridik majburiyat vujudga kelishidan avval dastlabki nazoratni amalga oshirish imkoniyati mavjud bo'lib, bu *narxlar monitoringi* orqali ta'minlanadi. Bunda budjet tashkiloti sotib olmoqchi bo'lgan tovarlar (ishlar, xizmatlar) narxi muqobil yetkazib beruvchilar narxlar bilan taqqoslanadi. Muqobil yetkazib beruvchilar to'g'risida maiumot to'plashning turli usullari mavjud. Masalan: tovar-xomashyo birjalari ma'lumotlaridan foydalanish; bozorlardan ma'lumotnomalar olish; raqobatchi tashkilotlardan tijorat takliflari olish; ommaviy axborot vositalari va ixtisoslashtirilgan reklama nashrlaridagi maiumotlarni umumlashtirish. Xo'jalikshartnomasini ro'yhatdan o'tkazish chogida har bir shartnomaga bir nechta (kamida 2 ta) yetkazib beruvchining tijorat taklift ilova qilinishi, bunda har bir yetkazib beruvchining rekvizitlari (nomi, manzili, telefon raqamiari, rahbari to'g'risidagi maiumotlari) aniq ko'rsatilishi, yetkazib beruvchilar shu sohada uzoq yillik ish tajribasiga ega bo'lgan, yuqori mavqeli korxonalar bo'lishi tavsiya etiladi. O'zbekistonda ishlab chiqariluvchi tovarlar vositachilarsiz, aynan ishlab chiqaruvchining o'zidan sotib olinishi, chetdan keltiriluvchi tovarlar esa bevosita importyordan sotib olinishi narxJamining asossiz o'sishining oldini oladi. Moliya organlarida narxlar monitoringini tashkil etishmng huquqiy asosi bo'lib O'zbekistoRespublikasi Vazirlar Mahkama-sining 2000-3HI, 21-noyabrdagi 456-sonli Qarori bilan tasdiqlangan "Xomashyo, materiallar, butlovchi qismlar va jihozlarni sotib olish yuzasidan tender savdolarini o'tkazish to'g'risidagi Nizom"¹ boiib hisoblanadi. Mazkur Nizom davlat budjeti, davlat budjetida jamlanuvchi davlat maqsadli jamg'armalari mablag'lari, Hukumat kafolati bo'yicha olingan xorijiy kreditlar, Jahon banki

guruhi, ETTB, OTB, Xalqaro "Davlat byudjetining g'azna ijrosi" Normativ-huquqiy hujjatlar to'plami, T.: O'zbekiston. 2007. hamkorlik Yapon banki, "KfW" banki kabi xalqaro va xorijiy moliya institutlari tomonidan taqdim etilgan xorijiy grantlar mablag'lari evaziga import qilingan yoki O'zbekistoRespublikasida ishlab chiqarilgan xomashyolar, materiallar, butlovchi qismlar va jihozlarni sotib olish bo'yicha tender savdolarini tashkil qilish mexanizmini belgilab beradi. O'zbekistoRespublikasi Vazirlar Mahkamasining Qarorlarida boshqacha tartib belgilangan boisa yoki xorijiy grantlar va kreditlar taqdim etilishida boshqacha shartlar belgilangan boisa, bunday hollarda mazkur Nizom tartibi qo'lanilmaydi. Tenderlar o'tkazishdan asosiy maqsad - xomashyo, materiallar, butlovchi buyumlar va asbob-uskunalar xarid qilishga yo'naltiriladigan davlat budjeti, davlat budjetida jamlanadigan budjetdan tash-qari maqsadli jamg'armalar mablag'laridan, hukumat kafolati ostida beriladigan xorijiy kreditlar va xorijiy grantlardan foydalanish samaradorligini oshirish, xarid qilinadigan xomashyo, materiallar, butlovchi buyumlar va asbob-uskunalar sifatini oshirish hisoblanadi. Bitta kontrakt bo'yicha 100 ming AQSh dollari ekvivalentidan ko'proq summaga tovar yetkazib berilishi (ishlar bajarilishi, xizmatlar ko'rsatilishi) rejalashtirilganda tender savdolari o'tkaziladi. Bundan kam sumraadagi kontraktlar eng yaxshi takliflarni konkurs asosida tanlab olish yoi bilan tuziladi. o'tkazish usullariga ko'ra tenderlar ochiq yoki yopiq boiishi mumkin. Tender turi xarid qiluvchi tashkilot, ya'ni buyurtmachi tomonidan belgilanadi. *Ochiq tenderlarda* mulkchilik shakllaridan qati nazar, barcha yuridik shaxslar qatnashishi mumkin. *Yopiq tenderlar*, istisno hollarda, Vazirlar Mahkamasining tegishli iqtisodiyot komplekslari bilan kelishgan holda, buyurtmachi oldindan belgilab qo'ygan tashkilotlar ishtirokida o'tkaziladi, bu tashkilotlarga taklifnomalar jo'natiladi. Oziq-ovqat mahsulotlari budjet mablag'lari oluvchilari tomonidan sotib olinganda, Moliya vazirligining

2007-yil 9 apreldagi 798-sonli xati asosida narxlar monitoringi amalga oshiriladi. Bunda g`aznachilikhududiy bo`linmalari tomonidan budjetdan mablag` oluvchilar xarid qiladigan oziq-ovqat mahsulotlari bo`yicha narxlar monitoringi Moliya vazirligi tomonidan taqdim qilinadigan asosiy iste'mol mahsulotlarining oylik o`rtacha narxlari to`g`risidagi maumot asosida olib boriladi. Budjetdan mablag` oluvchilar tomonidan oziq-ovqat mahsulotlarini xarid qilish bo`yicha tuzilgan shartnomalarni ro`yhat-dan o`tkazish jarayonida Moliya vazirligi tomonidan taqdim qilingan maumotda ko`rsatilgan narxlardan ortiq bo`lgan narxlarda tuzilgan shartnomalar g`aznachilikhududiy bo`linmalari tomonidan ro`yhatga olinmaydi. Kelgusida g`aznachilikda budjet tashkilotlari tomonidan sotib olinuvchi tovarlar narxlari to`g`risida elektron ma'lumotlar bazasini shakllantirish, uni tuzish va yangilab borishda Respublika tovar xom ashyo birjasidagi narxlar kotirovkasini, Davlat Bojxona Qo`mitasi ma'lumotlar bazasini, respublikadagi yuqori mavqega ega boigan ishlab chiqaruvchilar va ixtisoslashtirilgan reklama nashrlari maumotlarini hisobga olish tavsiya etiladi.

6.5. Elektron auksion savdolari tashkil etish va o`tkazish.

O`zbekiston Respublikasi Prezidentining "Davlat xaridlari tizimini maqbullashtirish va ularga kichik biznes subyektlarini jalb etishni kengaytirish to`g`risida" 2011-yil, 7-fevraldagi PQ-1475-son qaroriga muvofiq, Vazirlar Mahkamasi 2012-yil, 6-sentabrda yangi tahrirdagi O`zbekistoRespublikasi tovar-xomashyo birjasida boshlangich narxini pasaytirish yuzasidan elektron auksion savdolari tashkil etish va o`tkazish tartibi to`g`risidagi Nizomni tasdiqlash haqida qabul qilingan 260-sonli qaroriga asosan, O`zbekistoRespublikasi Moliya vazirligi g`aznachiligiva O`zbekistoRespublikasi tovar-xom ashyo birjasi tomonidan 2012-yil, 7-sentabrda ushbu qaror ijrosini ta'minlash yuzasidan "Chora-tadbirlar rejasi" tasdiqlandi. Hukumat komissiyasi tomonidan belgilanadigan ro`yhatga ko`ra, bitta kontrakt bo`yicha 300 AQSh dollaridan 100 ming AQSh

dollarigacha teng boigan summada tovarlar(ishlar, xizmatlar)ning davlat xaridlari faqat yuqorida nomi keltirilgan Nizomga muvofiq tashkil etiladigan va o`tkaziladigan savdolar orqali amalga oshiriladi. Bitta kontrakt bo`yicha 300 AQSh dollarigacha bo`lgan summadagi davlat xaridlari ham buyurtmachining tashabbusi bilan qonunchilikka asosan amalga oshirilishi mumkin. Savdolarni o`tkazishda qatnashish uchun buyurtmachilar va yetkazib beruvchilar savdolarning qatnashchilari sifatida akkreditatsiyadan o`tishi, maxsus axborot portalida savdolarni o`tkazish to`g`risidagi e`lonlarini joylashtirishi, savdolar qatnashishini ta`minlab beradigan avans to`lovlarini to`lashi va, shu bilan birga, birja buyurtmachilarining buyurtmanomalari (lotlari)ni shakllantirib berishi lozim boiadi. Budgetdan mablag` oluvchilar boigan buyurtmachilarni akkre-ditatsiya qilish birja tomonidan O`zbekistoRespublikasi Moliya vazirligining g`aznachiligiva birja maiumotlar bazalarining o`zaro elektron aloqasi yoi bilan berish uchun buyurtmachining ro`yhatdan o`tkazilgan joyi bo`yicha birjaning mintaqaviy bo`linmasiga) tegishli hujjatlarni ilova qilgan holda ushbu o`zgarishlar to`g`risida yozma axborot taqdim etishlari shart. Akkreditatsiya natijalari bo`yicha birja:

- buyurtmachiga va yetkazib beruvchiga bcrilgan foydalanuvchining yakka tartibdagi raqamiga muvofiq alohida shaxsiy hisobraqamlari ochadi. Buyurtmachilar va yetkazib bcruvchilarning avans to`lovlari Hisob-kitoblarining palatasining talab qilib olingungacha ikkilamchi depozit hisobraqami doirasida ushbu shaxsiy hisobraqamlarida hisobga olinadi;

- buyurtmachilar va yetkazib beruvchilarga personal kabinet tashkil etadi, unga o`tkaziladigan savdolar to`g`risidagi maiumotlarni va boshqa zarur maiumotlarni yuboradi.

Buyurtmachi savdolar qatnashish uchun mustaqil ravishda yoki agent orqali maxsus axborot portaliga eion joylashtiradi. Zarurat bo`lganda, buyurtmachi yoki uning agenti eionni (ishlarni bajarish, xizmatlar ko`rsatish uchun savdolar

oikazilishida) savdolar predmeti bo'yicha loyiha smeta hujjatlari va boshqa hujjatlar bilan to'ldirishi ham mumkin.

Maxsus axborot portahda joylashtirilgan e'lon, Hisob-kitob palatasining ikkilamchi depozit hisobraqami doirasida buyurftnachining hisobraqamida uning avans to'lovi mavjud boigan taqdirda, avtomatik tarzda buyurtmachining buyurtmanomasiga aylanadi.

Savdolar buyurtmachining buyurtmanomasida bayon qilingan talablarni hisobga olgan holda oikaziladi. Agar buyurtmachining buyurtmanomasida alohida boshqacha talab ko'rsatilmagan boisa, yetkazib beruvchi yangi tovar yetkazib berishi shart. Bunda buyurtmachining e'loni va buyurtmanomasi matniga savdolar predmetiga taalluqli bo'lmagan va yetkazib beruvchilar o'rtasida raqobatni cheklovchi talablarni kiritish taqiqlanadi.

Imkoniyati yuqori yetkazib beruvchilarga nisbatan cheklashlar belgilash zarur bo'lganda buyurtmachi eionga tegishli talablarni faqat Hukumat komissiyasining ruxsati bilan kiritishi mumkin.

Buyurtmachilar va yetkazib beruvchilarning o'z agentlari bilan o'zaro munosabatlari, shu jumladan, agentni taqdirlash summasi ular o'rtasida tuzilgan topshiriq shartnomasi asosida belgilanadi. Bunda tovarlarning davlat xaridlari bo'yicha agentni taqdirlash summasi O'zbekistoRespubhkasi Moliya vazirligi va Iqtisodiyot vazirligi bilan kelishgan holda birja tomonidan belgilanadigan cheklangan miqdordan ortiq bo'lishi mumkin emas.

Savdolarda qatnashish uchun akkreditatsiyadan oigan buyurtmachilar eion joylashtirgunga qadar Hisob-kitob palatasining ikkilamchi depozit hisobraqami doirasida o'z shaxsiy hisobraqamlariga oldindan avans to'lovlarini oikazishlari shart. Avans to'lovlarisiz buyurtmachilarning buyurtmanomalari joylashtirilmagan hisoblanadi va aktivlashtirilmaydi.

Buyurtmachi tomonidan to`langan avans to`lovlari elektron tizim tomonidan savdolar g`olibi aniqlangunga qadar blokirovka qilinadi.

Akkreditatsiyadan o`tgan yetkazib beruvchilar savdolarida qatnashish uchun Hisob-kitob palatasining ikkilamchi depozit hisobraqami doirasida o`z shaxsiy hisobraqamlariga avans to`lovlarini o`tkazishi shart va yetkazib beruvchi tomonidan kiritilgan avans to`lovi boshqa yetkazib beruvchi tomonidan kam narx ko`rsatilgan taklif berilgunga qadar blokirovka qilinadi.

Savdolar g`olibining moliyaviy zakalati u kontraktni imzolagunga qadar blokirovka qilinadi. Savdolarni o`tkazish to`g`risidagi eion savdoJarning g`olibini yetkazib beruvchini aniqlash sanasidan, kami-da, 30 kun oldin joylashtirilishi shart. Ro`yhati Hukumat komissiyasi tomonidan aniqlanadigan tovarlar(ishlar, xizmatlar)ning davlat xaridi bo`yicha savdolar o`tkazish to`g`risida ilgari joylashtirilgan eionlar bo`yicha avtomatik shakllantirilgan buyurtmanomalarda buyurtmachi tomonidan zarurat boiganda, savdolar tugashi sanasidan, kamida, 10 kun oldin savdolar predmetining boshlangich narxi, bozor konyunk-turasidan kelib chiqqan holda aniqlashtirilishi mumkin.

Agent tomonidan maxsus axborot portalida savdolarni o`tkazish to`g`risidagi eion joylashtirilganligi uchun O`zbekistoRespublikasi Moliya vazirligi va Iqtisodiyot vazirligi bilan kelishgan holda birja tomonidan aniqlanadigan, cheklangan miqdordan ortiq boimagan miqdorda to`lov undiriladi Savdolar o`tkazish to`g`risidagi eionda quyidagi maiumotlar bo`lishi lozim:

- buyurtmachining nomi va manzili;
- savdolar predmetini moliyalashtirish manbalari;
- savdolarning birinchi va oxirgi kuni (savdolar muddati);
- savdolar predmetining boshlang`ich narxi;

- savdolar predmetinmg tavsifi (savdolar predmetining spetsifikatsiyasi);

- savdolar predmetini lotlar bo'yicha boiish va har bir lotning miqdori;

- tovarlarni yetkazib berish, ishlarni bajarish, xizmatlar ko`rsa-tish muddatlari va shartlari;

- tovarlarni yetkazib berish, ishlarni bajarish, xizmatlar ko`rsatish joyi (manzili).

Agar qonun hujjatlariga muvofiq tovarlar (ishlar, xizmatlar) ayrim turlarining davlat xaridlari faqat yoki ustun darajada kichik biznes subyektlaridan amalga oshirilishi kerak bo'lsa, savdolar o'tkazish to'g'risidagi eionda ushbu shart majburiy tartibda ko`rsatiladi.

Savdolar elektron tizimida, boshlang'ich narx bosqichma-bosqich pasaytirilgan holda o'tkaziladi. Bosqichning o'lchami birja tomonidan belgilanadi. Savdolarni o'tkazish, to'plangan avans to'lovi summasiga muvofiq har bir lot bo'yicha savdolarga qo'yish, savdolar g'oliblarini aniqlash, bitimlarni ro'yhatga olish va kontraktni shakllantirish elektron tizim orqali amalga oshiriladi.

Birja elektron tizimning operatori sifatida quyidagilarni ta'minlab berishi shart:

- elektron tizimning uzluksiz ishlashini;

- savdolarning qonun hujjatlari talablariga muvofiq o'tkazishini;

- ushbu lot bo'yicha savdolarga qo'yilgan barcha yetkazib beruvchilarning joylashish joyidan qati nazar, barchasiga savdolarda bir vaqtning o'zida qatnashish imkoniyati berilishini;

- savdolarni o'tkazishda va ularning natijalarini chiqarishda oshkoralik va aniq-ravshanlikni;

- akkreditatsiyadan o'tgan barcha savdolar qatnashchilarining huquqlari tengligini;

- narxi bo'yicha eng yaxshi buyurtmanomalarni aniqlash jarayonini avtomatlashtirish yo'li bilan savdolar g'oliblarini aniqlashning xolisonaligini;

- yetkazib beruvchilarni ular tomonidan belgilangan miqdorda avans to'lovini to'laganlaridan keyin savdolarga qo'yish yoki bilan ularning buyurtma nomalarini.

Savdolar davomida elektron tizim yetkazib beruvchilarning berilgan buyurtmanomalaridan eng kam narxli buyurtmanomani avtomatik tarzda tanlaydi, u elektron tizimda aks ettiriladi hamda savdolarning barcha qatnashchilariga - ushbu paytdagi buyurtmachilar va yetkazib beruvchilarga ma'lum bo'adi. Savdolarida, kamida, ikki nafar yetkazib beruvchi qatnashsa, savdolar bo'lib o'tgan deb hisoblanadi.

Agar savdolarida ikki nafardan kam yetkazib beruvchi qatnashsa, savdolar bo'lib o'tmagan deb hisoblanadi, savdolar g'olibi aniqlanmaydi va savdolar 10 kunga uzaytiriladi. Savdolarini uzaytirish, buyurtmachi tomonidan yangi buyurtmanoma berish yo'li bilan, zarurat bo'lganda, boshlang'ich bahoni aniqlashtirgan holda amalga oshiriladi.

Aynan bir turdagi tovarlar (ishlar, xizmatlar) bo'yicha uzaytirilgan savdolar bo'lib o'tmagan deb e'lon qilingan hollarda budjetdan mablag' oluvchilar tovar(ish,xizmat)larni qonun hujjatlarida belgilangan tartibda eng yaxshi takliflarni tanlash asosida, oxirgi buyurtmanomada e'lon qilingan tovarlar(ishlar, xizmatlar)ni sotib olish shartlarini o'zgartirmasdan, kamida, uchta xo'jalikyurituvchi subyektga tovarlar(ishlar, xizmatlar)ni sotib olish uchun takliflar yuborish yo'li bilan xarid qilishlari mumkin.

Eng yaxshi takliflar tanloviga nohalol yetkazib beruvchilar reyestrda mavjud xo'jalik yurituvchi subyektlar qo'yilmaydi.

Bunda buyurtmachilar eng yaxshi takliflar tanlovi g'olibini aniqlash vaqtida tovarlar(ishlar, xizmatlar)ni sotib olish yuzasidan taklif yuborilgan xo'jalikyurituvchi subyektning maxsus axborot portalida joylashtirilgan nohalol yetkazib

beravchilar reyestrída yo`qligini tekshirishi va unga ishonch hosil qilishi shart.

Buyurtmachining rahbarlari yetkazib beruvchini tanlashni o`tkazish tartibiga rioya qilinishi yuzasidan shaxsan javobgardir. Elektron tizimda amalga oshirilgan bitimlar natijalari bo`yicha yozma shaklda kontrakt rasmiylashtiriladi.

Kontrakt shakli O`zbekistoRespublikasi Moliya vazirligi g`aznachiligibilan kelishgan holda, birja tomonidan tasdiqlanadi. Birja (birjaning mintaqaviy bo`linmasi) va savdolarida g`olib chiqqan yetkazib beruvchi yoki uning agenti savdolar g`olibi aniqlangan vaqtdan boshlab besh ish kuni mobaynida kontraktnj imzolashi, ayni bir vaqtda uni birja (birjaning mintaqaviy bo`linmasi) tomonidan ro`yhatdan o`tkazishi shart. Buyurtmaehi va yetkazib beruvchming kontrakt bo`yicha huquq va majburiyatlari birja (birjaning mintaqaviy bo`linmasi) va yetkazib beravchi yoki uning agenti tomonidan imzolangan vaqtdan boshlab yuzaga keladi.

Yuridik shaxs hisoblanadigan budjetdan mablag` oluvchilar-buyurtmachilar o`zlari personal kabinetlar orqali elektron tarzda birja tomonidan yuborilgan kontraktlar nusxalarini mustaqil ravishda ko`chirib oladi, ulami uishkilotning rahbari imzosi va muhri bilan tasdiqlaydi va o`zlariga xizmat ko`rsatadigan g`aznachihk organlariga ro`yhatdan o`tkazish uchun taqdim etadi.

Budjetdan mablag` oluvchi hisoblanmaydigan buyurtmachilar o`zlariga personal kabinet orqali elektron tarzda birja tomonidan yuborilgan kontraktlar nusxalarini mustaqil ravishda ko`chirib oladi va zarurat bo`lganda, o`zi joylashgan hududdagi birjada (birjaning mintaqaviy bo`linmasida) tasdiqlaydi. Buyurtmachi kontrakt tuzishni rad etgan yoki boshqacha tarzda bosh tortgan taqdirda yetkazib beruvchi kontrakt tuzishdan bosh tortish tufayli yetkazilgan zararlarni qoplash talabi bilan sudga murojaat qilishga haqlidir. Tovarlarining davlat xaridlari bo`yicha kontrakt tuzishni

buyurtmachining rad etishi yoki boshqacha tarzda bosh tortishi to'g'risidagi axborot davlat xaridlari to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzuvchi buyurtmachining mansabdor shaxslariga nisbatan chora ko'rish uchun Hukumat komissiyasiga yuboriladi.

Savdolarida g'olibchiqqan yetkazib beruvchi kontrakt tuzishni rad etganda yoki uni tuzishdan boshqacha tarzda bosh tortganda uning moliyaviy zakalati, birjaning vositachilik yig'imlaridan tashqari, g'olibaniqlangan sanadan boshlab bir hafta muddatda yetkazilgan zarar uchun kompensatsiya sifatida buyurtmachining tegishli hisobra-qamiga (agar buyurtmachi g'aznachilik ijrosi bilan qamrab olingan bois - budjet mablag'lari yo budjetdan tashqari mablag'lar bo'yicha tegishli shaxsiy g'azna hisobvarag'ini ko'rsatgan holda, yagona g'azna hisobvarag'iga, agar buyurtmachi g'aznachilik ijrosi bilan qamrab olinmagan boisa, uning bankdagi talab qilib olingungacha depozit hisobraqamiga) o'tkaziladi.

Nohalol yetkazib beruvchilar reyestriga kiritilgan yetkazib beruvchilar olti oy mobaynida savdolarida qatnashishga qo'yilmaydi. Yetkazib beruvchini nohalol yetkazib beruvchilar reyestriga kiritish to'g'risidagi axborot maxsus axborot portaliga joylashtiriladi.

Savdolarida g'olib chiqqan yetkazib beruvchi kontrakt tuzishni rad etgan yoki boshqacha tarzda bosh tortgan taqdirda buyurtmachi uchun navbatdagi eng yaxshi narxni taklif etgan yetkazib beruvchi, ushbu yetkazib beruvchi uni savdolar g'olibi deb eiiraf etishga va kontrakt tuzishga rozi bo'lgan taqdirda, savdolar g'olibi deb e'tirof etiladi. Savdolarning ikkinchi g'olibi bilan kontrakt davlat xaridlari masalalari bo'yicha bahslar va kelishmovchiliklarni ko'rib chiqish bo'yicha maxsus komissiya protokoli asosida tuziladi, u savdolar g'olibi aniqlangan vaqtdan boshlab o'n ish kunidan kechikmay buyurtmachiga va yetkazib beruvchiga yuboriladi. Ikkinchi yetkazib beruvchi bilan namunaviy kontrakt savdolarida ikkinchi yetkazib beruvchi taklif

qilgan narxni hisobga olgan holda, birja tomomdan shakllantiriladi hamda birja (buyurtmachi ro'yhatdan o'tkazilgan joydagi birjaning mintaqaviy bo'linmasi) va buyurtmachi uchun navbatdagi eng yaxshi narxm taklif qilgan yetkazib beruvchi yoki uning agenti tomonidan imzolanadi, buyurtmachi uchun navbatdagi eng yaxshi narxni taklif qilgan yetkazib beruvchini savdolar g'olibi deb e'tirof etish to'g'risida Davlat xandlari masalalari bo'yicha bahslar va kelishmovchiliklarni ko'rib chiqish bo'yicha maxsus komissiya qarori qabul qilingan vaqtdan boshlab besh ish kunidan kechikmay imzolanadi.

Bitim holati bo'yicha Hisob-kitob palatasi buyurtmachilar va yetkazib beruvchilarning avans to'lovlari summasidan har qaysi tomondan bitimning amaldagi summasidan birjaning vositachilik yig'imini undiradi. Kontraktni ro'yhatga olish uni tuzilgan kontraktlar reyestriga kiritish yo'li bilan amalga oshiriydi.

Tuzilgan kontraktlar reyestri O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligining g'aznachiligiga birja ma'umotlar bazasining elektron aloqasi yo'li bilan O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi g'aznachiligiga yuboriladi. Hisob-kitob kliring palatasi buyurtmachi va savdolarda g'olib chiqqan yetkazib beruvchining avans to'lovining blokirovkadan chiqarilgan qoldiqarini bir ish kuni mobaynida ularning talab qilib olingtmgacha depozit hisobraqamlariga (shaxsiy g'azna hisobvarag'iga) o'tkazadi yoki ularning yozma bildirishnomasiga ko'ra, boshqa savdolarda qatnashish uchun avans to'lovlarni hisobiga qabul qiladi. Savdolarning g'olibi deb e'tirof etilmagan yetkazib beruvchining avans to'lovini qaytarish u blokirovkadan chiqarilgan kundan boshlab keyingi bir ish kuni mobaynida amalga oshiriydi.

Savdolarda qatnashuvchi buyurtmachining javobgarligi quyidagicha belgilanadi:

. savdolar o'tkazish uchun taqdim etilgan hujjatlarning

ishonchiiligi va qonun hujjatlariga muvofiqligi;

- savdolar g`olibi boigan yetkazib beruvchi bilan kontrakt tuzish yoki savdolar g`olibi bo`lgan yetkazib beruvchi bilan kontrakt tuzishni rad etish muddatiga rioya etilishi (ajratilgan budjet rnalagiari kamayishi holatlari bundan mustasno);

- buyujtmachi tomonidau tovariarning davlat xandlarini amalga oshinshda Hukumat komissiyasining ishchi organiga yuqoridagi Nizom tomonidan beigiingan tartiblarning bajarilishi monitoringi olib borilishi uchun ishonchli axborot taqdim etiSishi;

. tomonlar o`rtasidagi kontrakt majburiyatlarini bajarish tugallangandan keyin besh yil mobaynida savdolar predmeti bo`yicha eionlar va texnik hujjatlarning asl nusxalari saqlanishi uchun javob beradi.

Takrorlash uchun savollar

1. Xo`jalikshartnomalari nima va ulaming xususiyatlari nimalardan iborat?

2. G`aznachilikda yuridik va moliyaviy majburiyat tushunchasi nimani anglatadi?

3. G`aznachilikda yuridik majburiyatlarni ro`yhatga olish tartibi qanday?

4. Nima uchun yuridik majburiyatلامي g`aznachilikda majburiy tarzda ro`yhatga olish tartibi joriy etilgan?

5. G`aznachilikda narx monitoringini amalga oshirish mexanizmlari haqida nima bilasiz?

6. Tenderlar haqida nima bilasiz, ulaming maqsad va vazifalari, zarurligi va ahamiyati nimada?

7. Davlat xaridlari bo`yicha elektron auksion savdolامي tashkil etishdan qanday maqsad ko`zlangan?

7-BOB. G`AZNACHILIKDA MOLİYAVIY MAJBURIYATLARNI VA TO`LOVLARNI AMALGA OSHIRISH

Byudjet ijrosi jarayonida byudjet mablagʻlarini saqlashni amalga oshirish va tashkil qilish. Oʻzbekiston Respublikasi respublika byudjetining vaqtincha boʻsh mablagʻlarini joylashtirish va ularni tijorat banklarining depozitlariga joylashtirishdan olingan daromadlardan foydalanish tartibi toʻgʻrisida nizom (Vazirlar Mahkamasining 2015 yil 22 maydagi 135-son qaroriga 1-ilova). Oʻzbekiston Respublikasi Davlat byudjeti pul mablagʻlarini kassali rejalashtirish va boshqarish tartibi toʻgʻrisida nizom (Vazirlar Mahkamasining 2014 yil 29 avgustdagi 245-son qaroriga 1-ilova).

Qoʻllaniladigan taʼlim texnologiyalari: *kirish maʼruzasi, insert jadvali, klaster*

7.1. Moliyaviy majburiyatlar, ularni qabul qilishning umumiy qoidalari

Yuqondagi bobda koʻrib oʻtilganidek, yuridik majburiyat budjet tashkiloti bilan kontragent oʻrtasida maium muddatdan soʻng maium bir tovarni yetkazib berish (ishlar bajarish, xizmatlar koʻrsatish) toʻgʻrisida shartnoma imzolanganidan va bu shartnoma tegishli tartib-da gʻaznachilikda roʻyhatdan oʻtkazilganidan keyin vujudga kelar ekan.

Moliyaviy majburiyat esa ana shu shartnomaga muvofiq tovarlar etkazib berilganidan (ishlar bajarilganidan, xizmatlar koʻrsatilganidan) keyin vujudga keladi. Budjet Kodeksida belgilab qoʻyilishicha, "*moliyaviy majburiyatlar* - budjet tashkilotlarida va budjet mablagʻlari oluvchilarda ularga pul mablagʻlarini oʻtkazish majburiyatini yuklovchi hujjatlar, shu

jumladan, ijro hujjatlari asosida yuzaga keladigan majburiyatlar"⁷ hisoblanadi.

Moliyaviy majburiyatlarni *G'aznachilikda ro'yxatga olishdan ko'zlangan asosiy maqsad* - qabul qilingan yuridik majburiyatlar, tasdiqlangan budjet va xarajatlar smetasi ko'rsatkichlari doirasida xarajatlarni amalga oshirishni ta'minlash hamda budjet tashkilotlarining kreditor qarzlklarini nazorat qilish.

Moliyaviy majburiyatning yuzaga kelishi tegishli hujjatlar bilan tasdiqlanishini talab etadi. Masalan, tovarlar yetkazib berilganligmi tasdiqlovchi hujjat bo'lgan *schyot-fakturalar*, ishlar bajarilganligi yoki xizmatlar ko'rsatilganligini tasdiqlovchi *qabul qilib olish-topshirish dalolatnomalari*, *ish haqi qaydnomalari* (vedomostlar) va boshqa shu kabi hujjatlar. Mazkur hujjatlar tegishli vakolatga ega boigan masiil shaxslar tomonidan imzolanishi va tashkilot muhri bilan tasdiqlanishi shart. Amaldagi qonunchilik talablariga ko'ra, budjet tashkilotlari oldindan, kanruda, 15 foiz to'lovni amalga oshirishlari talab qilinadi, bundan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilangan hollar mustasno. Ayrim hollarda Vazirlar Mahkamasi tomonidan budjetdan mablag' oluvchilarmng xarid qilishda 15 foizdanortiq miqdorda avans to'lashi lozim bo'lgan tovarlar (ishlar, xizmatlar)ning turlari ro'yhati tasdiqlanadi. Masalan, Vazirlar Mahkamasining 2011-yil, 24-avgustdagi 241 -son qaroriga muvofiq, elektr energiyasi, mazut, ko'mir, benzin, dizel yoqilg'i, mineral o'g'itlar shuningdek, avia va temir yo'l chiptalari, sanatoriylar, dam olish zonalari va bolalar sogiomlashtirish oromgohlariga yo'llanmalar, barcha turdagi shahar yoiovcchi transporti yo'l

⁷ O'zbekiston Respublikasi Budjet Kodeksi. 3-modda. O'RQ-360-son.

kartochkalari kabilarni xarid qilishda 15 foizdan ortiq miqdorda (30 foizdan 100 foizgacha) oldindan to'lov joriy etilgan⁸.

2007-sonli "Davlat budjeti g'azna ijrosi qoidolari"ga muvofiq, budjetdan mablag' oluvchilarning ikkinchi tomon oldidagi moliyaviy majburiyatlari ularga tovar (ish, xizmat)lar yetkazib berilganligini tasdiqlovchi hujjatlar, shu jumladan, ish haqi va unga tenglashtirilgan xarajatlarni hisoblash vedomostlari asosida qabul qilinadi⁹.

Moliyaviy majburiyatlar, ish haqi va unga tenglashtirilgan xarajatlar, shuningdek, sud qarorlari bo'yicha to'lovlar, yig'imlar, badallar, soliqlar va boshqa majburiy to'lovlardan tashqari, oldin tuzilgan shartnomalar va yuridik majburiyatlar qabul qilinganligini tasdiqlovchi boshqa hujjatlar doirasida qabul qilinadi.

I va II guruh xarajatlari bo'yicha moliyaviy majburiyatlar ish haqi va unga tenglashtirilgan xarajatlar to'lovi uchun naqd pul mablag'larini olishga so'rovnoma, shuningdek, ushbu guruhlar xarajatlari bo'yicha to'lov topshiriqnomalari asosidaro'yhatga olinadi.

G'aznachilik bo'linmalari g'azna hisobvaraqlaridan to'lov topshiriqnomalar asosida tashkilot va muassasalarni saqlash, markaz-lashtirilgan tadbirlarni o'tkazish, kapital qo'yimlar va boshqa maqsadlar uchun to'lovlarning tasdiqlangan xarajatlar smetasi va kapital qo'yimlar limitlari doirasida amalga oshiradi.

7.2. Budjet tashkilotlarining budjetdan tashqari mablag'lari haqida tushuncha, ularning guruhlanishi.

Budjet tashkilotlari budjet mablag'lari doirasida faoliyat yuritish bilar bir qatorda, budjet tashkilotlarining budjetdan

⁸ Vazirlar Mahkamasining "Budjetdan mablag' oluvchilarning xarid qilishda 15 foizdan ortiq miqdorda avans to'Mashi mumkin boigan tovarlar (ishlar, xizmatlar)ning turlari ro'yxatini tasdiqlash to'g'risida 2011 yil 24 avgustdagi 241-son qaroriga ilova.

⁹ Adliya vazirligida 2007-son bilan ro'yxatdan o'tkazilgan "Davlat byudjetining g'azna ijrosi Qoidolari", VIT-bo'lim

tashqari jamg'annalarini shakllantirish va ulardan foydalanish huquqiga ega.

O'zbekiston Respublikasi Budget Kodeksi bilan belgilab qo'yilishicha, *budget tashkilotlarining budgetdan tashqari jamg'armalari* qonun hujjatlarida nazarda tutilgan manbalardan budget tashkiloti tasarrufiga kelib tushadigan mablag' I ar hisobidan shakllantiriladi. Budget Kodeksining 60-moddasiga muvofiq, budget tashkilotlarining budgetdan tashqari qO'shimcha daromadlari "Budget tashkilotining rivojlantirish jamg'armasi" deb nomlangan jamg'annada jamlanadi. Bu jamg'armani shakllantirish quyidagi manbalar hisobidan amalga oshiriladi.

Budget tashkilotini rivojlantirish jamg'annasi hamda Tibbiyot muassasalarini moddiy rag'batlantirish va rivojlantirish jamg'annasi mablag'lari faqat:

- avvalo, vaqtincha mehnatga layoqatsizlik bo'yicha nafaqalarni va mavjud kreditorlik qarzlarni to'lashga;
- budget tashkilotining moddiy-texnika bazasini mustahkamlash tadbirlariga;
- ijtimoiy rivojlantirish va budget tashkilotlarining xodimlarini moddiy rag'batlantirish tadbirlariga sarflanadi.

Budget tashkilotida vaqtincha mehnatga layoqatsizlik bo'yicha to'lanmagan nafaqalar, muddati o'tkazib yuborilgan kreditorlik qarz mavjud bo'lsa, Rivojlantirish jamg'armasi mablag'lari tejab qolingan budget mablag'lari doirasida ushbu qarzlarni to'lashga (ishlar, xizmatlar tovarlar ishlab chiqarish va sotish bo'yicha jami xarajatlar o'rtacha qoplangandan so'ng) sarflanadi. Agar kreditorlik qarzi budget tashkilotining xarajatlari vaqtincha yetarli miqdorda mablag' bilan ta'minlanmaganligi munosabati bilan paydo bo'lgan taqdirda, kreditorlik qarzining Budget tashkilotini rivojlantirish jamg'armasi hisobiga to'langan miqdori joriy moliya yiliga belgilangan xarajatlar limiti doirasida budgetdan qoplanadi. Agar kreditorlik qarzi budget tashkilotlarining xarajatlar smetasiga ilovada nazarda tutilgan tegishli xarajatlar to'lanmaganligi va (yoki) xarajatlarning har

qaysi guruhi bo'yicha belgilangan limitlarning oshib ketganligi munosabati bilan paydo bo'lgan bo'lsa, to'liq hajmda budjetdan mablag' bilan ta'minlangan taqdirda, Budjet tashkilotini rivojlantirish jamg'armasi mablag'lari (ishlar, xizmatlar, tovarlar ishlab chiqarish va sotish bo'yicha jami xarajatlar o'mi to'ldirilgandan so'ng), avvalo, xarajatlarning io'lanmagan qismi va belgilangan limitlarning ortib ketgan miqdori doirasida kreditorlik qarzlari uzishga yo'naltiriladi.

Budjet tashkilotida vaqtincha mehnatga layoqatsizlik bo'yicha to'lanmagan nafaqalar va kreditorlik qarzi mavjud bo'lmasa yoxud ushbu qarzlari belgilangan doirada va shartlarda to'langan taqdirda, Budjet tashkilotini rivojlantirish jamg'armasining qolgan mablag'lari (homiylilik yordami, beg'araz yordam miqdori buni dan mustasno):

- tushgan barcha mablag'larning kamida 75 foizi tovarlar (ishlar, xizmatlar) ishlab chiqarish va sotish bo'yicha jami xarajatlarning o'mini to'ldirishga va moddiy-texnika bazani mustahkamlashga;
- tushgan barcha mablag'larning, ko'pi bilan, 25 foizi budjet tashkilotlari xodimlarini ijtimoiy himoya qilish va moddiy rag'batlantirish tadbirlariga sarflanadi.

Tibbiyot muassasalarini moddiy rag'batlantirish va rivojlantirish jamg'armasi mablag'lari

- xodimlarni moddiy rag'batlantirishga;
- moddiy-texnika bazasini mustahkamlash, muassasani modernizatsiya qilish va ta'mirlash, shuningdek, kreditorlik qarzlari to'lashga. Budjet tashkilotlarini rivojlantirish jamg'armasi Budjet tashkilotlarini rivojlantirish jamg'armasidan foydalanish YO'nalishlari. Yuridik va jismoniy shaxslar tomonidan budjet tashkilotiga ko'rsatilgan homiylilik (beg'araz) yordamidan olingan mablag'larning barthas surmasi, agar homiylilik bilan maxsus o'zgacha hoi kelishilmagan bo'lsa, to'lig'icha moddiy-texnika bazani mustahkamlashga sarflanadi. Shuni alohida ta'kidlash lozimki, budjet tashkilotlarini budjetdan

tashqari mablag' topishga undash va yaxshi ish natijalarini rag'batlantirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2009-yil, 12-dekabr I 245-son Qaroriga muvofiq, barcha budjet tashkilotlari 2015- yil, 1-yanvargacha barcha daromadlari (O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1999-yil, 3-sentabr 414-son Qarori bilan belgilangan) yuzasidan barcha soliqlar va yig'imJardan, shuningdek, davlat maqsadli fondlariga majburiy to'lovlarni to'lashdan ozod etiladi.

O'zbekiston Respublikasi Budjet Kodeksi bilan, shuningdek, *vazirlik/ar, davlat qo'milalari va idoralarning budjetdan tashqari jamg 'armalari daromadlarini* shakllantirish manbalari belgilab qo'yilgan bo'lib, ular belgilangan tartibda davlat bojlari, yig'imlar va soliq bo'lmagan to'lovlar, ma'muriy jarimalar hamda moliyaviy sanksiyalardan ajratmalar hisobidan shakllantiriladi. Jamg'arma mablag'laridan moddiy-texnika bazani mustahkamlash, xodimlarni moddiy rag'batlantirish, boshqa xarajatlarni qoplash uchun foydalaniladi. Vazirliklar, davlat qo'mitajari va idoralarning budjetdan tashqari jamg'armalari mablag'larini shakllantirish va ulardan foydalanish tartibi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan alohida tartibda belgilanadi. Bundan tashqari, budjet tashkilotlarining budjetdan tashqari mablag'lari rasman o'rnatilgan *undiriladigan to'lovlar* hisobidan ham shakllanadi. Ularning tarkibi Budjet Kodeksining 63-moddasi bilan belgilab qo'yilgan. Unga ko'ra, budjet tashkilotlari tomonidan budjetdan tashqari mablag'lar quyidagilar hisobidan shakllantiriladi:

- o'quvchilar va tarbiyalanuvchilar davlat maktabgacha ta'lim muassasalarida, umumta'lim maktablarining kuni uzaytirilgan guruhlarida, maktab-internatlarda, olimpiya zaxiralari kollejlari va boshqa ta'lim muassasalarida saqlab turilganligi uchun;
- o'quvchilar bolalar musiqa va san'at maktablari hamda maktabdan tashqari ta'lim muassasalarida ta'lim olganligi uchun;
- oliy va o'rta maxsus kasb-hunar ta'limni muassasalarida ta'lim olganlik uchun;

- statsionar davolash-profilaktika muassasalarida davanayotganlar tarkibi ovqatlanishi uchun;
- qonun hujjatlariga muvofiq boshqa turdagi undiriladigan to'lovlar.

Undiriladigan to'lovlarning miqdorlari, ulami kiritish va ulardan foydalanish tartibi, shuningdek, undiriladigan to'lovlar bo'yicha imtiyozlar qonun hujjatlari bilan belgilanadi.

Tibbiyot muassasalarini moddiy rag'batlantirish va rivojlantirish jamg'armasi. Tibbiyot muassasalarini rivojlantirish jamg'annasi mablag'lari hisobi tegishli moliya organlari tomonidan O'zbekiston Respublikasi Davlat budjetining Mablag'lar manbasi va budjetlar darajasi tasnifiga (Adliya vazirligida 2010-yil 11-oktabrda 2146-son bilan ro'yxatga olingan O'zbekiston Respublikasi budjet tasnifini qo'llash bo'yicha yo'riqnomaning 1-ilovasiga) muvofiq ochiladigan 4003-mablag' manbali shaxsiy g'azna hisobvaraqlarda yuritiladi. Bunda xodimlarni moddiy rag'batlantirish va moddiy texnikabazasini mustahkamlash tadbirlari uchun alohida shaxsiy g'azna hisobvaraqlar ochiladi. Tibbiyot muassasalarini moddiy rag'batlantirish va rivojlantirish jamg'annasi mablag'lari hisobidan ham yuridik majburiyatlarni qabul qilish cheklanmaydi, moliyaviy majburiyatlarni qabul qilish esa ilgari qabul qilingan yuridik majburiyatlar summalari doirasida amalga oshiriladi. Rivojlantirish jamg'armasi mablag'lari hisobidan xarajatlar qabul qilingan yuridik va moliyaviy majburiyatlar hamda tegishli shaxsiy g'azna hisobvaraqlaridagi mablag'lar qoldiqlari doirasida amalga oshiriladi. Pulli davolash va xizmat ko'rsatish hisobiga tushadigan mablag'lar esa Budjet tasnifining mablag'lar manbasi va budjetlar darajasi tasnifi bo'yicha 4014 - "Taqsimlanishi ko'zda tutilgan tushumlar" kodi bilan ochiladigan shaxsiy g'azna hisobvaraqlariga kiritiladi. Mazkur shaxsiy hisobvaraqlardan belgilangan tartibda davolash va xizmatlar ko'rsatishning tannarxi qoplangandan so'ng mahlag'larning qolgan qismini mos ravishda xodimlarni moddiy

rag'batlantirish va moddiy-texnika bazasini mustahkamlash bo'yicha ochilgan shaxsiy g'azna hisobvaraqlariga alohida o'atilgan foizlar bo'yicha yo'naltiriladi. Bunda tibbiyot muassasasi uchun ajratiladigan umumiy budjet mablag'larining 5 foizigacha qisrni hamda pulli davolash xizmatlar ko'rsatishdan tushgan tushumning davolash va xizmatlar ko'rsatishning tannarxi qoplangandan so'ng qolgan qismini moddiy 160 rag'batlashtirish va moddiy-texnik bazani mustahkamlash jamg'armasiga o'tkazish. tibbiyot muassasalarining g'aznachilik bo'linmalariga taqdim qilgan yuridik majburiyatlarni ro'yxatga olish uchun so'rovnomna va o'rnatilgan tartibda rasmiylashtirilgan g'azna memorial orderlari asosida G'aznachilik bo'linmalari tomonidan amalga oshiriladi.

Tibbiyot muassasalarini moddiy rag'batlantirish va rivojlantirish jamg'armasi mablag'ari bo'yicha yuridik va moliyaviy majburiyatlarni ro'yxatga olish va to'lovlar "Davlat budjetining g'azna ijrosi qoidolari"ga muvofiq amalga oshiriladi. Bunda budjet tashkilotlarining tovar (ish, xizmat) yetkazib beruvchilar bilan o'rnatilgan tartibda tuzilgan shartnomalari, G'aznachilik bo'linmasining mas'ul xodimi tomonidan shartnomaning birinchi va ikkinchi asl nusxalari va ko'chirma nusxasining barcha varaqlariga "Shartnoma bo'yicha to'lovlar shaxsiy g'azna hisobvarag'idagi qoldiq doirasida amalga oshiriladi" degan izoh bilan unga biriktirilgan "Hisobga olindi" shtampini qo'yish, imzolash va "G'aznachilik" dasturiy majmuiga kiritish va hisobga olingan raqam va sanasi ko'rsatilib, ularni G'aznachilik bo'linmasining vakolatli shaxsi imzosi bilan tasdiqlash orqali hisobga olinadi. Yetkazib berilgan tovar(ish, xizmat)lar uchun to'lovlar mahsulot yetkazib berilganligini tasdiqlovchi hujjatlar (hisobvaraqa-faktura) asosida, ro'yxatga olingan yuridik majburiyatlar va mazkur shaxsiy g'azna hisobvarag'idagi mavjud qoldiqlar doirasida amalga oshiriladi. Tibbiyot muassasasining moddiy rag'batlantirish va rivojlantirish jamg'annasi bo'yicha tovar (ish, xizmat) yetkazib

beruvchilar bilan tuzilgan shartno malarini (unga qo'shimcha va o'zgartirishlar bilan) to'g'ri rasmiylashtirish, shartnoma bilan birga G'aznachilik bo'linmasiga taqdim etilayotgan hujjatlarning haqqoniyligi va ulardagi ma'lumotlarning to'g'riJigi bo'yicha javobgarlik budjetdan mablag' oluvchilar zimmasiga yuklatiladi. O'tgan yillar debitorlik qarzJarining tushgan summasi. Budjetdan mablag' oluvchilarning o'tgan yillardagi debitorlik qarzlarning qaytarilgan summalaridan tushumlar bo'yicha shaxsiy g'azna hisobvaraqlari hisobi tegishli moliya organlari tomonidan O'zbekiston Respublikasi Davlat budjetining Mablag'lar manbasi va budjetlar darajasi tasnifiga muvofiq ochiladigan 4004-mablag' manbali shaxsiy g'azna hisobvaraqlarda yuritiladi. Budjetdan mablag' oluvchilarning budjet mablag'lari hisobidan paydo bo'lgan o'tgan yillardagi debitorlik qarzlarning qaytarilgan summolari 4004-mablag' manbali tashkilotlarining yozma murojaatlariga va o'matiLgan tartibda rasmiylashtirilgan to'lov hujjatlariga asosan amalga oshiriladi Budjet tashkilotlarida bolalar va tarbiyalanuvchilar ta'minoti uchun to'lanadigan mablag'lar bo'yicha daromadlar va xarajatlar smetasi tuziladi va "O'zbekiston Respublikasi davlat budjetida turuvchi tashkilotlarning xarajatlar smetasi va shtatlar jadvalini tuzish, ko'rib chiqish, tasdiqlash va ro'yxatdan o'tkazish tartibi to'g'risida Nizom" (ro'yxat raqami NQ 2157, 2010-yil, 19-noyabr) talablari asosida tegishli moliya organlarida xarajatlar smetasi uchun belgilangan muddatlarda va tartibda ro'yxatdan o'tkaziladi. Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalar ta'minoti uchun otaonalardan tushumlar shaxsiy g'azna hisobvaraqlaridan yuridik va moliyaviy majburiyatlarni ro'yxatga olish va to'lovlarni amalga oshirish Davlat budjetining g'azna ijrosi qoidalari"ga muvofiq amalga oshiriladi. Bunda bud jet tashkilotlarining oziq-ovqat mahsulotlarini xarid qilish bo'yicha yetkazib beruvchilar bilan o'matilgan tartibda tuzilgan shartnom lari, moliya organlarida

ro'yxatdan o'tkazilgan xarajatlar smetasi doirasida G'aznachilik bo'linmalarida ro'yxatga olinadi.

Yetkazib berilgan oziq-ovqat mahsulotlari uchun to'lovlar mahsulot yetkazib berilganligini tasdiqlovchi hujjatlar (hisobvaraqqatura) asosida xarajatlar smetasidagi mablag'lar, ro'yxatga olingan yuridik majburiyatlar va tegishli 4005-mabJag' man bali shaxsiy g'azna hisobvarag'idagi mavjud mablag'lar qoldiqlari doirasida amalga oshiriladi. Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalar ta'minoti uchuri otaonalardantushumlar shaxsiy g'azna hisobvaraqlaridan tovar (ish, xizmat) yetkazib beruvchilar bilan tuzilgan shartnomalari (unga qo'shimcha va o'zgartirisblar bilan) to'g'ri rasmiylashtirilishi, shartnoma bilan birga G'aznachilik bo'linmasiga taqdirn etilayotgan hujjatlaming haqqoniyligi va ulardagi ma'lumotlarning to'g'riligi ba'yicha javobgarlik budjetdan mablag' oluvchilar zirnrasiga yuklatiladi.

Maktabdan tashqari muassasalarda (musiqa va san'at maktablari) bolalar ta'minoti uchun ota-onalardan tushumlar.

Budjetdan mablag' oluvchilaming maktabdan tashqari muassasalarda balalar ta'minati uchun ota-onalardan tushumlar (musiqa va san'at maktablari) bo'yicha shaxsiy g'azna hisobvaraqqari hisobi tegishli moliya organlari tomonidan O'zbekiston Respublikasi Davlat Maktabdan tashqari muassasalarda bolalar ta'minoti uchun otaonalardanto'lanadigan mablag'lar bo'yicha daromadlar va xarajatlar smetasi tuziladi va "O'zbekiston Respublikasi davlat budjetida turuvchi tashkilotlarning xarajatlar smetasi va shtatlar jadvalini tuzish, ko'rib chiqish, tasdiqlash va ro'yxatdan o'tkazish tartibi to'g'risida Nizom" (ro'yxat raqami N~ 2157, 201 O-yil 19 noyabr) talablari asosida tegishli moliya organlarida xarajatlar smetasi uchun belgilangan muddatlarda va tartibda ro'yxatdan o'tkaziladi. Maktabdan tashqari muassasalarda bolalar ta'minoti uchun otaonalardanto'lanadigan mablag'lar shaxsiy g'azna

hisobvaraqlaridan yuridik va moliyaviy majburiyatlarni ro'yxatga olish va to'lovlarni amalga oshirish "Davlat budjetining g'azna ijrosi qoidolari"ga muvofiq amalga oshiriladi. Bunda, budjet tashkilotlarining oziq-ovqat mahsulotlarini xarid qilish bo'yicha yetkazib beruvchilar bilan o'matilgan tartibda tuzilgan shartnomalari, moliya organlaridaro'yxatdan o'tkazilgan xarajatlar smetasi doirasida G'aznachilik bo'linmalarida ro'yxatga olinadi. Yetkazib berilgan oziq-ovqat mahsulotlari uchun to'lovlar mahsulot yetkazib berilganligini tasdiqlovchi hujjatlar (hisobvara-q-faktura) asosida xarajatlar smetasidagi mablag'lar, ro'yxatga olingan yuridik majburiyatlar va tegishli 4006-mablag' manbali shaxsiy g'azna hisobvarag'idagi mavjud mablag'lar qoldiqlari doirasida amalga oshiriladi. Maktabdan tashqari muassasalarda bolalar ta'minoti uchun otaonalardan tushumlar hisobidan tovar (ish, xizmat) yetkazib beruvchilar bilan tuzilgan shartnomalar (unga qO'shimcha va o'zgartirishlar bilan) to'g'ri rasmiylashtirilishi, shartnoma bilan birga g'aznachilik bo'linmasiga taqdim etilayotgan hujjatlarning haqqoniyligi va ulardagi ma'lumotlarning to'g'riligi bo'yicha javobgarlik budjetdan mablag' oluvchilar zimmasiga yuklatiladi.

Xodimlardan, ular isblayotgan joyida ovqatlanganligi bo'yicba hisob-kitoblardan tushadigan tushumlar bo'yicha shaxsiy g'azna hisobvaraqlari hisobi tegishli moliya organlari tomonidan O'zbekiston Respublikasi Davlat budjetining Mablag'lar manbasi va budjetlar darajasi tasnifiga (2146-son yo'riqnomaning 1-ilovasiga) muvofiq ochiladigan 4007 - mablag' manbali shaxsiy g'azna hisobvaraqlarda yuritiladi. Ushbu budjetdan tashqari mablag'lar bo'yicha daromadlar va xarajatlar smetasi tuzilmaydi.

Yozma murojaatlariga va o'matilgan tartibda rasmiylashtirilgan to'iov hujjatlariga asosan amalga oshiriladi. O'qitishning to'lov-kontrakt shaklidan tushadigan mablag'lar bo'yicha daromadlar va xarajatlar smetasi tuziladi va 2157 - "O'zbekiston

Respublikasi davlat budjetida turuvchi tashkilotlarning xarajatlar smetasi va shtatlar jadvalini tuzish, ko'rib chiqish, tasdiqlash va ro'yxatdan o'tkazish tartibi to'g'risida Nizom" talablari asosida tegishli moliya organlarida xarajatlar smetasi uchun belgilangan muddatlarda va tartibda ro'yxatdan o'tkaziladi. O'qitishning kontrakt shaklidan tushgan mablag'lar oliy ta'lim muassasasi daromadiga kiritiladi hamda belgilangan tartibda tasdiqlangan daromadlar va xarajatlar smetasi asosida quyidagilarga sarflanadi: - oliy ta'lim muassasalarining ishlab chiqarishdan ajralgan holda kontrakt asosida ta'lim olayotgan talabalariga (xorijiy talabalardan tashqari) stipendiyalar to'lashga; - oliy ta'lim muassasalari xodimlarining ish haqi va unga tenglashtirilgan to'lovlari, shuningdek, yagona ijtimoiy to'lovlar bo'yicha xarajatlarni to'lashga; - oliy ta'lim muassasalarida bino va inshootlarni saqlash hamda kommunal xizmatlar bo'yicha xarajatlarni to'lashga; - mavjud kreditor qarzlarini uzishga; - o'quv-laboratoriya binolari, talabalar turar joylari hamda bosqich bino va inshootlari, asbob-uskunalarini joriy va kapital ta'mirlashga, oliy ta'lim muassasasining bududi va atrofini obodonlashtirishga, shuningdek, qurilish-tiklash ishlariga; - o'quv, ilmiy-tadqiqot va laboratoriya jihozlari, yumshoq va qattiq inventarlar, mebel, o'qitishning texnik vositalari, kompyuter texnikasi va ularning ehtiyot hamda butlovchi qismlarini, kerakli materiallar va boshqalarni sotib olish hamda ta'mirlashga; - oliy ta'lim muassasasi Axborot-resurs markazi (kutubxona) fondini to'ldirishga; - "Ma'naviyat va ma'rifat" tadbirlari, "Universiada" va "Barkamol avlod" sport tadbirlari, "Nihol" ijodiy festivallarini o'tkazishga; - O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Iste'dod" jamg'armasi yo'nalishi bo'yicha xorijiy oliy o'quv yurtlarida istiqbolli yosh ravishda tomonlardan birining yuridik xizmati yoki jalb qilingan advokat xulosasi ilova qilinishi lozim;

- moliyaviy barqaror va to'lov qobiliyati yuqori bo'lgan bank tanlash bo'yicha o'tkazilgan tanlov savdolari bayonnomasi nusxa Olingan foiz daromadlari oliy ta'lim muassasasining o'qitishning kontrakt shaklidan tushgan mablag'lari daromadlar va xarajatlar hisobiga kiritiladi hamda o'qitishning kontrakt shaklidan tushgan mablag'lar sarfi YO'nalishlari bo'yicha sarflanadi. Yetkazib beruvchilar bilan tuzilgan shartnomalar (unga qo'shimcha va o'zgartirishlar bilan) to'g'ri rasmiylashtirilishi, shartnoma bilan birga G'aznachilik bo'linmasiga taqdim etilayotgan hujjatlarning haqqoniyligi va ulardagi ma'lumotlarning to'g'riligi bo'yicha javobgarlik budjetdan mablag' oluvchilar zimmasiga yuklatiladi.

Ajratmalar hisobiga sbakllanadigan vazirlik va idoralarning budjetdan tashqari jamg'armalariga tushayotgan mablag'lar hisobi tegishli moliya organlari tomonidan O'zbekiston Respublikasi Davlat budjetining Mablag'lar manbasi va budjetlar darajasi tasnifiga (2146- son yo'riqnomaning 1-ilovasiga) muvofiq ochiladigan 4010 - mablag'

manbali shaxsiy g'azna hisobvaraqlarda yuritiladi. Ushbu jamg'arma mablag'lari O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2003-yil, 19-noyabrdagi 520-sonli "Vazirlilar va idoralarning budjetdan tashqari jamg'armalariga mablag'lar ajratish va ulardan foydalanishni tartibga solish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qaroriga hamda Vazirlar Mahkamasining 2010-yil, 2-apreldagi 2- sonli "Vazirliklar va idoralarning budjetdan tashqari jamg'armalariga mablag'lar ajratishni tartibga solish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qaroriga asosan, yuridik va jismoniy shaxslar tomonidan to'lanadigan davlat bojlari, yig'imlar va soliq bo'lmagan to'lovlardan, ma'muriy va moliyaviy jazolardan ajratmalar banklar tomonidan 23411 balans hisobvarag'iga kirim qilinadi va o'rnatilgan tartibda Davlat budjeti haroda tegishli vazirliklar, davlat qo'mitalari va idoralarning budjetdan tashqari jamg'armalari o'rtasida taqsimlanadi. Davlat budjetidan mablag' bilan ta'minlanadigan

vazirliklar va idoralarning budjetdan tashqari jamg'armalari daromadlari xarajatlari smetalarini ro'yxatdan o'tkazish O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi tomonidan, budjet mablag'lari uchun belgilangan tartibda va muddatlarda amalga oshiriladi rasmiylashtirilishi, shartnoma bilan birga G'aznachilik bo'linmasiga taqdim etilayotgan hujjatlarning haqqoniyligi va ulardagi ma'lumotlarning to'g'riligi bo'yicha javobgarlik budjetdan mablag' oluvchilar(yagona buyurtmachi xizmati) zimmasiga yuklatiladi.

Turg'un davolash-profilaktika muassasalarida davolanayotgan bemorlardan ovqatlanish uchun undiriladigan to'lovlar hlsobi tegishli moliya organJari tomonidan O'zbekiston Respublikasi Davlat budjetining Mablag'lar manbasi va budjetlar darajasi tasnifiga (2146- son yo'riqnomaning 1-ilovasiga) muvofiq ochiladigan 4013 - Mablag' manbali shaxsiy g'azna hisobvaraqlarda yuritiladi. Mazkur shaxsiy g'azna hisobvaraqlarida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1997-yil, 2-dekabrda 532-son "Davolash- profilaktika muassasalarini mablag' bilan ta'minlash tizimini takomillashtirish to'g'risida"gi qaroriga muvofiq, turg'un davolashprofilaktika muassasalarida davolanayotgan bemorlardan ovqatlanish uchun undirilgan to'lovlar bo'yicha mablag'lar tushumi va ularning xarajati hisobi yuritiladi. Ovqatlanish to'lovi (nonushtalardan tashqari) fuqarolarning shaxsiy mablag'lari, shuningdek, korxonalar, tashkilotlar, jamg'armalar va boshqa homiyalar mablag'lari hisobiga amalga oshiriladi. To'lovlar kasalxona muassasalari yoki davolash-profilaktika muassasalari buyurtmanomalariga ko'ra, xizmatlar ko'rsatuvchi boshqa korxonalar tomonidan faqat taom tayyorlash uchun sarflangan oziq-ovqat mahsulotlari qiymati uchun to'lanadi. Taom tayyorlash uchun asbob-uskunalar sotib olish va ulardan foydalanish bilan bog'liq boshqa xarajatlardan, oziq-ovqat hlokari binolarini saqlash, taom tayyorlash bilan band bo'lgan xodimlar mehnatiga haq to'lash

xarajatlari va hoshqalar davlat budjeti mablag'lari hisobiga qoplanadi. Ushbu budjetdan tashqari mablag'lar bo'yicha daromadlar va xarajatlar smetasi tuzilmaydi. Bemorlardan ovqatlanish uchun to'lovlar bank muassasalari orqali naqd pulda yoki plastik kartochkalari orqali amalga oshirilishi mumkin. Ushbu shaxsiy g'azna hisobvaraqlaridan yuridik va moliyaviy majburiyatlarni ro'yxatga olish va to'lovlarni amalga oshirish "Davlat budjetining g'azna ijrosi qoidalari"ga muvofiq amalga oshiriladi. Shundan: budjet tashkilotlarining oziq-ovqat mahsulotlarini xarid qilish bo'yicha yetkazib beruvchilar bilan o'rnatilgan tartibda tuzilgan shartnomalari, G'aznachilik bo'linmasining mas'ul xodimi tomonidan shartnomaning birinchi va ikkinchi asl nusxalari va ko'chirma nusxasining barcha varaqlariga "Shartnoma bo'yicha to'lovlar shaxsiy g'azna hisobvarag'idagi qoldiq doirasida amalga oshiriladi" degan izoh bilan unga biriktirilgan "Hisobga olindi" shtampini qo'yish, imzolash va "G'aznachilik" dasturiy majmuiga kiritish va hisobga olingan raqam va sanasi ko'rsatilib, uJarni g'aznachilik bo'linmasining vakolatli shaxsi imzosi bilan tasdiqlash orqali hisobga olinadi.

Foydalaniladigan adabiyotlar roʻyxati

Asosiy adabiyotlar:

1. Pulatov D., Nurmuxamedova B., óGãznachilikô. Darslik. T: óSano-Standartô, 2014 y.
2. Xaydarov M., Suvonqulov A., Sugirbaev B., Nurmatov B. Davlat byudjeti ijrosining gãznachilik tizimi. ñ T.: óIQTISOD-MOLIYAô, 2010. -218 bet.
3. Qosimova G.A. óGãznachilikô. Oõquv qoõlanma. T.: óIQTISOD-MOLIYAô, 2015 y.
4. Qosimova G. Gãznachilik faoliyatini tashkil etish. Oõquv qoõlanma. - T.: óIQTISOD-MOLIYAô, 2005. - 248 bet.
5. Qosimova G. Davlat byudjeti ijrosining gãznachilik tizimi. Oõquv qoõlanma. ñ T.: óIQTISOD-MOLIYAô, 2008. -372 bet.
6. Qosimova G. Gãznachilik. Oõquv qoõlanma. ñ T.: óIQTISOD-MOLIYAô, 2013. -448 bet.

Qoõshimcha adabiyotlar:

1. Akperov I. Kaznacheyskaya sistema ispolneniya byudjeta v Rossiyskoy Federatsii. Uchebnoe posobie. ñ M.: óKNORUSô, 2010. - 640 str.
2. Burxanov U., Atamuradov T. Davlat xaridi. Oõquv qoõlanma. ñ T.: óFan va texnologiyaô, 2012. -152 bet.
3. Davlat byudjetining gãzna ijrosi. Meõyoriy-huquqiy hujjatlar toõplami. - T.: óKoh`inur", 2006. - 257 str.
4. Malikov T, Jalilov P. Byudjet-soliq siyosati. - T.: Akademiya, 2011. ñ 264 bet.
5. Qosimova G.A. Gãznachilik faoliyati mexanizmni tashkil qilish. Oõquv-uslubiy majmua. ñ T.: óMoliyaô, 2010. - 256 bet.

Internet saytlari:

www.senat.gov.uz

www.mf.uz

www.undp.uz

www.cer.uz

www.ceep.uz

www.lex.uz